

หอมกลีนกล้วยไม้

สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง
๘/๒๓ ซอยบ้านช่างหล่อ ถนนพรานนก บางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
๒ ๕๑๑-๓๗๗๔

หอมกลิ่นกล้วยไม้

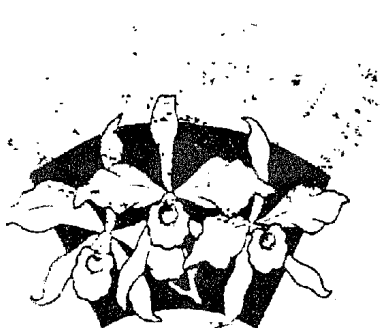
ระพี สาคริก

สุจิตรา สุดเดิวยโกร บรรณาธิการ

พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม ๒๕๓๐

จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม

ราคา ๕๐ บาท

แบบปก พิบูลย์ หัตถกิจโกศล
รูปเล่ม สง่า ลือชาพัฒนพร

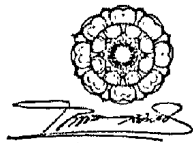
จัดจำหน่าย

สายส่งศึกษา บริษัทเคล็ดไทย จำกัด

หอมกลิ่นกล้วยไม้

สุจิตรา สุดเดี่ยวไกร

สุจิตรา สุดเดี่ยวไกร บรรณาธิการ

มูลนิธิโกลบอลศึกษา

คณะบรรณาธิการ

พิภพ ธงไชย / สุจิตรา สุดเดี่ยวไกร

ฐิติมา คุณศิริภรณ์ / สมถวิล ลือชาพัฒน์พร

มูลนิธิโกมลคีมทอง

กระทรวงศึกษาธิการ ออกใบอนุญาตให้

เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๑๔

เลขที่อนุญาตที่ ต. ๑๔๔/๒๕๑๔

กระทรวงมหาดไทย ออกใบอนุญาตให้

เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๖

เลขทะเบียนลำดับที่ ๗๖๓

คณะกรรมการ

๑. นายอุดม เข็นฤดี
๒. นายป๋วย อึ้งภากรณ์
๓. ม.ร.ว.พัฒนาไชย ไชยันต์
๔. นายเฉลิม ทองศรีพงส์
๕. นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์
๖. นายพิภพ ธงไชย
๗. นายกรุณา กุศลสัย
๘. นายชาณวิทย์ อร่ามฤทธิ
๙. นายแพทย์ประเวศ วะสี
๑๐. นายประกอบ คุปรัตน์
๑๑. นายนริศ ชัยสูตร
๑๒. นายอุทัย ดุลยเกษม
๑๓. นางสาวรสนา โตสิตระกูล
๑๔. นางสาวอรศรี งามวิทย์พงศ์
๑๕. นางจินตนา คุ้มประพันธ์

ประธาน
รองประธาน
เหรัญญิก
ที่ปรึกษากฎหมาย
ผู้จัดการ
ผู้ช่วยผู้จัดการ

เลขานุการ
ผู้ช่วยเลขานุการ

คำปรารภ

มูลนิธิโกมลคีมทองได้แจ้งความประสงค์ว่า จะจัดพิมพ์เรื่องราวสาระที่เกี่ยวข้องกับผู้เขียนเรื่องนี้ จึงได้ชี้แจงความรู้สึกส่วนตัวให้ทราบว่า ไม่มีความประสงค์ที่จะให้กระทำการใด ๆ ในทำนองยกย่องสรรเสริญกันเสมือนการสร้างอนุสาวรีย์ให้แก่คนเป็น ๆ ซึ่งหาใช่เป็นสิ่งชอบด้วยหลักการที่แท้จริงไม่

เพราะได้สังเกตเห็นเด่นชัดกันทั่วไปในสังคมไทยยุคปัจจุบันว่า มีการนำเอาชื่อเอานามสกุลของบุคคลมาตั้งเป็นชื่อถนน ชื่อสะพาน ชื่ออาคารสถานที่ และชื่อวัตถุสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ที่มักเชื่อกันว่า “มีความถาวร” เพื่อมุ่งหวังการถาวรของชื่อเป็นสำคัญ

ทั้ง ๆ ที่ในขณะนั้น บุคคลผู้ถูกนำชื่อนำนามสกุลมาตั้งเพื่อเป็นอนุสาวรีย์ก็ยังมีชีวิต และมีความรู้สึกนึกคิดอยู่เช่นปุถุชนทั่วไป และมักเป็นผู้ที่มีอำนาจบารมีที่จะบันดาลผลประโยชน์ให้คุณให้โทษกันได้เป็นการส่วนตัว จึงเป็นช่องทางให้สันนิษฐานสืบทอดต่อไปอีกว่า ฝ่ายกระทำการอาจหวังผลประโยชน์ เรื่องคุณและโทษแก่ตนเป็นสิ่งตอบแทน

แม้ผู้เขียนจะไม่มีแล้วซึ่งตำแหน่งและอำนาจ แต่ในฐานะที่ยังมีชีวิต อยู่ก็ปฏิบัติไม่ได้ว่า ยังต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อส่วนรวม จึงได้กล่าวฝาก ไว้แก่ฝ่ายที่คิดจัดทำเป็นข้อสรุปว่าได้คิดรอบคอบแล้วหรือ

ความมีเจตนาดีที่มองด้วยทิศทางตรงนั้น ในมุมมอง อาจส่งผล สะท้อนกลับมาทำลายสิ่งแท้ที่มุ่งหมายได้เสมอ น่าจะเอาไว้ใช้กันนาน ๆ จะดีกว่ากรรมัง จึงได้รับคำตอบกลับมาว่า ผู้เขียนก็มีอายุมากแล้ว สิ่งที่ได้ แสดงออกอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน ประกอบกับสัจจะที่ได้ปรากฏ ออกมา ณ ที่ต่าง ๆ ก็เด่นชัดพอสมควรว่ามีความมั่นคงอยู่บนฐานตนเอง

เจตนารมณ์ในการทำ จึงเป็นการนำเอาแนวคิดและอรรถะ ที่เห็น ว่าน่าจะเป็นประโยชน์แก่คนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนรุ่นหลังมาตีพิมพ์ อย่างเป็นกลาง ๆ โดยปราศจากการยกย่องสรรเสริญตัวบุคคล

ความจริงแล้ว ผู้เขียนได้ให้ความสนใจและติดตามแนวคิดพื้นฐาน ตลอดจนผลงานของมูลนิธิโกมลคีมทอง มาด้วยความประทับใจเป็นเวลานานพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมอิสระกลุ่มหนึ่ง ที่เป็นศูนย์รวม ความคิดและการแสดงออกของเยาวชน ที่เน้นการพัฒนาแนวคิดและจิตสำนึก รับผิดชอบต่อสังคม บนพื้นฐานของภูมิปัญญา

สิ่งทั้งหลายที่สะท้อนพื้นฐานแนวคิดจากผู้เขียนนั้น ขณะนี้มีกระจัด-กระจายและหลากหลายด้วยประเด็นที่เป็นเหตุ และแตกต่างด้วยกาลเทศะพอสมควร

การคัดเลือกข้อเขียนแนวคิดแต่ละชิ้นแต่ละเรื่องเพื่อนำลงพิมพ์ในหนังสือนี้ ผู้เขียนก็ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง แต่ปล่อยให้ไปอย่างอิสระเสรี ด้วยวิจรรณญาณของฝ่ายจัดพิมพ์

โดยที่มองเห็นว่า น่าจะเป็นโอกาสให้เกิดการฝึกฝนในการคิด การวิเคราะห์ และการตัดสินใจ เพื่อบังเกิดผลสะท้อนกลับไปสู่การเรียนรู้ แก่ผู้จัดทำ และเป็นผลดีแก่ผู้เขียนด้วย ที่จะลดภาวะการมีกิเลสของปุถุชน ออกจากกระแสพลังในการคิดการพิจารณา ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตนเอง

ดังนั้น สิ่งที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ ในทรรศนะที่มองจากผู้เขียน

จึงน่าจะเป็นเพียง “ผลพวงของความคิด” ที่สืบเนื่องมาจากพื้นฐานชีวิต และ ผลกระทบจากภาวะแวดล้อม ที่ก่อให้เกิดเป็น “ผลการศึกษา” ของบุคคล เพียงคนหนึ่ง ทั้งที่เป็นผลจากการจัดการศึกษาโดยธรรมชาติและประสบการณ์ชีวิต และการจัดการศึกษาที่เป็นทางการโดยมนุษย์ด้วยกันเอง

และยังมีความเห็นด้วยว่า มิใช่แต่เพียงผลพวงจากชีวิตผู้เขียนเท่านั้น ที่ได้รับความสนใจให้ปรากฏในหนังสือเช่นนี้ แม้ผลพวงจากชีวิตบุคคลอื่นใด ที่มีความหลากหลายระหว่างกัน ก็ควรแก่การนำมาพิจารณาเพื่อวิจารณ์ และวิเคราะห์อย่างเป็นกลาง เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์และพัฒนาการศึกษา อันพึงหวังได้ว่าจะนำไปสู่การเข้าใจดีระหว่างกันและกันของเพื่อนมนุษย์ ที่จำเป็นต้องมีการอยู่ร่วมกัน บนพื้นฐานมนุษยธรรมที่แท้จริง

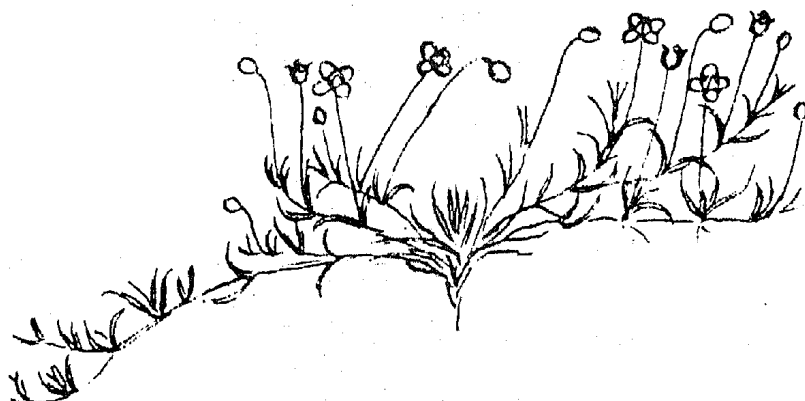
บุคคลใด ผู้สนใจศึกษาและเรียนรู้สิ่งที่เป็นผลพวงจากวิถีชีวิตของผู้อื่น จึงควรสนใจปลดเงื่อนไขในจิตใจตนเอง ที่เห็นว่าเป็นสิ่งถูกและสิ่งที่ควรแก่การนิยมชมชื่น นั้นเป็นสิ่งผิดและเป็นสิ่งที่ควรแก่การรังเกียจ อันถือได้ว่าเป็นมลพิษที่อยู่ในพลังจิตตนเอง ออกไปให้เหลือน้อยที่สุด

เพื่อการเห็นได้เด่นชัดยิ่งขึ้นถึงข้อมูลที่อยู่ในส่วนแท้ของผู้ที่เป็นเพื่อนมนุษย์ และเป็นมนุษย์เช่นเดียวกันกับเรา

เพื่อหวังได้ว่าแต่ละคนจะสามารถรับเอาสิ่งที่เป็นสาระประโยชน์ ที่เหมาะสมที่สุดแก่พื้นฐานชีวิตตนเองของแต่ละคน ที่ไม่เหมือนกันด้วยสิ่ง ที่เป็นผลทั้งหลายในชีวิตประจำวัน

วิมล วาสิณี

บทนำ

เนิ่นนานนับสิบปีกับการติดตามผลงานและความคิดของอาจารย์ ระบุพี สาคริก โดยมีเคยรู้จักเป็นการส่วนตัวมาก่อนเลย และเชื่อว่ามีคนไทย ร่วมสมัยใน ๒-๓ ทศวรรษนี้อีกจำนวนไม่น้อยเช่นกัน ที่รู้จักชื่อของอาจารย์ ระบุพี สาคริกเป็นอย่างดี ในฐานะ “นักกล้วยไม้ระดับโลก” ผู้ริเริ่มการพัฒนา กิจกรรมกล้วยไม้ในประเทศไทย จนสามารถตัดดอกเป็นสินค้าออกของ ประเทศ และสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศเป็นอันมาก ชื่อเสียงของอาจารย์ ระบุพี สาคริก ยังเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในวงการกล้วยไม้สากล ดัง ปรากฏในงานชุมนุมกล้วยไม้โลกหลายครั้งหลายคราวด้วยกันอีกด้วย ผล จากการทดลอง เพาะเลี้ยง วิจัย ฝึกอบรม และเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ เกี่ยวกับเรื่องกล้วยไม้ด้วยตนเอง แก่ผู้ที่สนใจโดยไม่จำกัดวง ได้ทำให้พันธุ์ ไม้ดอกที่หายากมีราคาแพง เป็นที่ปกปิดหวงแหน และเล่นกันเฉพาะวงคนมี ฐานะและอาวุโส นั้น กลายเป็นพันธุ์ไม้ดอกที่มีการเพาะเลี้ยงกันทั่วไป สามารถตัดดอกออกจำหน่ายเป็นอาชีพ มีราคาไม่แพง และวิทยาการ เกี่ยวกับกล้วยไม้ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ได้รับการเผยแพร่ มีการ ำเรียนเป็นแขนงวิชาหนึ่งของคณะเกษตรศาสตร์ และเกิดการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคมผู้เลี้ยงและส่งเสริมกล้วยไม้ต่าง ๆ มากมาย

ข้าพเจ้ามิได้สนใจอาจารย์เพราะเรื่องกล้วยไม้เท่าไรนัก เนื่องจากพื้นฐานชีวิตเป็นคนละเอียดอย่างกับอาจารย์ ข้าพเจ้าให้ความสนใจในเรื่องแนวคิดและแง่มุมแห่งชีวิตของอาจารย์มากกว่า เมื่อมาย้อนคิดทบทวนตนเองในภายหลังเมื่อไม่นานมานี้ ข้าพเจ้าค้นพบว่าตนเองซึมซาบความคิดของอาจารย์ไว้ในตัวมิใช่น้อย และได้ถือเอาอาจารย์เป็น “บุคคลในอุดมคติ” คนหนึ่งของตนไปอย่างไม่รู้ตัว

โดยสังวรณ์ตนทุกขณะว่าตนเองเป็นคนคราวลูกหลาน เป็นเด็กชั้นลูกศิษย์อาจารย์ และมีได้ใกล้ชิดรู้จักอาจารย์เป็นอย่างดีเหมือนนิสิตเกษตรฯ จำนวนมาก ที่มีโอกาสดีกว่าข้าพเจ้ายิ่งนัก ทำให้ข้าพเจ้าไม่กล้าที่จะเขียนอะไรเกินเลยไปกว่าที่ตนเองเก็บรับ และวิเคราะห์ได้จากการศึกษางานเขียนของอาจารย์เป็นที่ตั้ง

ข้าพเจ้าประทับใจและนิยมชมชื่นอาจารย์ ในด้านที่อาจารย์เป็นคนต่อสู้กับชีวิตมานักต่อนัก ตั้งแต่วัยเด็กที่มีชีวิตลำบากยากแค้น ต้องเดินเท้าไปโรงเรียนเป็นระยะไกล ๆ ต้องใช้แรงงานตอบแทนการอาศัยร่มไม้ชายคาของญาติ ต้องอดทนต่อความหิวในระหว่างวันจนต้องอาศัยน้ำกลั้วท้อง หรือเก็บเศษอาหารกินพอประทังความหิว และต้องได้รับความกดดันจากเพื่อน ๆ ที่รังแกเอาด้วยความสนุกคະนอง จนกระทั่งเติบโตใหญ่ได้ร่ำเรียนถึงชั้นอุดมศึกษา แต่ก็เป็นมหาวิทยาลัยในชนบทห่างไกลที่ยังเป็นป่าดงชีวิตลำเค็ญจึงยังไม่สิ้นสุด กระนั้นอาจารย์ก็มีได้ไขว่ไขว่ต่อความดิ้นรนและรังเกียจความลำบากจนที่รังแกตนอย่างแสนสาหัส กลับแกร่งต่อชีวิตและหยั่งฐานชีวิตลงมั่น จนสามารถทอแสงแห่งความคิด เอื้อต่อผู้คนหลายวัยและต่อสังคมโดยรวมอย่างเต็มที่

ใครก็ตามที่ได้อ่าน “คลื่นชีวิต” ซึ่งเสมือนเป็นอัตชีวประวัติของอาจารย์ ในหนังสือ *เพียงข้าวเมล็ดเดียว* (พิมพ์เนื่องในโอกาสคล้ายวันเกิดครบ ๖๐ ปี) แล้ว คงมีความเห็นไม่แตกต่างจากข้าพเจ้านักว่า ความคิดทางสังคมและอุดมการณ์แห่งชีวิตของอาจารย์ระพี ก่อเกิดมาจากฐานชีวิตของอาจารย์โดยแท้ และมีพัฒนาการออกงามและมั่นคงยิ่งขึ้นเป็นลำดับตาม

วัยวุฒิ คลื่นชีวิตระลอกแล้วระลอกเล่า หาได้ชัดกระหน่ำอาจารย์จนจมหายไปในเกลียวคลื่นแต่อย่างใด ตรงกันข้าม อาจารย์กลับไล่คลื่นชีวิตอย่างผู้ที่พิจารณาตนโดยสม่ำเสมอ หลายคนลงความเห็น ว่า ข้อเด่นของอาจารย์ประการหนึ่งคือ อาจารย์มีพัฒนาการทางความคิด และชีวิตเป็นลำดับมา และอาจารย์เป็นคนที่ไตร่ตรองตนเองค่อนข้างมาก

ช่วงชีวิตที่อาจารย์ไตร่ตรองตนเองอย่างหนัก คือช่วงที่บวชให้แม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ ข้อเขียนในช่วงนี้ลึกซึ้งด้วยหลักธรรมยิ่งนัก และแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของชีวิตขึ้นไปอีกระดับหนึ่งอย่างน่าสนใจ แม้ว่าจะงานเขียนช่วงนี้ค่อนข้างจะเป็นนามธรรมและอ่านเข้าใจยาก แต่ถ้าผู้อ่านพยายามติดตามความคิดอย่างใกล้ชิด และใช้เวลาครุ่นคิดตาม ก็จะสามารถจับอรรถสาระนั้นได้

จากพื้นฐานชีวิตของอาจารย์ที่ต่อสู้เติบโตมากับความลำบากและคลุกคลีอยู่กับผืนดิน ประกอบกับความมุมานะและความเป็นคนช่างคิดช่างสังเกต อาจารย์จึงมักจะลงมือทดลองทำโน่นทำนี่เรื่อยมา จนกล่าวได้ว่า อาจารย์เป็นนักปฏิบัติคนหนึ่ง คือได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง และค้นคว้าปรับปรุงตามความช่างคิดช่างสงสัยของตน จนสามารถสรุปขึ้นมาเป็นหลักการในที่สุด ไม่ว่าจะเป็นในห้องเรียนของชีวิต ของการทำงาน หรือแม้กระทั่งในเรื่องกล้วยไม้ก็ตาม ดูเหมือนว่าแนวทางในการศึกษาเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อาจารย์มักจะกล่าวย่ำกับลูกศิษย์ของอาจารย์ที่ว่า “ไม่ใช่จับที่ปรัชญาเพื่อมุ่งไปหาชีวิต แต่จับที่ชีวิตจริงเพื่อมุ่งไปสู่ปรัชญา ซึ่งผมเชื่อว่าเป็นหนทางที่น่าจะเป็นทิศทางเดินของการศึกษาที่สร้างคนจริงๆ ได้” นั่น ก็เป็นแนวทางที่อาจารย์ใช้ในการศึกษาของตนเองจริงๆ อาจารย์ถือว่าชีวิตคือการศึกษาบัญหาคือบทเรียน และเวทีแห่งปัญหาเป็นสนามฝึกฝนจิตใจและทดลองการปฏิบัติ

ด้วยลักษณะนิสัยที่เป็นคนกล้าทำ กล้าต่อสู้ และใช้ชีวิตเป็นเดิมพันในการเรียนรู้ ส่งผลให้อาจารย์ระเหิรเป็นที่ยอมรับของนักปฏิบัติทั้งหลาย และเป็นนักปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีอีกด้วย เพราะเจตนคติในการทำงานของ

อาจารย์นั้นมุ่งไปที่ส่วนรวมและคนอื่น มิได้คำนึงถึงส่วนตัวสักเท่าไร แม้ว่าตนเองจะต้องลำบากก็มีได้ย่อท้อและกล่าวโทษคนอื่นเลย กลับเก็บรับข้อยุ่งยากนั้น มาสรุปเป็นข้อคิดในการดำเนินชีวิตส่วนตนต่อไป

แต่ทว่าการเป็นนักปฏิบัติของอาจารย์ระพี หาได้เป็นข้อเด่นไปกว่าการเป็นนักคิดแต่ประการใดไม่ ผู้ที่ใกล้ชิดอาจารย์หรือได้ศึกษาข้อคิดข้อเขียนของอาจารย์มาโดยตลอด ย่อมจะยืนยันคุณลักษณะข้อนี้ของอาจารย์ได้เป็นอย่างดี อาจารย์เป็นคนที่ชอบคิด ชอบวิเคราะห์ และชอบศึกษาสิ่งต่าง ๆ อย่างสังเกตและไตร่ตรอง ไม่พะวักพะวงกับเรื่องจุกจิกเล็กน้อยที่ผ่านไปแล้ว แต่มักมุ่งไปข้างหน้าและมองยาว ไกล และเป็นระบบ ดังนั้น สิ่งที่อาจารย์กลั่นกรองจากประสบการณ์ชีวิตด้วยลักษณะนิสัยและวิถีคิดเช่นนี้ จึงเป็นข้อคิดที่มีน้ำหนัก ตัดดิน (คือไม่ขาดลอยจากชีวิต) และนำรับฟัง นำนำไปคิดและปฏิบัติตาม ลูกศิษย์ลูกหา คนรู้จักและไม่รู้จักมากหน้าหลายตา ล้วนได้รับผลานิสงส์จากการเป็นนักคิดของอาจารย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือบางคนก็ได้รับความคิดและคำแนะนำจากอาจารย์โดยตรง เมื่อมาพบปรึกษาหารือหรือโดยทางจดหมาย บางคนก็ได้รับจากการอ่านงานเขียนของอาจารย์ที่ตีพิมพ์ในที่ต่าง ๆ

มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า การที่อาจารย์เป็นนักคิดแต่ไม่เด่นดังเท่าที่ควรนั้น อาจเนื่องมาจากบุคลิกท่าทางที่เรียบง่าย ไม่ถือตัวของอาจารย์ และลักษณะของข้อคิดที่แนบแน่นอยู่กับชีวิตและธรรมะ ซึ่งถ้าดูเพียงผิวเผินจะเห็นเป็นความคิดธรรมดาและค่อนข้างเป็นนามธรรม แต่ถ้าได้ศึกษาอย่างลึกซึ้งจะพบประกายที่ท้าทาย เบิกอุดมคติและสามารถเข้าใจได้

ชีวิตแห่งการงานของอาจารย์ระพี เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่พึงกล่าวถึง อาจารย์เลือกที่จะเริ่มต้นการทำงานที่โรงเรียนเกษตร แม่โจ้ ซึ่งมีสภาพเป็นป่าดงและยากลำบาก ขนาดที่นักเรียนหลายคนผู้ผ่านสถาบันการศึกษาแห่งนี้ถึงกับสาปส่ง เกษตรศาสตร์บัณฑิตอย่างอาจารย์มีงานที่สบายกว่านี้รอทำอยู่แล้ว แต่อาจารย์ไม่ต้องการ กลับพาครูชีวิตออกชนบทและใช้แรงกายแรงใจทำงานร่วมกับคนงานอย่างมือเปื้อนดิน และช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่นที่ตก

ทุกข์ได้ยาก ครั้นเมื่อกลับมาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จนภายหลัง ได้ดำรงตำแหน่งระดับผู้บริหารมหาวิทยาลัย และเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาจารย์ก็เป็นผู้บริหารที่คลุกคลีอยู่กับนิสิต นักศึกษา ร่วมออกค่ายอาสาพัฒนาชนบทเป็นประจำ และเป็นรัฐมนตรีที่เข้า ถึงประชาชนอยู่เสมอ อาจารย์อุทิศชีวิตจิตใจให้กับงาน และให้ความสำคัญ ที่เรื่องคนเป็นหลักในการบริหารงาน บางคนจึงกล่าวว่าอาจารย์ไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องการบริหาร

แต่สำหรับนักอุดมคติแล้ว ชีวิตของอาจารย์เป็นแบบอย่างของชีวิต อุดมคติได้อย่างไม่มีข้อสงสัย คนหนุ่มสาวรุ่นหลังได้ยอมรับอาจารย์อยู่เต็ม หัวใจ

ดังที่กล่าวแล้วว่า อาจารย์ให้ความสำคัญกับเรื่องชีวิตและคน และ ข้อคิดของอาจารย์ก็เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง บ้านของอาจารย์จึงเป็น แหล่งที่ผู้คนพากันมาสู่ เพื่อขอหลักพึ่งพิงทางความคิด เพื่อเติมความเข้มแข็ง ให้แก่ตนเอง และแม้กระทั่งพักอาศัยเพราะมีปัญหา นอกจากโดยส่วนตัวแล้ว อาจารย์ยังติดต่อทางจดหมายกับบุคคลที่อาจารย์รู้จักอย่างสม่ำเสมอ และ ยินดีติดต่อแม้กระทั่งคนที่ไม่รู้จัก จนกระทั่งทุกวันนี้มีคนที่อาจารย์ยังมีเคยพบ หน้าที่ แต่ได้ติดต่อกันทางจดหมายมาเป็นเวลาหลายปีอยู่ไม่น้อย อาจารย์ ขยันเขียนจดหมาย และเขียนได้ในทุกเวลาและสถานที่ เพื่อหยิบยื่นกำลังใจ ความห่วงใย และความคิดเห็นของอาจารย์ให้อย่างจริงใจ ซึ่งหลาย ๆ ครั้ง ที่ผู้รับรู้สึกว่าได้พบทางออกของปัญหาของตน นอกเหนือไปจากความบิตติเตียน ตันใจจากการรับจดหมายนั้น ๆ

นิสิตเกษตรฯ รุ่นแล้วรุ่นเล่า ไม่ต่ำกว่า ๑๕ รุ่น ได้มีโอกาสร่วม ค่ายกับอาจารย์ด้วยความประทับใจในตัวอาจารย์ เพราะอาจารย์ไม่ได้มา ในฐานะผู้เยี่ยมค่ายเท่านั้น แต่อาจารย์มาร่วมปฏิบัติตามกฎค่าย มาร่วม ลงโครงการ และใช้ชีวิตเยี่ยงชาวค่าย ทั้งในบางครั้งได้มีส่วนช่วยแก้ปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างทันที่ อาจารย์จึงเป็นที่รักของนิสิตเกษตรฯ ส่วน ใหญ่ ที่เรียกขานอาจารย์ว่า “คุณพ่อ” อย่างเต็มปากเต็มคำ

การที่อาจารย์สามารถก้าวมาสู่ฐานะที่เอื้อเพื่อต่อสังคมได้ขนาดนี้นับว่าคุณกล้าหาญของอาจารย์ มีส่วนสนับสนุนอยู่อย่างเต็มที่ อาจารย์ได้คู่ชีวิตที่รักและเข้าใจอาจารย์และเข้าใจงานของอาจารย์ เป็นคู่ชีวิตที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขและเคียงข้างอาจารย์ทุกเมื่อ ไม่ว่าจะในยามที่ถึงพร้อมด้วยเกียรติยศชื่อเสียง หรือในยามเผชิญปัญหา อาจารย์ระพีได้กล่าวถึงคุณก็ลายอย่างยกย่องในคุณความดีอยู่เสมอ ชีวิตครอบครัวของอาจารย์จึงเป็นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ส่งเสริมให้อาจารย์ระพีสามารถทอแสงแห่งความคิดเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

งานเขียนของอาจารย์ระพี สาคริก มีมากมาย ทั้งที่ตีพิมพ์แล้ว และที่อาจารย์เป็นผู้เก็บรวบรวมไว้เอง เฉพาะเรื่องกล้วยไม้ก็มีมากเหลือเกินแล้ว ผลงานของอาจารย์แยกออกได้เป็นหลายหมวดหมู่ ทั้งชีวิต สังคม การศึกษา การเกษตร ปรัชญา ธรรมะ ฯลฯ อาจารย์ได้เก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ และหลายคนด่าริที่จะตีพิมพ์เผยแพร่ การรวบรวมผลงานของอาจารย์ในที่นี้เป็นเพียงส่วนน้อย ไม่ถึง ๑ ใน ๑๐ ของงานเขียนของอาจารย์ทั้งหมด เพื่อเปิดประกายแห่งความคิดของอาจารย์เป็นเบื้องต้นไว้ก่อน

แม้ว่างานเขียนของอาจารย์บางชิ้น บางบท จะค่อนข้างเป็นนามธรรมและลึกซึ้งเข้าใจยากสักหน่อย แต่ถ้าหากอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ จะได้รับรสคำและรสความอย่างเต็มเปี่ยม โดยเฉพาะถ้าผู้อ่านนั้นเป็นผู้มีประสบการณ์ชีวิตมาบ้างแล้ว จะซาบซึ้งและเห็นด้วยกับเนื้อหาของข้อเขียนทีเดียว

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก หรือที่ข้าพเจ้าเรียกติดปากว่า อาจารย์ระพี ได้ท้วงติงไว้ล่วงหน้าว่า ไม่อยากให้เขียนยกย่องอาจารย์ เดียวจะเป็นการสวดดีคนเป็น ข้าพเจ้าจึงขอให้ถือว่า สิ่งที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงอาจารย์ในตอนต้นนี้ เป็นทัศนะของข้าพเจ้าเท่านั้น ซึ่งได้พิจารณาแล้วว่าอาจารย์อยู่ในฐานะที่ถึงพร้อมด้วยคุณวุฒิและวิวุฒิที่ควรแก่การสรรเสริญ ส่วนการที่จะกล่าวเกินเลยหรือไม่นั้น คงต้องขอให้คนอื่นเป็นผู้พิจารณา

สุจิตรา สุดเด็ยวไกร

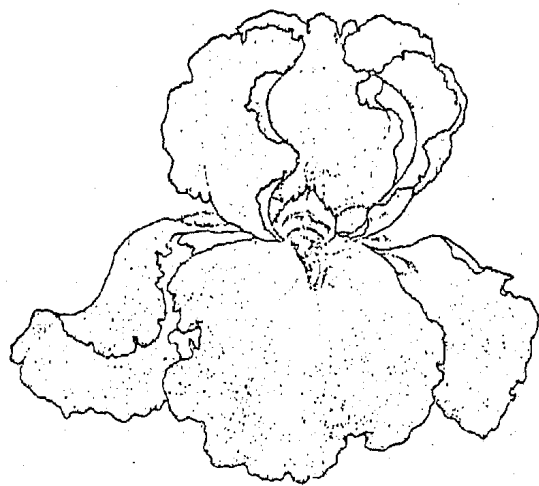
สารบัญ

เพียงข้าวเมล็ดเดียว	๑
ดอกกล้วยไม้ในดวงใจ	๑๗
สอนลูกหลานด้วยชีวิต	๓๓
ความมั่นคงของชีวิต	๔๕
ความอดทนอยู่ที่ไหน ?	๕๙
ชีวิตกับกล้วยไม้ การศึกษาเพื่อสันติสุขของเพื่อนมนุษย์	๖๑
วิญญานมนุษย์กับการพัฒนา	๗๑
คุณภาพของบัณฑิต	๗๗
นโยบายและปัญหาการศึกษา	๘๙
ผลกระทบต่อการพัฒนาการเกษตรของสังคมไทย	
แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนา	๑๐๗
คุณสมบัติของคนเพื่อการพัฒนา	๑๒๑
<i>ภาคผนวก</i>	
รู้จักกับ “อาจารย์ระพี”	๑๒๕

หมายเหตุ: บทความของอาจารย์ระพีที่คัดเลือกมารวมพิมพ์ครั้งนี้ มีปรากฏตีพิมพ์ในหลายๆ แห่ง ต่างกรรมต่างวาระ ไม่สามารถจะระบุได้ครบถ้วน จึงขอระบุเพียงปีที่บทความนั้นกำเนิดขึ้น ส่วนบางบทที่ไม่ทราบปีที่เขียน ได้ระบุที่มาเท่าที่หามาได้ ผิดพลาดประการใด กองบรรณาธิการยินดีอ้อมรับ

หอมกลีนกล้วยไม้

เพียงข้าวเมล็ดเดียว

แม้ข้าวเพียงเมล็ดเดียว หากไม่ด่วนนำเอามาตีเป็นมูลค่าด้วยเงิน
ว่ามันเพียงไม่กี่บาทก็สตาจค์ สำหรับคนที่อาจเกิดความเห่อเหิม ในขณะที่
มือทั้งสองข้างกำลังทำเงินไว้เป็นจำนวนมากมาย แล้วก็เหยียบย่ำมันไปอย่างไร
ความหมายในขณะนั้น

ชีวิตที่ได้ผ่านมากบอกฉันว่า ข้าวเมล็ดนั้นเป็นสิ่งมีค่ามากมายมหา-
ศาล แต่ฉันเองต้องรู้ถึงคุณค่าของตนเองก่อน แล้วจึงจะมองเห็นแนวทาง
ในการใช้สติปัญญาความสามารถที่มีอยู่ พัฒนามันขึ้นมาเพื่อให้เป็นข้าวพันธุ์ดี
มีคุณภาพ และสามารถขยายพืชพันธุ์กว้างขวางออกไปสู่พื้นนาอันกว้างใหญ่
ไพศาลในอนาคต วิญญาณอะไรหนอที่มันกระซิบให้ฉันรู้เรื่องนี้ได้ และฉัน
รู้สึกว่ามันไม่เพียงแต่กระซิบที่หูฉันเท่านั้น มิฉะนั้นมันก็คงจะออกจากหู
อีกด้านหนึ่งไปนานแล้ว แต่มันได้กระซิบที่หัวใจฉันเป็นส่วนลึก มันลึกลงกระทั่ง
ฝังแน่นอยู่ภายในมาเป็นเวลาช้านาน โดยไม่มีพลังใดจากภายนอกมาชำระล้าง
ออกไปได้เลย

สิ่งที่สิ่งสถิตอยู่ในหัวใจฉันนี้อีกนั่นแหละ ที่บอกแก่ฉันต่อไปว่า
“เมื่อใดที่เจ้าดูถูกข้าวเพียงเมล็ดเดี่ยวนี้นี้ เมื่อนั้นเจ้ากำลังดูถูกตนเองอย่างไม่มี
ทางแก้ตัวเลยเพราะเจ้าต่างหาก ที่ได้มีโอกาสพบเห็นและสัมผัสมันแล้ว ไม่มี

ปัญญาที่จะพัฒนามันให้บังเกิดความมีคุณค่าแท้จริงได้ ธรรมชาติได้ให้สติปัญญาแก่เจ้ามาแล้ว แต่เจ้าก็นำเอาสิ่งแปลกปลอมทั้งหลายซึ่งเจ้าหลงมันติดมัน มาทับถมความมีคุณค่าอันแท้จริงของเมล็ดข้าว อันเป็นอีกสิ่งหนึ่งซึ่งธรรมชาติได้ให้มาด้วย เพื่อเจ้าจะได้อยู่ร่วมกับมัน และใช้มันให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงได้นานเท่านั้น” ฉันรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณเจ้าของเสียงที่กระซิบให้ฉันทราบสิ่งจะนี้ได้จนถึงส่วนลึกของหัวใจ ฉันหวนกลับไปคิดถึงอดีต แม้ว่ามันจะเป็นช่วงเวลาอันค่อนข้างยาวนานสำหรับชีวิตฉันก็ตาม แต่บัดนี้ ฉันได้ประทับใจและตระหนักถึงคุณค่าของเสียงนี้ บทบาทตลอดจนรูปแบบของมัน ยังคงติดตรึงอยู่ในใจฉันตลอดมา

เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๓ และ ๒๔๘๔ ในระหว่างฤดูเก็บเกี่ยวพืชผล หลังจากที่ข้าวในท้องนาได้เปลี่ยนจากสีเขียวกลายเป็นสีฟาง รวงเริ่มจะแห้งกรอบสะท้อนสภาวะซึ่งกำลังสุกสะพรั่ง ฉันลงเกี่ยวข้าวร่วมกับเพื่อนๆ อย่างคึกคະนองใจ ตั้งแต่ฟ้าเริ่มสว่าง ลมต้นฤดูหนาวในช่วงเช้าของวัน ทำให้ฉันเพลินอยู่กับบรรยากาศอย่างมีชีวิตชีวา เมื่อถึงเวลาอาหาร เราก็ร่วมกันรับประทานอาหารกันอย่างง่าย ๆ หลังจากนั้นก็มองหารากไม้ไผ่ ๆ โคนต้นแถวนั้น หนูนหัวเพียงเพื่อการขีบลั่น ๆ แล้วก็ลุกขึ้นลงตะลุยเกี่ยวข้าวกันต่อไป จนตะวันเรืองแสงสีแดงเข้ม และเข้มขึ้นจนกระทั่งลับไปจากขอบฟ้า จึงทยอยกันเดินกลับหอพัก ใครคนหนึ่งในกลุ่มเราร้องเพลงต้อนรับกระบือขึ้น แล้วก็ถูกขานรับด้วยกลุ่มทั้งกลุ่ม ท่ามกลางความมืด เฝยบและวังเวงของบรรยากาศ บางครั้งก็มีเสียงกระดิ่งจากคอวัวควายที่ถูกต้อนเข้าคอก ดังผ่านเข้ามาผสมผสาน ทำให้ความเยือกเย็นของบรรยากาศจับเข้าถึงชั่วหัวใจ

ชีวิตฉันได้ก้าวจากความเป็นเด็กหนุ่มคนหนึ่งซึ่งเกิดในใจกลางเมืองกรุงเทพฯ ได้สัมผัสกับสภาวะแวดล้อมมาแล้วหลายรูปแบบ จากชีวิตในรั้วโนวังไกลล์ชิดเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ มาสู่ชีวิตที่เดินบนพื้นดินแบบเท้าเปล่า อย่างทำทนายต่อการต่อสู้ หลายครั้งหลายหน ฉันต้องยืนอยู่ในสภาวะที่ไม่มีอาหารตกถึงท้อง ถึงจุดจำเป็นต้องเก็บอาหารตกกลางพื้นดินเข้าปากตัวเอง บางครั้งก็ถูกแรงกดดันจากเพื่อนๆ ที่เหนือกว่าด้วยพลังกำลัง บังคับให้ทำอะไรต่อมิ

อะไรซึ่งมนุษย์ทั่ว ๆ ไปไม่ทำกัน เพียงเพื่อความสนุกสนานของเขาเหล่านั้น
จนต้องวิ่งซุกหัวด้วยความหวาดกลัว

ฉันรู้สึกว่าการพลั้งของความหวาดกลัวก็ดี ความอดทนระอาใจก็ดี
มันไม่มีรูปแบบที่คงที่อยู่นานนัก แต่มันค่อย ๆ แปรเปลี่ยนไปเป็นความรู้สึก
“ทำทนายต่อกรเรียนรู้ออกจากการผจญชีวิต” หัวใจฉันเริ่มพองโตยิ่งขึ้นเป็นลำดับ
บนฐานของความภูมิใจในความอิสระและเป็นตัวเอง ขณะนั้นแม้ว่าจะจะเป็น
บรรยากาศที่มีเพียงพื้นดิน ซึ่งบางครั้งก็แห้งแล้ง บางครั้งก็แปรสภาพไปเป็น
โคลนตมและซุกซมด้วยไขป่า แต่หากมองสวนกลับไปสู่ทิศทางตรงข้าม ฉัน
กลับรู้สึกว่ามันเป็นสิ่งที่เบิกบานใจสำหรับฉัน เพราะฉันได้พบกับความร่าเริง
ด้วยน้ำใจ และแสงสว่างของความมีอิสระเสรีแก่ชีวิต

ในขณะนั้น ฉันเริ่มรู้สึกซึ่งในรสชาติชีวิต แม้มือข้างหนึ่งจะจับอยู่ที่
ด้ามเคียว อีกมือหนึ่งก็รวบกอข้าว ผิวหนังบริเวณคอและแขนทั้งสองข้าง
รวมทั้งใบหน้า จะมีริ้วรอยอันเกิดจากการถูบแดดและข่วนด้วยคมใบข้าว
แต่ฉันก็ไม่ได้สนใจกับมันแม้แต่น้อย สมาธิของตนเองในขณะนั้น มันแน่วแน่
อยู่กับจิตใจสำนึกของตนเอง ที่มุ่งอยู่กับการต่อสู้อย่างทำทนายที่จะเรียนรู้

ตอนนั้น ฉันยังไม่ได้รู้สึกสนใจที่จะปราณีปราศรัยกับเมล็ดข้าวในรวง
แต่ละเมล็ดเท่าใดนัก อาจจะเป็นเพราะว่าชีวิตฉันช่วงนั้นยังมีประสบการณ์
น้อย มองอะไรต่อมิอะไรที่อยู่นอกตัวอย่างผิวเผิน ประกอบกับในขณะนั้นข้าว
กำลังอุดมสมบูรณ์ ฝนฟ้าอากาศก็แจ่มใสสดชื่นอยู่ จากการทำงานอย่าง
ปราศจากความประณีตของตนเอง ทำให้เมล็ดข้าวจากบางรวงที่แห้งจนกรอบ
แล้ว ต้องร่วงหล่นลงสู่พื้นดินไปก่อนที่จะถึงลานนวดข้าว

เรากลับถึงบ้านพักเมื่อตะวันลับฟ้าไปแล้ว เคียวยังคงเหน็บอยู่ที่เอว
มือหนึ่งปลดจอบลงจากบ่าพิงไว้ข้างประตู วิกน้ำล้างหน้าพอเรียกความสดชื่น
คืนมาได้เล็กน้อย เอนหลังลงนอนพักเพียงนิดหนึ่ง แล้วก็ต้องลุกขึ้นล้อมวง
รับประทานอาหารค่ำภายใต้แสงตะเกียงรั้วสลัว ๆ คณะเพียงให้อาหารในท้อง
ย่อยพอสมควร แล้วเราก็นอนกลับไปสู่ลานนวด จุดตะเกียงเจ้าพายุ นวดข้าว
ท่ามกลางความหนาวกันต่อไปจนค่อนข้างเย็น ก่อนกลับบ้านพักผ่อนหลับนอน

เราต่างก็มองดูกองข้าวเปลือกกองใหญ่กลางลานนวด ด้วยความโล่งใจในผลงานที่แล้วเสร็จไปวันหนึ่ง ๆ แต่เราก็ไม่ลืมที่จะดวงมันใส่กระสอบ แบนขึ้นป่าเข้าไปเก็บไว้ในยุ้งให้เรียบร้อยเสียก่อน เพราะในสภาพเช่นนั้น เราไม่มีเครื่องจักรเครื่องยนต์ใด ๆ ที่จะช่วยทุ่นแรงได้เลย

“นี่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตฉันในฤดูหนาว จากมุมหนึ่งของการเรียน *เกษตร* ที่แม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ในสมัยนั้น”

ความรู้สึกของฉันในสมัยนั้น ขณะที่ได้เห็นภาพข้าวเปลือกทั้งกองทั้งฉาง ฉันเกิดความรู้สึกกระหึ่มใจมาก เพราะทั้งปริมาณและน้ำหนักข้าวที่ “ล่อตาล่อใจ” ได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือฉันอยู่มาก จนกระทั่งลืมเมล็ดข้าวที่นำส่งสาร ซึ่งตกทั้งตกข้างอยู่กับพื้นดินในไร่นาเสียสิ้น ทั้ง ๆ ที่ต้นข้าว ฟางข้าว รวงข้าว และเมล็ดข้าวทุกเมล็ด ต่างก็ได้มาด้วยหยาดเหงื่อแรงกายแรงใจ ตลอดจนทุนรอนของเรา ๆ โดยเท่าเทียมกัน

แล้วก็มีเสียงเพื่อนฉันบางคนแว่วมาเข้าหูว่า “ไอ้แม่โจ้นี้วะ แม่ชาติหน้าอ้าวเป็นนก อ้าวก็จะไม่ขอบินผ่านมามาก” เสียงนั้น มันยังคงก้องอยู่ในหูฉันจนถึงบัดนี้ ทำให้ฉันมองย้อนหลังกลับไปสู่วีชีวิตในอดีตอีกครั้งหนึ่ง แต่ฉันก็ไม่อาจที่จะย้อนกลับไปยืนอยู่ท่ามกลางสภาวะอดีตได้อีก ด้วยผลจากการที่ชีวิตได้ผ่านมาถึงปัจจุบัน ทำให้มีประสบการณ์ที่เปิดกว้างกว่าเก่า ฉันได้แต่เพียงมองย้อนหลังกลับไปพิจารณาภาพเดิมเพื่อการวิเคราะห์และเรียนรู้ เพื่อการถ่ายทอดแนวคิดให้แก่ชนรุ่นหลังไว้นำไปพิจารณา แต่ก็มีได้หมายความว่า เขาจะต้องลอกเลียนแบบชีวิตฉัน ในเมื่อเขาเองก็มีสมองไว้เพื่อขบคิด และยืนอยู่บนฐานชีวิตที่รองรับเขาเองโดยเฉพาะ

ฉันยอมรับว่าในขณะนั้นยังมีอายุน้อย ประสบการณ์น้อย สิ่งใดที่มีอิทธิพลจึงได้เปรียบในการล่อตาล่อใจ หรือสิ่งใดที่เราได้สัมผัสแล้วเกิดความพึงพอใจ ก็ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่เรื่องสำคัญในทัศนะของเราทั้งสิ้น ภาพข้าวเปลือกกองใหญ่ ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีส่วนผูกพันกับผลประโยชน์ส่วนตัว เพราะฉันจะต้องทำงานนั้นให้แล้วเสร็จ เพื่อการได้คะแนนการปฏิบัติงานจากโรงเรียน จึงมีส่วนในการฝังเอา “ทัศนคติ” ที่มีรูปแบบ “ทิศทางเดียว” ให้แก่

ฉัน ทำให้เข้าใจและนิยมว่า “ข้าว ก็ต้องกองใหญ่ ๆ อย่างนี้ จึงจะถือได้ว่ามีความสำคัญ” โดยหารู้ไม่ว่าส่วนที่เป็นหลักของทัศนคติดังกล่าวมานี้ก็คืออุปนิสัยดูถูกดูแคลนสิ่งที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาอย่างถึงรากถึงโคน

นี่คือประสบการณ์ส่วนหนึ่ง ซึ่งฉันได้รับมาจากผลกระทบของบรรยากาศเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เนื่องจากชีวิตฉันได้ถูกปูพื้นฐานมาก่อน ความคิดนั้นจึงไม่หยุดอยู่เพียงแค่นั้น แต่สะท้อนกลับมาสู่ทิศทางตรงข้าม ฉันได้มองเห็นต่อมามากกว่า มันเป็นเรื่องที่ทำทลายต่อการเรียนรู้ ซึ่งกลับกันกับเพื่อน ๆ บางคนที่ได้กล่าวสาปแช่งออกมาให้ได้ยิน

ขณะที่เรียนอยู่แม่โจ้ อายุฉันก็เพียง ๑๘ ปีเท่านั้น ความตอนหนึ่งภายในเนื้อร้องของเพลงแม่โจ้ที่ว่า “แม่โจ้ของเราแต่ก่อน เป็นป่าดงดอนไร่ ความงามตา” ได้สะท้อนความรู้สึกอันไร้เดียงสาของฉัน ที่ไม่ได้มองเห็นอะไรมากไปกว่าการ “คล้อยตามไปกับความหมาย” แบบ “ลมพัดพาไปเอง” เพราะฐานความคิดในส่วนลึกลงนั้น มันยังอ่อนมาก บัดนี้ฉันได้คิดแล้วว่า ป่าดงดอนไร่ นั้นไร้ความงามตา หรือจิตมนุษย์กันแน่ที่มองเห็นธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่ชีวิตต้องพึ่งพาอาศัยกลายเป็นศัตรู ไร้ความงามตาจนต้องทำลายมันให้สิ้นไป อันเป็นการเดินสวนทางกันกับหลักสัจจะของชีวิตที่แท้จริง

ขณะนี้ชีวิตฉันได้ล่วงเลย ๖๐ ปีมาแล้ว ฉันได้ถือหลักการดำเนินชีวิต คือหันหลังไปวิเคราะห์สิ่งที่ได้ผ่านพ้นมาในอดีต ตลอดระยะเวลาซึ่งได้ดำเนินวิถีชีวิตมา สถานะการต่อสู้ทั้งหลาย เป็นสิ่งที่มีคุณค่าชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะมันได้ทำให้ฐานชีวิตฉันแกร่งยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ถ้าหากชีวิตฉันไม่ได้สัมผัสกับสถานะจริงเช่นนั้นแล้ว โฉนเลยจะมองเห็นคุณค่าความสำคัญของหลักความจริงอย่างถึงแก่น ซึ่งแท้ที่จริงสิ่งดังกล่าวนี้ มันไม่ได้อยู่ที่อื่นใดเลย มันอยู่ในตัวฉันเองแท้ ๆ แต่ฉันก็ต้องใช้เวลานานพอสมควรในการแสวงหา กว่าที่จะหันกลับมาพบได้ในตนเอง ถึงกระนั้น มันก็ยังไม่มีความเที่ยงแท้แน่นอนอะไร トラบแท้ที่ชีวิตฉันยังคงต้องอยู่ต่อไปในโลก หากฉันเกิดความประมาทเมื่อใด มันก็จะถูกผลักดันออกไปสู่ทิศทางตรงข้ามได้ ด้วยพลังจากตัวฉันเอง

แม่ใจในสภาพเมื่อฉันยังมีอายุเพียง ๑๘ ปี เป็นส่วนหนึ่งที่มิบทบาทในการให้การศึกษา และทดสอบผลการศึกษาแก่ฉันในตัวของฉันเองอย่างสำคัญ ใช้ป่าที่เผชิญอยู่ทุกขณะในชีวิตประจำวัน หอพักซึ่งหลังคามุงด้วยใบตองตั้งจากป่า ซึ่งอยู่ในสภาพพุงหงอนบางส่วนไม่อาจที่จะคุ้มฝนได้ ฝาบ้านที่สานด้วยเปลือกไม้ไผ่กับตะเกียงน้ำมันก๊าดอันริบหรี่ สำหรับการศึกษาดำรับตำราในยามค่ำคืน บางครั้งก็ถูกกระแสลมโหมจนทำให้มุ้งไหมไปทั้งหลังในขณะนั่งสับปะพงกดูหนังสืออยู่ มือและเท้าที่กร้านด้วยการสัมผัสอยู่กับด้ามจอมด้ามขวานและผืนดิน เป็นสถานะทั่ว ๆ ไปของชีวิตการศึกษาที่แม่ใจในสมัยบุกเบิก ซึ่งได้สร้างและพัฒนาวิถีของแนวคิดฉันเองให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ลัจจะเป็นฐานสำคัญที่จะทำให้โลกนี้สามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงถาวร

แต่หลักสัจธรรมของชีวิตมนุษย์ มันก็มีผลทำให้บางคนมีแนวคิดซึ่งมุ่งสู่วิถีทางตรงข้ามได้เช่นกัน การอยู่ร่วมกันของมนุษย์เพื่อความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ จึงมิใช่อยู่อย่างถ้อยมั่นว่าทุกคนจะต้องเหมือนกันกับเรา หากแต่พัฒนาพื้นฐานความคิดให้สามารถมองเห็นส่วนลึกของชีวิตเพื่อนมนุษย์แต่ละคน ซึ่งไม่เหมือนเราและไม่เหมือนกันและกัน แล้วความรู้สึกอีกระดับหนึ่งก็จะ

ติดตามมาคือ ความเป็น “นี่เขา นั่นเรา” ก็จะค่อยๆ เลื่อนราชไปจากจิตทีละน้อย

ฉันจากชีวิตการศึกษาที่แม่โจ้มาในขณะที่สงครามมหาเอเชียได้เริ่มต้นพอดี ญี่ปุ่นบุกประเทศไทย พิธีมอบประกาศนียบัตรที่ฉันประทับใจยิ่งกว่าการได้รับภายในหอประชุมซึ่งถูกประดับไว้ด้วยสิ่งสวยงามตานานาพรรณ ได้แก่การนอนมาในเกวียนจากหอพักตั้งแต่สี่ทุ่ม บนเส้นทางที่ผิวเป็นฝุ่นหนา และเสียงฝีเท้าวิ่งเทียมเกวียนเดินย่ำมาเป็นจังหวะ ผสมกับเสียงกระดิ่งที่คอวัวเสมือนเพลงธรรมชาติ มันกล่อมฉันให้หลับได้ เป็นระยะทางกว่า ๑๘ กิโลเมตร มาสว่างเอาในเมืองพอดี ฉันต้องขอบคุณใบประกาศนียบัตรแผ่นนี้มาก เพราะมันเป็นการส่งท้ายชีวิตในขณะนั้นอย่างน่าประทับใจ

ฉันได้เรียนต่อที่บางเขนอีก ๕ ปี ตามหลักสูตรเดิม จนจบในสาขาปฐพีวิทยาซึ่งมีวิชาวิทยาศาสตร์สาขาเคมีและฟิสิกส์เป็นพื้นฐาน สิ่งประทับใจจากแม่โจ้ยังคงฝังอยู่ในส่วนลึกของจิตสำนึก เป็นพลังผลักดันที่มีทั้งความแรงและเข้มข้นยิ่งกว่าเดิม ฉันคิดว่ามันเป็นปริญญาบัตรที่มีพลังเหนือกว่าใบซึ่งเป็นเพียงแผ่นกระดาษ เพราะมันผลักดันให้ฉันสมัครใจกลับไปใช้ชีวิตต่อสู่ที่แม่โจ้อีกหลังจากเรียนจบ มันเป็นทางเลือกที่ค่อนข้างประหลาดมากสำหรับคนบางคน เพราะอาจารย์ฉันได้ถามว่า “ระพี เธอจบแล้วจะไปทำงานอะไร” ฉันตอบท่านว่าฉันอยากไปทำงานค้นคว้าวิจัยที่แม่โจ้ ท่านก็บอกฉันว่า “ทำไมเธอไม่อยู่บางเขนล่ะ มหาวิทยาลัยเพิ่งตั้งใหม่ เราต้องการอาจารย์ที่นี่เรามีตำแหน่งให้ ถ้าเธอไปแม่โจ้ เธอจะต้องไปเป็นลูกจ้างชั่วคราวนะ”

ฉันตอบโดยไม่รีรอว่า “ครับ ผมสมัครใจไปแม่โจ้อีก” ขณะนั้นฉันไม่ได้สนใจที่จะวิเคราะห์ชีวิตตนเองเลยว่า อะไรเป็นแรงผลักดันให้ฉันตัดสินใจเดินไปสู่วิถีทางนั้น ในขณะที่ชีวิตฉันกำลังยืนอยู่ตรงทางสองแพร่ง บัดนี้ฉันต้องหยิบยกมันมาเป็นคำถาม เพื่อการหาคำตอบที่นำไปสู่หลักปฏิบัติ

ฉันจบจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐ บัดนี้ปริญญาบัตรแผ่นนั้น ได้ดับสูญไปตามสภาพในตัวของมันเองแล้วโดยไม่มีรูปแบบใด ๆ เหลือไว้อีกเลย มันอาจโชคร้ายที่มาอยู่กับฉัน ผู้ซึ่งไม่สนใจที่จะ

นำมาประดับฝาบ้าน แต่ในทัศนะอีกมุมหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าฉันเป็นคนโชคดี เพราะปราศจากพลังที่ดึงฉันให้ยึดมันอยู่เพียงที่ฝาบ้าน ทำให้สายตาสามารถพุ่งออกไปสู่ทางข้างหน้า และก้าวเดินต่อไปอย่างไม่เห็นว่าการเดินทางนั้นจะถึงจุดตันลง ณ ที่ใด ชีวิตฉันเองคงจะต้องจบลงตามกฎแห่งธรรม ฉันจึงได้ตัดสินใจจากมหาวิทยาลัย ไปสู่ทิศทางที่คิดว่าจะได้มีโอกาสเรียนรู้ต่อไปอีกอย่างไม่มีความจบสิ้น

ฉันสมัครใจลงทำงานบนพื้นนาบริเวณเดิม เหมือนที่ได้เคยใช้ชีวิตมาแล้วเมื่อประมาณ ๕-๖ ปีก่อน ซึ่งฉันยังประทับใจอยู่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แต่ครั้งนี้ ฉันลงทำงานกับคนงานในสถานียทดลอง ไถนา แบกปุ๋ย หาบน้ำรดผักอย่างทำทนายต่อชีวิต แม้ใครจะมองฉันว่าเพิ่งได้รับปริญญา มาสด ๆ ร้อน ๆ น่าจะชอบตำราตั้งใหญ่ ๆ มานั่งโต๊ะและเขียนสูตรยาว ๆ พูดภาษาซึ่งชาวบ้านฟังไม่รู้เรื่องมากกว่า ทำไมต้องไปลงลุยโคลนเยี่ยงคนงานทั้งหลาย นั่นเป็นการมองของเขาเองไม่ใช่สิ่งที่ฉันจะต้องนำมายึดมันและใส่ใจ โนมุมกลับ ฉันเกิดมาเป็นมนุษย์ ควรจะยืนอยู่บนฐานของตนเองอย่างมั่นคงที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ส่วนใครจะคิดอย่างไรก็เพียงรับฟังไว้เพื่อการวิเคราะห์และอาจมองกลับไปสู่แนวคิดของผู้มอง เพื่อการรู้จักส่วนลึกของผู้คน

ปีหนึ่งเป็นปีที่ฝนฟ้าอากาศแปรปรวน แห้งแล้งจัด ฉันได้ไปร่วมลงมือปักดำกับชาวบ้าน ทั้งทั้งสองข้างแม่น้ำอยู่เป็นวันในปลักโคลนและท่ามกลางฝูงปลิงที่กระหายเลือด ในขณะที่แดดบ่ายเผาพื้นน้ำจนร้อนจัด กอข้าวซึ่งเพิ่งจะเริ่มแตกและเจริญออกงามพร้อม ๆ กันกับความหวังจากหัวใจตลอดจนทุนและแรงงานซึ่งได้ถล่มลงไปแล้ว ได้แปรสภาพมาเป็นการขาดน้ำที่ละน้อยๆ ในระยะต่อมา ดินก็เริ่มแตกกระแหง ต้นข้าวที่เคยกระตุ้นความหวังด้วยท่าทีของการเจริญออกงามก็แคระแกร็น ใบเหี่ยวจนม้วน ไม่อาจมีชีวิตก้าวไปสู่ความสะพรั่งพรั่งด้วยรวง และเมล็ดที่อวบอ้วนสวยงาม เช่นที่ได้ปรากฏในสมัยฉันยังเป็นนักเรียนเมื่อ ๖ ปีที่แล้วมา

หันไปดูเจ้าของนาเพื่อนฉันซึ่งไม่ใช่เจ้าของนาที่แท้จริง เพราะเช่านา เขาทำ ก็ได้พบว่าตกอยู่ในสภาวะเหมือนต้นข้าวหรือยิ่งกว่าต้นข้าว ในประเด็น

ที่ว่าเขาถูกเงื่อนไขจากการปลูกข้าวผูกคอเขาไว้ และรัดจนแน่นด้วยแรงวิฤติ จากภัยธรรมชาติ ในปีก่อนๆ นั้น เขาเคยลืมหืมตาอ้าปากได้บ้าง แต่ถ้าไม่ได้พบกับวิฤติก็คงไม่รู้ซึ่งว่า การลืมหืมตาอ้าปากในอดีตนั้นมันเป็นเพียงเรื่อง เฉพาะปีเท่านั้น ปีนี้ไหนจะค่าเช่านา ไหนจะเงินกู้ที่ต้องเสียดอกเบี้ย มันเป็น เงื่อนไขผูกพันแบบชะงักติดหลัง ค่อยๆ แปรสภาวะไปเป็นดอกเบี๋ยซึ่งไม่เป็น ตัวเงิน ช่อนเร้นอยู่ภายในภาระของชีวิตตนเองและครอบครัวอย่างเป็นทางการ

หวนกลับมาดูคนงานในสถานีทดลองที่ฉันทำงานอยู่ ซึ่งฉันร่วมกับ เขาแบกน้ำรดต้นไม้ด้วยไม้คานเล่มเดียวกัน แบกปุ๋ยใส่แปลงผักด้วยบุงก็คู่ เดียวกัน เขาทั้งหลายตกอยู่ในสภาวะเหมือนพี่น้องชาวนาที่ฉันกล่าวถึงมาแล้ว เพราะเขาต้องซื้อข้าวสาร กะปิ น้ำปลาจากใต้ถุนบ้านผู้มีอำนาจ ถึงเดือน ทานก็จ่ายเงินเดือนเอง ควักออกจากกระเป๋าหลวง ยังไม่ทันถึงมือผู้รับก็จ่าย เข้าบัญชีหนี้สินส่วนตัว เขาไม่อาจไปซื้อข้าวสารจากตลาดหน้าสำนักงานได้ ทั้งๆ ที่มันถูกกว่ามากมายเพราะไม่มีเงิน แต่เขากลับต้องทนซื้อข้าวสารจาก ใต้ถุนบ้านผู้มีอำนาจนำไปขายถูกกว่าราคาตลาดหน้าประตู เพื่อให้ขายได้ และนำเงินมาซื้อยารักษาโรคลูกเมีย

ฉันเริ่มรู้เรื่องนี้ได้ชัดเจนก็เพราะเหตุว่า กลางดึกของคืนวันจ่าย เงินเดือนนั่นเอง ประตูบ้านพักของฉันได้ถูกเคาะอย่างแรงเป็นระยะๆ พอฉัน เปิดประตูออกมาท่ามกลางความมืด เจ้าของมือที่เคาะประตูก็ถามขึ้นด้วย สำเนียงคนเหนือว่า “อาจัน มีเงินฟองก้อ ฝ่มข่อยก้อสักหน่อย ดอกเท่าใดก็บ่อ เป็นหยั่ง ลูกผมเจ็บมาก ผมใคร่ได้เงินไปฮักซ่าลูก เอ็นดูฝ่มเตีอะ”

ฉันรู้สึกเหมือนถูกของหนักๆ กระแทบศีรษะ ทำให้หนึ่งอยู่ครู่ใหญ่ เราหันมองหน้ากันและกันอยู่ครู่หนึ่ง แล้วฉันก็ตอบไปว่า “อ้ายเฮามีเพียง เงินเดือนเดือนละ ๕๐๐ กว่าบาท แต่เฮาก็ไม่เคยซื้อฝៃก้อเอาดอก เฮายู่กัน สามคน เมียเฮา แม่เฮา มันคิงพอใจไปเดือนๆ แต่อ้ายเดียดฮ่อนนั๊ก เฮาจะซื้อ อ้ายฮีมพอเป็นค่ายา มีเมื่อใดก็เอามาคินเนาะ”

สิ่งที่ได้เล่ามาแล้ว เป็นเสมือนพลังสำคัญส่วนหนึ่งซึ่งสะกิดใจฉัน

ให้ได้สติยิ่งขึ้น พลังเหล่านี้เตือนฉันเสมอ ทุกครั้งที่ฉันนั่งคิดเลข เขียนสูตรยาว ๆ เพื่อผสมบิ๊ย ผสมยาฆ่าแมลง และผสมพันธุ์พืช ว่า “เจ้ากำลังทำอะไร อยู่ และทำเพื่อใคร” บางครั้งมันถามฉันว่า “เจ้าเป็นนักวิชาการเพียงแค่ว่า เรื่อง เหล่านั้นเท่านั้นเองหรือ เจ้าโง่! วิญญาณความรับผิดชอบต่อส่วนรวมอันเป็นหน้าที่ที่แท้จริง ในฐานะที่เจ้าเกิดมาเป็นมนุษย์ มันหายไปไหนเสียล่ะ” ฉัน เริ่มรู้สึกละอายใจตนเอง เพราะเจ้าของเสียงที่ติงฉันนั้น ไม่ได้อยู่ที่อื่นใดเลย มันก็ออกมาจากใจฉันเอง ถ้าหากฉันมีหัวใจที่เข้าไปซุกซ่อนอยู่ในใจฉันได้ มันก็ยิ่งแสดงความโง่หนักยิ่งขึ้น โง่จนกระทั่งไม่รู้ว่าตนเองนั้น อยู่ที่ไหน หากฉลาดสักนิด เปิดหูเปิดใจรับฟังสักหน่อยจะได้พบกับจุดเริ่มต้น ที่นำไปสู่ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งอยู่ในใจตนเองแล้วทั้งสิ้น

หลังจากนั้นมา ฉันได้เริ่มมุ่งสู่การละลายรั้วที่ปิดกั้นจิตใจฉันไว้ให้ ลดลงเป็นลำดับ ฉันเล่นกล้วยไม้มาตั้งแต่เด็กมาก หาใช่เป็นเพราะเหตุว่า ฉันรักความสวยงามที่ผิวของกล้วยไม้ แต่ฉันรักวิญญาณความเป็นธรรมชาติ ของมัน ยามใดที่ว่างจากงาน ฉันก็จะพิจารณาชีวิตมันอย่างละเอียดเท่าที่ จิตและปัญญาฉันจะพึงมีในที่สุดฉันก็ได้พบว่า มีคนกลุ่มหนึ่งใช้กล้วยไม้เป็น เครื่องมือล่อมรั้วตนเองไว้อย่างแน่นหนา แล้วส่งพลังดุถูกเหยียดหยามผู้อื่น ออกมาสู่บริเวณนอกวงซึ่งตนล้อมไว้รวมทั้งตัวตัวเองด้วย ฉันจึงเกิดความรู้สึก ทำทนายต่อการใช้กล้วยไม้เป็นสนามฝึกตนเอง เพื่อการรู้ตนเองและเรียนรู้ เพื่อนมนุษย์ซึ่งหลากหลายด้วยรูปแบบความคิดและจิตใจ

ชีวิตฉันได้ผ่านมาท่ามกลางแรงกระทบหลายรูปแบบ มีทั้งแรง ซึ่งส่งกระแสโดยตรงและโดยทางอ้อม ฉันได้สัมผัสกับชีวิตเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่ม คนที่ติดตามฉันมาเพราะวัยวุฒิของฉัน เขาทักทายได้ให้บทเรียนแก่ฉันด้วย ชีวิตซึ่งมาจากความหลากหลายสภาวะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่วนที่มาจากมุม ซึ่งเป็นฝุ่น โคลนตมและคมดาบ

หวนกลับไปนึกภาพเมล็ดข้าวเปลือกที่ฉันสัมผัสเมื่ออายุ ๑๔ อีกครั้ง บัดนี้แทนที่ฉันจะเห็นว่าข้าวกองใหญ่ ๆ เป็นสิ่งสำคัญดังเช่นแต่ก่อน มันกลับ เปลี่ยนวิถีความคิดมาตระหนักและเข้าใจลึกซึ้งลงไปจากส่วนผิวของกองข้าวว่า

ข้าวทองใหญ่ ๆ จะคงสภาพความเป็นทองใหญ่อยู่ไม่ได้ ถ้าหากปราศจากข้าวแต่ละเมล็ดเป็นพื้นฐาน ภาพเมล็ดข้าวแต่ละเมล็ดซึ่งร่วงหล่นลงสู่พื้นดินในระหว่างการเก็บเกี่ยวอย่างไม่ปราณีปราศรัยนั้น มันได้กลับมาสู่ฉันอีกครั้งหนึ่ง แต่สะท้อนหลังสู่แนวคิดที่แตกต่างไปจากในอดีต มันหาใช่ “เพียงข้าวเมล็ดเดียว” ที่ไร้ความหมายอย่างแต่ก่อน แต่เป็นข้าวเมล็ดเดียวโดยแท้ ที่ร่วมกันผนิกกำลังสร้างสรรค์จนสามารถเป็นข้าวทองใหญ่ และใหญ่ยิ่งขึ้นไปอีก เท่าที่กาลเวลาจะอำนวยโอกาสให้

ฉันเริ่มเข้าใจกระจ่างชัดยิ่งขึ้นว่า ชีวิตนี้ถ้าหากเราหลงตน ปล่อยใจให้อิทธิพลของวัตถุที่อยู่นอกกายล่อลวงอารมณ์ไปได้อย่างขาดสติ ย่อมทำให้เห็นสิ่งทั้งหลาย เข้าใจสิ่งทั้งหลาย ได้แต่เพียงส่วนผิวเท่านั้น ฉันได้เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของข้าวเมล็ดเดี่ยวว่า คือพื้นฐานของข้าวทองใหญ่ ๆ ซึ่งแท้จริงแล้วก็คือหลักสัจธรรมที่ว่า “คนเราแต่ละคน ต่างก็เป็นส่วนสำคัญในระดับพื้นฐานของสังคมด้วยกันทั้งสิ้น”

มีผู้สนใจถามฉันเป็นครั้งคราวว่า ฉันเกิดที่ไหน ฉันรู้ว่าวัตถุประสงค์ของผู้ถาม เขาคงคาดว่าฉันเกิดในชนบทซึ่งห่างไกลเมือง จึงได้ให้ความสนใจปัญหาเพื่อนมนุษย์ในชนบทมาก แต่ฉันกลับตอบเขาว่าฉันเกิดกลางใจเมืองกรุงเทพฯท่ามกลางความฟุ้งเฟ้อทั้งหลาย แต่พ่อแม่ฉันไม่ได้เลี้ยงลูกและให้ประสบการณ์ชีวิตแก่ลูกด้วยความสะดวกสบาย พ่อและแม่ได้ให้โอกาสแก่ชีวิตฉัน สัมผัสทั้งความสะดวกสบายและเผชิญกับความยากลำบากอย่างหนักหน่วง รวมทั้งกักขังฉันไว้เพื่อให้ได้เรียนรู้ถึงการดิ้นรนเพื่อความเป็นอิสระภาพด้วยตนเอง อันเป็นโรงเรียนที่มีความสำคัญและลึกซึ้ง อย่างไม่อาจนำเอาโรงเรียนที่มีรูปแบบอื่นใดมาเปรียบเทียบได้

ฉันเริ่มรู้สึกถึงคุณค่าของข้าวกันจาน ไม่ว่าจะเป็ข้าวกันจานกระเบื้องลายครามบนโต๊ะอันหรูหรา หรือเป็นข้าวกันกะลาที่วางอยู่ริมบาทวิถี แม้มันจะเป็น “เพียงข้าวเมล็ดเดียว” แต่มันก็ได้เป็นครูที่โอบกอดฉันอันลึกซึ้งถึงฐานชีวิตแก่ฉัน มันจึงมีความหมายมหาศาลอย่างไม่อาจเปรียบเทียบได้ มันมิได้เป็นเพียงข้าวเมล็ดเล็กๆ สีขาว มีรูปยาวรี ที่ตกอยู่อย่างโดดเดี่ยวและไร้ความหมาย ดังเช่นที่ฉันเคยมีความรู้สึกต่อภาพเดียวกันนี้ เมื่อครั้งที่มิอายุเพียงสิบกว่าปีเท่านั้นอีกต่อไป

ทุกครั้งที่ได้พบเห็นข้าวสุกเพียงไม่กี่เมล็ด ถูกทอดทิ้งไว้อย่างโดดเดี่ยวตามกันจานบ้าง ร่วงหล่นอยู่บนผิวโต๊ะที่ตั้งอยู่ท่ามกลางแสงสีและเสียงเพลงของบรรยากาศที่มนุษย์เชื่อว่ามีอารยธรรม โดยฐานของเรามีสติอย่างมั่นคง ฉันอดที่จะรู้สึกสะท่อนใจไม่ได้เลยต่อสังคมมนุษย์ผู้พยายามผลักดันการพัฒนาไปสู่วิถีทางดังกล่าว ฉันรู้สึกเอ็นจอนาถใจกับชีวิตข้าวที่ถูกทอดทิ้งไว้อย่างไม่มีใครสนใจจะนำมาขบคิด มันอาจจะเป็เมล็ดข้าวที่แฝงเอาพลังของพันธุดีมีคุณภาพไว้ในส่วนลึกและมันอาจจะสามารถสืบทอดคุณค่าที่ดีไปสู่พื้นนาอันกว้างใหญ่ไพศาลได้ไม่มีวันจบสิ้น ถ้าหากมันได้มีโอกาส

หลายมื้ออาหารที่ฉันได้พบเห็นเมล็ดข้าวซึ่งถูกทอดทิ้งไว้อย่างโดดเดี่ยวในกันจาน มันเตือนสติให้ฉันนึกถึงชีวิตคนในสังคมอันเป็ทรัพยากร

พื้นฐานของสังคม ชีวิตที่ต้องเผชิญกับความแร้นแค้นวันแล้ววันเล่า และเขายังคงถูกปล่อยปละละเลยไว้ดูจะเป็นสิ่งที่ไร้คุณค่า “คนอันเป็นทรัพยากรซึ่งถือได้ว่าเป็นที่สุดแล้วของความสำคัญ ยังถูกปล่อยปละละเลยไว้อย่างทารุณเหี้ยมโหดเช่นนี้ นับประสาอะไรกันกับทรัพยากรอื่นใดอีกเล่า ที่ทิศทางของแนวคิดจากกลุ่มพลังอำนาจมนุษย์จะสะท้อนภาพการให้ความสำคัญจากใจจริงได้”

แต่ทว่ายังไม่สนใจเพียงแค่นั้น เมื่อใดโอกาสเปิดให้เขาใช้สิ่งซึ่งถูกทอดทิ้งไว้อย่างไรค่านี้ เพื่อการอ้างอิงในเชิงแสวงผลประโยชน์ต่อไปได้อีก เขาก็จะกระทำอย่างไม่ละเว้นต่อโอกาสดังกล่าวเลย เปรียบเสมือนเมล็ดข้าวที่ตกเรียราดอยู่บนพื้นดิน หากพอมมีโอกาสอยู่บ้างในการงอกเป็นต้น และสร้างชีวิตขึ้นมาอีกด้วยตนเอง ก็จะถูกเหยียบย่ำซ้ำเติมลงไปอีกอย่างไม่สนใจระมัดระวัง เพราะสายตาของผู้ที่เหยียบย่ำนั้นไม่ได้อยู่ที่ชีวิตของข้าวต้นเล็ก ๆ หากแต่มุ่งมั่นอยู่กับผลประโยชน์ซึ่งอยู่ข้างหน้าเขา ข้ามเลยต้นข้าวนั้นไปอีกไกลเพียงด้วยความอยากส่วนตัวของเขาเอง

จะนั้นหลักการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมที่มีพื้นฐานอันแท้จริง หรือแนวคิดอันเป็นจุดเริ่มและจุดผลิตพลังที่แท้จริงในการพัฒนานั้น ควรจะเริ่มขึ้น ณ จุดใดก่อน จิตมนุษย์ผู้มีอคติส่วนตัวน้อยเพียงใด ย่อมมีสายตาแจ่มใสแลเห็นจุดเริ่มอันแท้จริงได้ชัดเจนเพียงนั้น ฐานอันแท้จริงของจุดเริ่มในการพัฒนา หากจะใช้เวลาตลอดชีวิตและเสาะแสวงหาไปทั่วโลกก็คงไม่พบ เพราะมันอยู่ในส่วนลึกของจิตเราเอง หาใช่ส่วนซึ่งอยู่นอกกายนอกใจไม่

แนวคิดที่จะสะท้อนภาพการให้ความสำคัญแก่ข้าวกอใหญ่ ๆ และมองข้าวเมล็ดเดี่ยวอย่างละเลยนั้น แม้ปากเขาจะบอกว่าไม่ดูถูกเหยียดหยามเพื่อนมนุษย์แต่หลักสัจจะย่อมสะท้อนภาพแท้จริงในส่วนลึกของหัวใจ เขาให้แต่ละคนทราบได้เอง และภาพนั้นถือได้ว่าเป็นภาพจริง ตราบใดที่กลุ่มบุคคลผู้ประสานแนวคิดรูปแบบเดียวกัน และประสานผลประโยชน์ร่วมกัน มีโอกาสถือพลังในการพัฒนาสังคม เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม สะท้อนภาพทัศนคติและค่านิยมที่ให้ความสำคัญแก่ความยิ่งใหญ่ทางวัตถุ ตราบนั้น

โครงการพัฒนาทั้งหลายซึ่งบุคคลกลุ่มความคิดดังกล่าวเป็นผู้กระทำการทุกระดับ ทุกขั้นตอน ย่อมตกอยู่ท่ามกลางสภาวะที่เป็นเพียงสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งอยู่บนฐานของอคติและอารมณ์ของบุคคลกลุ่มนั้น หากอยู่บนฐานของศีลธรรมอันเป็นสิ่งไม่ตายไม่ ผลที่เห็นได้ชัดเจนจากการพัฒนาในอดีตมาสู่ปัจจุบันก็คือไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้คนมีศีลธรรมเป็นฐานมีวิชาการเป็นเครื่องมือก็ดี ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาอื่นใดเพื่อการมุ่งไปสู่การแก้ปัญหาคความยากจนก็ดี ผลจะไปตกอยู่กับกลุ่มชนที่อยู่ในสภาวะซึ่งตรงข้ามกันกับกลุ่มชนพื้นฐานของสิ่งที่เป็นเป้าหมายอย่างชัดเจน

แนวคิดที่ผู้เขียนได้เขียนขึ้นจากการมอง “ข้าวเพียงเมล็ดเดียว” นี้ เป็นการมองด้วยทัศนะหนึ่ง จากมุมมองชีวิตของคนเพียงคนเดียว สารต่าง ๆ ภายในเนื้อหาของเรื่องนี้ อาจนำไปพิจารณาโดยมองจากมุมมองชีวิตอื่น ๆ ได้อีก เพราะมุมมองของแต่ละคน ต่างมีความหลากหลาย ไม่ซ้ำแบบกัน ผู้เขียนใคร่ขอฝากข้อคิดไว้เป็นบทสรุปในเรื่องนี้ด้วย

ชีวิตที่ขาดสัจจะนั้น ถือได้ว่าเป็นชีวิตที่ขาดพื้นฐาน วิถีชีวิตเช่นนี้ ในด้านส่วนตัวย่อมดำเนินไปท่ามกลางการเสี่ยงต่อความวิบัติ ไม่เร็วก็ช้า

ชีวิตที่อยู่อย่างถูกต้องเหยียดหยามเพื่อนมนุษย์ด้วยกันก็ดี มองข้ามคุณค่าอันแท้จริงของทุกสิ่งที่ได้สัมผัสก็ดี ชีวิตดังกล่าว ไม่เพียงอยู่อย่างไร้คุณค่าเท่านั้น ยังอยู่อย่างผู้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง แม้กระทั่งทำลายพื้นฐานชีวิตอันแท้จริงของตนเอง

การศึกษาที่ยัดเยียดแนวคิดให้คนยึดถือวิชาการเป็นเอก ปราศจากการถือสัจจะเป็นพื้นฐานชีวิตและพื้นฐานวิชาการ ย่อมไม่อาจบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคนให้เป็นผู้เรืองปัญญาอันแท้จริง แต่จะสร้างคนให้มุ่งใช้วิชาการเพื่อการประหัตประหารกันเองอย่างไร้ศีลธรรม

สังคมที่ขาดศีลธรรมอันแท้จริง ย่อมถือได้ว่าเป็นสังคมที่ขาดพื้นฐานวิถีการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นจะดำเนินไปสู่ความวิบัติในที่สุด แล้วจึงจะสะท้อนวิถีทางกลับมาเพื่อมุ่งสู่หลักสัจจะจะได้ ไม่มีการพัฒนาใด ๆ ที่จะสามารถเป็นไปได้โดยราบรื่นและมั่นคง ถ้าขาดสภาวะของการพัฒนาตนเอง

บนพื้นฐานของตนเองอันแท้จริง

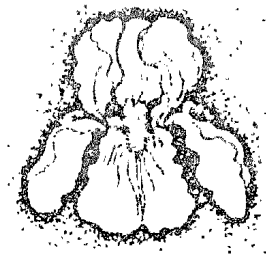
หลังจากที่ฉันได้หวนกลับไปพิจารณาวิถีชีวิตตัวเอง จากอดีตสู่ปัจจุบันแล้ว มันสะท้อนพลังให้ฉันตัดสินใจเขียนเรื่องนี้ขึ้น แม้ว่ามันจะเป็นเพียงภาพสะท้อนซึ่งได้รับมาจากวิถีชีวิตเพียงมุมเดียว และพิจารณาด้วยสติปัญญาของบุคคลเพียงคนเดียว ซึ่งเปรียบได้เสมือนข้าวเพียงเมล็ดเดียว ที่งอกขึ้นมาจากพื้นดิน ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ไม่ว่าจะงอกขึ้นมาท่ามกลางโคลนตมหรือสภาพดินอย่างไรก็ตามและไม่ว่าผลผลิตจากข้าวเมล็ดนี้จะไปตกอยู่ในจานลายครามอันสูงด้วยมูลค่า หรือกะลาที่คนฐานะหนึ่งโยนทิ้งอย่างไรก็ตามความหมาย แต่คนอีกฐานะหนึ่งต้องเก็บไปใส่ข้าวเพื่อการบริโภคประทังชีพ สภาวะธรรมชาติอันแท้จริงก็ยังคงเป็นข้าวอยู่นั่นเอง

หากข้าวเมล็ดนี้มีวิญญาณจริง สิ่งที่เป็นธรรมชาติที่สุดก็คือการรู้สำนึกในตนเองว่าเป็นข้าวที่แท้ และรู้ถึงบุญคุณของธรรมชาติตลอดจนสภาวะแวดล้อมทั้งหลาย ที่ได้ส่งผลกระทบทำให้ชีวิตเจริญและพัฒนามาได้บนหลักสัจธรรม คงพื้นฐานของความเป็นเมล็ดข้าวอยู่ได้ ฉันหวนกลับไปพิจารณาตนเองอีกครั้งหนึ่งแล้วก็ต้องยอมรับและขอบคุณเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายโดยไม่เลือกว่าเขาแต่ละคนจะมีสภาวะทางวัตถุและความคิดตลอดจนสภาวะทางอารมณ์อย่างไร เพราะเขาเหล่านั้นต่างก็ได้มีบุญคุณแก่ฉันทั้งสิ้น โดยเหตุที่เขาเหล่านั้นได้มีส่วนอย่างสำคัญในการสะท้อนภาพแท้ของเมล็ดข้าว แม้ว่ามันจะเป็นเพียงเมล็ดเดียว แต่มันก็เป็นเมล็ดจริงที่วางอยู่อย่างแนบสนิทในส่วนลึกของหัวใจตัวเอง

ดอกกล้วยไม้ในดวงใจ

เรื่องราวของ “ดอกกล้วยไม้” ที่ฉันเขียนขึ้นมา มีได้มีลักษณะเป็นรูปวัตถุเช่นดอกกล้วยไม้ทั้งหลาย ที่เราต่างก็พบเห็นกันอยู่ในปัจจุบันด้วยรูปแบบที่มากหน้าหลายพันธุ์ เพราะหากมันมีภาวะเป็นรูปวัตถุก็คงไม่อาจที่จะเข้าไปอยู่ในดวงใจฉันหรือใครอื่นได้อย่างแน่นอน ตรงกันข้ามมันมีภาวะเป็นพลังที่ทำให้เกิดเป็นแนวคิดและเจริญงอกงามขึ้นมาบนพื้นฐานของความจริง ที่ฉันได้ผ่านพ้นมาแล้วด้วยชีวิตและจิตใจของตนเอง ฉันจึงมีความรู้สึกที่ยอมรับในภาวะและรูปแบบของดอกกล้วยไม้นี้ เพราะมันเป็นดอกแท้ในตัวฉัน ฉันไม่ได้นำมาติดใจว่าใครอื่นจะเห็นว่ามันเป็นดอกที่สวยงามน่านิยชมชื่น หรือเป็นดอกที่น่ารังเกียจเกลียดชัง เพราะภาวะของมันที่ฉันรู้เห็นได้หาได้เป็นดอกกล้วยไม้ที่แท้จริงบนพื้นฐานของเขาแต่ละคนไม่

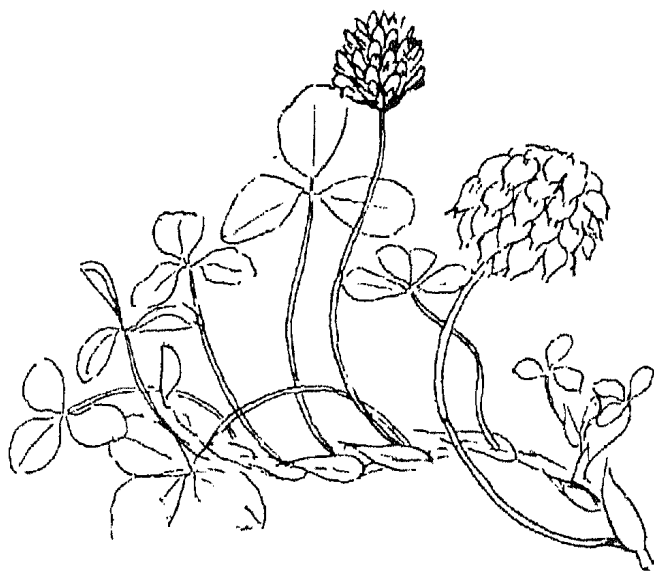
ด้วยหลักธรรมที่ชี้แนะไว้ว่า ภูมิปัญญาที่แท้จริงนั้นมีอยู่แล้วในพื้นฐานจิตของแต่ละคน หากชีวิตที่เกิดมาแล้วไม่ถูกอิทธิพลจากสิ่งภายนอกเข้ามากลบทับไว้มากนัก จนทำให้พลังธรรมชาติอันเป็นสิ่งแท้ที่มีอยู่แล้วในตนเองไม่อาจแสดงออกมาให้ปรากฏ ณ ภายนอกได้ เพื่อแสดงออกถึงความสูงด้วยภูมิปัญญา อันถือได้ว่าเป็นคุณภาพชีวิตที่แท้จริง และการปรากฏออกมานั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ดอกกล้วยไม้ที่แท้จริงในดวงใจฉัน หากว่าจะถูกนำมาถ่ายทอดเป็น ตัวอักษรโดยการเขียน หรือเป็นคำพูดโดยการพูดจากฉันเองสู่เพื่อนมนุษย์ แท้จริงแล้วไม่ว่าการพูดหรือการเขียนมันก็เป็นเพียงสัญลักษณ์ที่สมมุติขึ้นโดย มนุษย์ ที่ถือเป็นเรื่องมีสื่อความหมายที่ชี้แทนสิ่งแท้ที่อยู่ภายในเท่านั้นเอง เพราะสิ่งที่เป็นของแท้หรือของจริง เป็นสิ่งที่อยู่ในส่วนลึกที่สุดของใจ และเป็น สิ่งเฉพาะตัวที่ไม่มีใครสามารถถ่ายทอดแก่กันได้ ดังนั้นหากเพื่อนชีวิตของฉัน คนใด จะรู้ได้ถึงสิ่งที่แฝงอยู่ในข้อเขียนหรือคำพูดของฉัน และรู้ได้ตื่นได้ลึก ด้วยระดับที่แตกต่างไปจากฉันหรือแตกต่างระหว่างกัน ก็มีใช่เป็นเรื่องที่ฉัน ต้องนำมาใส่ใจ แม้บุคคลผู้รู้ได้ไม่ลึกนัก ก็ควรภูมิใจได้ว่านั่นคือการรู้แท้ บนพื้นฐานธรรมชาติที่แท้จริงของตนเอง

เมื่อกล่าวถึงกล้วยไม้ ฉันมีเรื่องที่จะเล่าให้ฟังถึงอดีตที่ผ่านมา มัน มิใช่เป็นการเล่าที่เกิดจากการหลงและยึดติดอยู่กับรูปแบบของสิ่งที่เป็นอดีต ที่ ผังแผนจนกระทั่งร่างกายและชีวิตกำลังจะถึงวาระต้องดับสูญและจมดินไป ก็ ยังยึดว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ภายนอกตนเองนั้น มันเป็นของกูเอง” และ แสดงออกมาเสมือนว่า “กูจะเอามันติดตัวไปด้วย เมื่อตายไป” หากเป็นการ เล่าถึงอดีตเพื่อนำไปสู่การทบทวน และแสวงหาการรู้อย่าง “ผู้มีสติ” ซึ่งจะนำ ไปสู่การรู้ตนเองได้ด้วยตนเอง อันถือได้ว่าเป็นการนำมาซึ่งพื้นฐานของความ มีภูมิปัญญา ทำให้เป็นผู้รู้ปัจจุบันได้อย่างแท้จริง หากใครก็ตามได้มาซึ่งสิ่ง ดังกล่าวก็ถือได้ว่า เป็นการได้มาซึ่งภาวะที่เป็นเกราะป้องกันอิทธิพลจากสิ่ง ภายนอกที่ทำให้ลุ่มหลงและมัวเมา และเป็นการเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาอัน แท้จริงที่มีอยู่ในพื้นฐานตนเอง ได้แสดงออกมาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ที่แท้จริง

ฉันยังจำวันนั้นได้ดี เพราะมันเป็นวันที่ได้ส่งพลังเข้าประทับถึง ส่วนลึกที่สุดของหัวใจฉันเอง ในขณะที่นั้นอายุฉันยังไม่ถึง ๒๐ ขวบปี มันเป็น วันที่ผู้ใหญ่ผู้หนึ่งซึ่งสูงด้วยวัยด้วยฐานะความมั่งมี และด้วยสถานภาพทาง สังคมสมัยนั้น ได้ไล่ตะเพิดฉันออกมาจากเรือนกล้วยไม้ และจากบ้านราคาแพง ที่เขาผู้เป็นเจ้าของถือสิทธิ์ หวงกล้วยไม้นักหนาโดยปราศจากการมองอีก

ด้านหนึ่งคือ “ด้านคุณธรรม”

เขายังได้กล่าวไล่หลังฉันมาอีกว่า “เจ้ามันยังเด็กนัก มือเจ้าก็ยังไม่ต่อการเล่นกล้วยไม้ และเงินทองเจ้าก็ยังไม่มี เจ้ารู้หรือเปล่าว่ากล้วยไม้ของฉันแต่ละต้นนั้นมันมีราคาเท่าไร”

ในขณะที่ฉันได้ยินนั้นฉันไม่พอใจ และรู้สึกเจ็บแค้นจากการถูกเหยียดหยาม แต่เพราะผลกระทบดังกล่าวทำให้พลังในตัวฉันบังเกิดการฮึดสู้ และสู้อย่างทุ่มเทชีวิต เพื่อเอาชนะแนวคิดที่ฉันไม่เห็นด้วย ด้วยการปฏิบัติให้เห็นจริงควบคู่กันไปกับคำถามที่เกิดขึ้นในใจตนเองว่า “อะไรกันแน่ที่มันเป็นตัวกำหนดให้กล้วยไม้เป็นไปอย่างนั้นอย่างนี้ ฉันคิดว่าคนแท้ ๆ ที่ทำให้กล้วยไม้เป็นประโยชน์หรือเป็นโทษ และใคร ๆ ก็เลี้ยงกล้วยไม้ได้อย่างปราศจากมือเก่ามือใหม่ และปราศจากความรวยความจน”

ในสมัยนั้นจะหาความรู้เรื่องกล้วยไม้จากที่ไหนได้ยาก ไม่ว่าจะสถาบันการศึกษาหรือราชการต่างก็หันหลังให้ และตามมาด้วยการลงโทษกล้วยไม้ว่าเป็นของฟุ่มเฟือยและสิ่งไร้สาระ ฉันจึงจนปัญญา ต้องหวนกลับมาหาพลังฮึดสู้ที่มีอยู่ในตนเอง ใช้มันเป็นแรงผลักดันให้ฉันทุ่มเทเวลาว่างอย่างหามรุ่งหามค่ำ เพื่อการได้มาซึ่งความรู้ด้วยตนเอง

ฉันสร้างเรือนกล้วยไม้ขึ้นริมคูน้ำหลังบ้านอย่างง่าย ๆ ด้วยเศษไม้ที่เขาทิ้งกับการใช้ทางมะพร้าวและไม้ไผ่ผ่าซีกเป็นวัสดุผนังหลังคากันแดด ใ้กล้วยไม้ที่ฉันเลี้ยง และศึกษาหาความรู้ยามว่างจากงานประจำ บางครั้งใช้เวลาถึงมิดถึงค่ำเที่ยงคืนจนแทบจะลึมนอน กว่าที่จะเพาะเมล็ดกล้วยไม้เมล็ดแรกงอกได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ต้องใช้เวลาค้นคว้าคลำหาอยู่ร่วม ๕ ปีเต็ม ๆ โดยใช้ปีกครีวเก่า ๆ ดัดแปลงเป็นห้องปฏิบัติการ ครั้นเมื่อเมล็ดงอกได้แล้ว ก็ใช้ถังส้วมซีเมนต์เก่า ๆ มาทำเป็นตู้กระจก ฉันเลี้ยงลูกกล้วยไม้เล็ก ๆ ที่เพาะด้วยมือตนเองในสภาพดังกล่าว จนกระทั่งเห็นดอก มันมีความหมายอย่างยิ่งสำหรับจิตวิญญาณของคนเช่นฉัน และมันเป็นภาษาที่บอกไม่ได้ด้วยคำพูดคำเขียนซึ่งเป็นเพียงสิ่งประดิษฐ์ แต่บุคคลผู้รู้ได้ถึงจิตวิญญาณย่อมรู้ได้ที่ตนเอง

อีกประการหนึ่ง จากวันที่ฉันได้ถูกปรามาสในอดีต ทำให้ฉันคิดว่า “สักวันหนึ่งเถอะ หากฉันได้มีความรู้ขึ้นมาแล้วเมื่อใด ฉันจะเปิดเผยให้หมดอย่างปราศจากการจำกัดว่าเป็นคนฐานะใด มีภาวะชีวิตอย่างไรที่ต้องการจะเรียน”

ฉันเริ่มมองเห็นได้ว่าคงเป็นโอกาสดีและเป็นโอกาสที่ท้าทาย ที่จะได้ใช้กล้วยไม้เพื่อการเรียนรู้ถึงชีวิตและแนวคิดของคน ที่มากอุปมาแบบและมีการอยู่ร่วมกันในสังคม มันคงส่งผลสะท้อนที่ทำให้ตัวฉันเองได้มีความกว้างและความลุ่มลึกด้วยจิตใจยิ่งขึ้นเป็นแน่ และคงจะได้พัฒนาที่เป็นภาพใหม่ ๆ และไม่เคยพบเห็นมาก่อนอย่างรู้สึกท้าทาย

สิ่งที่ได้คาดหมายไว้ เมื่อการคิดการกระทำได้ผ่านมาเป็นช่วง ๆ คุณจะเห็นได้เด่นชัดยิ่งขึ้นถึงผลของมัน สำหรับผลในมุมตรงและเป็นมุมที่มองด้วยทิศทางออกจากตนเองนั้น ฉันคงไม่น่ามากล่าว แต่ผลในมุมนั้น ทำให้ตระหนักได้ว่าตนเองได้รับผลอันเป็นประโยชน์อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เรียกกันว่า “การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง” ซึ่งแท้จริงแล้วก่อนการเข้าถึงสิ่งนี้ได้จะต้องถึงจุดที่สามารถหยุดตนเองได้เสียก่อน เพื่อการพัฒนาการรู้ตนเองเป็นฐาน แล้วจึงจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อพึ่งพาตนเองได้ โดย

ไม่ยอมให้สิ่งที่เรียกกันว่าอามิสสินจ้างที่เป็นอิทธิพลภายนอกเข้ามาครอบงำ

ฉันเริ่มเห็นได้ว่าผู้คนที่เดินขวัคไขว่อยู่ในสังคมไทยวันแล้ววันเล่า มีไม่น้อยที่มองเห็นกล้วยไม้แต่เพียงผิว แทนที่จะมองเห็นได้ว่าไม่ว่ากล้วยไม้ หรือสิ่งใด ๆ ที่เข้ามาสู่ชีวิตประจำวันของคน เป็นสิ่งที่มีคนเป็นเหตุด้วยกัน ทั้งสิ้น ผลสำเร็จของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นการพัฒนากล้วยไม้หรือการพัฒนาอื่นใดจึงน่าจะสรุปได้ว่าความมองที่คนก่อนอื่น และความมองให้ลึกซึ้งถึงแก่น ว่า สัจธรรมของชีวิตคนนั้นมันคืออะไร และชีวิตคนที่เกิดมาเพื่อควมมี คุณค่านั้นต้องการอะไรเป็นพื้นฐานรองรับ แทนการมุ่งมองไปสู่กล้วยไม้และ ยึดติดอยู่ที่รูปแบบอย่างมองข้ามตนเอง ยิ่งคนมีอำนาจที่เป็นทางการอยู่ในมือ การมองข้ามตนเองไปมุ่งเน้นอยู่ที่พืชที่สัตว์หรือสิ่งอื่นใดเพื่อหวังพัฒนา ย่อม มีแนวโน้มที่มุ่งใช้อำนาจซึ่งแท้ที่จริงแล้วก็คือการดูถูกความสามารถของคน ด้วยกัน และเป็นการทำงานทรัพยากรพื้นฐานที่เป็นปัจจัยหลักของการพัฒนา

ประเด็นหลักทั้งหลายที่ได้กล่าวมานี้ ฉันคิดว่าหากใครได้รู้จักเท่ากับ ได้หัวใจ ที่ทำให้กล้วยไม้ได้บังเกิดประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์อย่างไม่เลือกชาติ เลือกลanguage บนพื้นฐานคุณธรรมที่ยังรากฝังโคนลงได้ถึงส่วนลึก หากทว่า แต่ละคนต้องรู้ด้วยตนเอง ความมีใจกว้างเป็นหลักการสำคัญที่นำไปสู่การ พัฒนาความมีคุณค่าของเพื่อนมนุษย์และของตนเอง ให้บังเกิดผลสำเร็จไม่ว่าจะพัฒนากล้วยไม้หรือพัฒนาอื่นใด เพราะสิ่งที่ตั้งตามจะบังเกิดขึ้นได้อย่าง มีรากมีโคนฝังแน่นอยู่ในชีวิตและจิตวิญญาณของผู้คน

เมื่อชีวิตและงานได้ผ่านมาถึงบัดนี้ และหวนกลับไปทบทวนถึงอดีต ในสิ่งที่ขณะนั้นเกิดความไม่พึงพอใจ ฉันต้องขอบคุณเศรษฐกิจผู้ที่ไม่ละทิ้ง ฉันออกมาจากบ้านอย่างดูถูกดูแคลน เพราะเขาได้ให้สิ่งที่เป็นพลังอันล้ำค่า แก่ฉัน โดยฉันรู้จักใช้มันให้เป็นไปในทางที่ดี ยิ่งไปกว่านั้นยังทำให้ฉันเริ่มเห็นเด่นชัดยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏในโลกและในชีวิตประจำวัน ล้วนเป็นสิ่งดีทั้งสิ้น ถ้ามนุษย์ทรงไว้ซึ่งภูมิปัญญา และรู้คุณค่าของมันได้โดย ไม่ยึดติดอยู่ด้วยช่วงเวลาและอารมณ์ตนเอง ฉันยังรู้สึกประทับใจในอดีตจาก จุดเริ่มต้นซึ่งได้กล่าวมาแล้ว เพราะมันมีส่วนผลักดันให้ฉันเกิดพลังตะเกียก

ตะกายจนสุดฤทธิ์เท่าที่แรงกายแรงใจฉันพอมืออยู่ เพื่อการแสวงหาของจริงมา พิสูจน์กับสิ่งที่ไม่ตรงกับความคิดความเชื่ออยู่ในจิตใจ ประกอบกับตัวฉันเอง ไม่ใช่คนชอบพูด แต่ชอบพิสูจน์ด้วยการกระทำจริง แม้ว่าหลายครั้งผลลัพธ์ ที่ปรากฏมันจะทวนกระแสของสิ่งที่อยู่ในสังคมในชีวิตประจำวัน แต่ฉันก็ มีความรักในสิ่งที่ลึกกว่ารูปแบบ เมื่อผิวถูกกระทบจึงไม่มีการสั่นคลอน

บางครั้งภาวะตัวฉันเองก็เปรียบเสมือนชีวิตที่ต้องปีนป่ายกำแพง ที่หนาและแข็งแกร่งด้วยวัสดุก่อสร้าง บางครั้งก็ต้องชะเช้อคอและเบียดฝ่าฝูงชนที่ต่างก็เบียดเสียดเหยียดยัดเพื่อการแย่งชิง เพื่อมุ่งเข้าไปดูให้แน่ชัดว่าเขา กำลังแย่งอะไรกัน มันทำให้ฉันรู้ว่าสิ่งที่เขาทั้งหลายกำลังต้องการนั้น เป็นเพียงผลหรือเป็นเพียงส่วนผิว หากใช่เป็นรากเป็นโคนที่ลงลึกซึ่งถึงหัวใจเขาเอง แต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้นโอกาสดังกล่าวยังเป็นครูสอนให้ฉันรู้ว่า ถ้าเกิดความอยากที่นำไปสู่การแย่งชิงกัน ก็คือการตกอยู่ในภาวะที่เห็นได้แต่เพียง ส่วนผิวเท่านั้นเอง หากปราศจากความอยาก แต่มุ่งแสวงหาด้วยเหตุและผล และหากปราศจากความอยากก็ย่อมไม่ขาดสติ สิ่งที่ได้มาย่อมมีรากมีโคนลงสู่ของจริงที่มีผลทำให้ชีวิตมีแต่ความมั่นคงและมีคุณค่าอย่างหยั่งถึงพื้นฐานจริง

บัดนี้อายุฉันเองก็ได้ผ่านพ้นวัย ๖๐ ปีมาแล้วเรื่อย ๆ และหากยังคงอยู่ได้ถึงวันพรุ่งและวันต่อ ๆ ไป ก็คงใกล้ ๗๐ เข้าไปทุกที แต่สิ่งนี้ก็มิใช่ความหวัง เพราะหากมุ่งหวัง พื้นฐานแท้ของชีวิตก็จะเปลี่ยนไปเป็นสิ่งจอมปลอม ด้วยตัวของมันเอง แต่การนำมากล่าวถึงก็เพื่อมุ่งเน้นถึงการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาที่ไม่เคยหยุดรอใคร ไม่ว่าจะวัยเด็กไปจนถึงวัยแก่ และไม่ว่ายากดีมีจน หากใครรู้ได้เร็วในขณะที่ยังมีอายุน้อย ย่อมถือได้ว่าเป็นชีวิตที่ได้เปรียบในการมีโอกาสพัฒนา ในสิ่งที่คิดว่ามีสาระและคุณค่าอันแท้จริง

บัดนี้หากมองสู่ผลเพียงด้วยกล้วยไม้แม่เพียงดอกเดียว อันเป็นดอกที่เคยอยู่ในรั้วบ้านและในเรือนกล้วยไม้ที่มีราคาแพงของเศรษฐีมีเงิน ซึ่งรวมทั้งเศรษฐีคนนั้น คนที่เคยไล่ตะเพิดฉันออกจากเรือนกล้วยไม้และจากบ้านที่เขาคิดว่าเขาเป็นเจ้าของ ด้วยการดูถูกดูแคลน ผลได้ขยายขอบเขตและแปรสภาพความมีคุณค่าออกไปสู่เพื่อนมนุษย์ที่มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่อีกด้านหนึ่ง อย่างอิสระเสรี ไปถึงมือชาวสวนชาวไร่ที่เคยมีรายได้ต่ำ และถึงมือถึงชีวิตเด็ก ๆ ที่วิ่งอยู่ตามทางเท้าริมถนน เพื่อการหารายได้เลี้ยงชีพแบบ “หาเช้ากินค่ำ” ในอุ้งมือและวิถีชีวิตที่ได้รับการปลูกฝังสั่งสอนจากธรรมชาติ ให้เขาทั้งหลายได้มีโอกาสรู้คุณค่าแท้ของชีวิต เพราะได้มีโอกาสสัมผัสกับพื้นแผ่นดิน ชีวิตที่อยู่บนทางเท้าซึ่งเต็มไปด้วยละอองฝุ่นและคราบโคลน และเติบโตขึ้นมาบนพื้นฐานดังกล่าว ย่อมได้รับสิ่งอันทรงคุณค่ากันคนละด้านกับชีวิตเศรษฐีมีเงินมีอำนาจ และมีบริวารห้อมล้อม พร้อมมูลด้วยคำหวานลมเย็นซึ่งหากสัมผัสได้ก็เพียงที่พื้นผิวกาย

แม้ออกกล้วยไม้บางดอกที่ฉันได้เห็นจะหักร่วงลงดิน และถูกเหยียบย่ำจนเข้าชอกช้ำขาด และสิ้นสภาพไปอย่างไร้ความหมายของหลาย ๆ คน ด้วยฝ่ามือฝ่าเท้าของมนุษย์หลายหน้าตาและหลายความคิดจิตใจ แต่ชีวิตที่รู้พื้นดินนั้นสีย่อมเห็นได้ว่า ดอกกล้วยไม้ที่แท้นั้นมันอยู่ในพื้นฐานจิตใจ หากจะถามต่อไปว่าจิตใจของใคร ก็คงตอบได้ชัดเจนว่าก็จิตใจของคนนะซี จะเป็นจิตใจใครอื่นอีกเล่า ส่วนดอกที่เหี่ยวเฉาร่วงโรยไปกับตานั้น มันเป็นเพียงสิ่ง que เปลี่ยนแปลงไปตามสังขาร

ส่วนดอกกล้วยไม้จริงนั้นยังคงอยู่ และอยู่ในห้วงแห่งความลึกของจิตวิญญาณฉัน ซึ่งไม่มีใครจะสามารถเข้ามาเหยียบย่ำหรือแย่งชิงไปได้ เพราะจิตเจ้าของปราศจากความหวั่นไหวต่อสิ่งใด ๆ และหากใครสามารถดูได้ถึงส่วนลึกก็ย่อมเห็นได้ว่า กล้วยไม้ดอกจริงนั้นเป็นสิ่งบริสุทธิ์ และปลอดจากรูปแบบทั้งหลายแล้วอย่างอิสระเสรี ยิ่งไปกว่านั้นยังมีอยู่เพียงดอกเดียวเท่านั้นในดวงใจ จึงควรถนอมไว้ด้วยรักแท้ซึ่งเป็นรักที่บริสุทธิ์และควรแก่การบูชา หากใครผู้ใดยังนำเอาดอกอื่นมาอีก ก็คงเป็นเพราะความขาดสติทำให้ขาดการรู้แท้ และหากจะได้ดอกอื่นมาก็คงได้มาแต่เพียงสิ่งที่เป็นดอกปลอมที่เข้ามาทำลายดอกจริง

มีบางคนวิจารณ์ฉันว่าเพราะชีวิตฉันประสบกับความล้มเหลวในการบริหารงาน จึงได้มองการบริหารและการจัดการที่เป็นทางการของสังคมไทยอย่างตำหนิติเตียน บางคนก็ถามเชิงปรารภว่าฉันถูกทำให้ผิดหวังหรือน้อยใจอะไรหรือ จึงได้มีการพูดการเขียนที่วิจารณ์สังคมไทยอยู่เรื่อยมา หากเป็นอดีตของชีวิตที่ผ่านโลกมาไม่มากนัก ฉันคงบังเกิดความไม่พึงพอใจต่อคำวิจารณ์ที่มีต่อตน ด้วยความรู้สึกที่ยังมากด้วยอารมณ์ของตน แต่ปัจจุบันฉันกลับเห็นว่าคำปรารภวิจารณ์ที่มีต่อตัวฉันดังกล่าวเป็นสิ่งดี เพราะเป็นพลังสะกิดใจให้มีการทบทวนเพื่อได้มาซึ่งความคิดและความรู้ที่ใหม่ด้วยสาระและลุ่มลึกยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ

การกล่าวเช่นนั้น ผู้กล่าวคงหมายความว่าถึงการบริหารงานในตำแหน่งอธิการบดี และตำแหน่งรัฐมนตรีที่ฉันเคยรับภาระหน้าที่มาแล้ว แต่หากเขาสามารถมองย้อนหลังไปอีกเพื่อการทบทวนที่ลุ่มลึกขึ้น เขาจะพบภาพที่อยู่ในส่วนลึกยิ่งกว่าที่เขากำลังเห็นอยู่ ซึ่งมันมิใช่เป็นสิ่งที่มีความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการบริหารงานเป็นเงื่อนไข เพราะชีวิตฉันนับตั้งแต่เริ่มจบจากสถาบันอุดมศึกษามาใหม่ๆ ฉันก็ไม่ยอมให้สิ่งอื่นใดมาฉี้อิทธิพลเหนือตนเองได้เลย ดังเช่นการออกไปรับราชการ ซึ่งฉันสมัครใจไปทำงานเป็นลูกจ้างชั่วคราวเช่นคนงานอยู่ในต่างถิ่นที่ทุรกันดาร ทั้ง ๆ ที่มีโอกาสและทางเลือกที่จะทำงานอย่างมีตำแหน่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพราะฉันจะได้

มีโอกาสใช้ชีวิตเรียนรู้ความยากจนแร้นแค้นของเพื่อนมนุษย์จากภาวะที่เป็นจริง จากช่วงเวลาที่เริ่มก้าวเข้าสู่ชีวิตการทำงานในบรรยากาศราชการ ฉันมุ่งทิศทางของการบริการลงสู่เบื้องล่างอย่างเด่นชัดและมั่นคงมาโดยตลอด ด้วยตระหนักถึงหน้าที่อันพึงมีต่อเพื่อนมนุษย์ แทนการทำงานอย่างมุ่งบริการ และเสนอผลงานขึ้นไปสู่กลุ่มอำนาจที่อยู่เบื้องบน จนทำให้ชีวิตฉันหลายครั้ง หลายหนต้องได้รับผลกระทบที่เกิดจากอำนาจเบื้องบนอย่างไม่เป็นธรรม แต่ฉันก็ไม่รู้สึกกระเทือนเลยหากมันทำให้ฉันได้รู้สึกซึ่งยิ่งขึ้นถึงระบบราชการไทย และพูดได้เต็มปากตนเองว่ามันเป็นระบบที่มุ่งรับใช้และให้บริการแก่กลุ่มผู้มีอำนาจที่อยู่เบื้องบน และยอมรับสภาพความจริงได้อย่างหน้าตาชื่นบานว่า ในเมื่อเรามุ่งรับใช้คนทั่วไปที่เป็นคนส่วนใหญ่และเป็นคนที่ขาดโอกาสขาดอำนาจ เราก็ต้องถูกอำนาจเบื้องบนปฏิเสธเป็นธรรมดา ยิ่งไปกว่านั้นยังทำให้รู้ได้อีกว่าการให้บริการแก่สังคมอย่างแท้จริงนั้นไม่ว่าจะอยู่ในอำนาจหรือนอกอำนาจ ย่อมกระทำได้เสมอ และในส่วนที่ลึกลงไปอีกระดับหนึ่ง การให้บริการแก่สังคมอย่างปราศจากอำนาจและผลประโยชน์เป็นฐาน จะมีความคล่องตัวและปลอดจากการถูกมองสองแง่สองมุมได้มากกว่าด้วยซ้ำไป มันทำให้ฉันตระหนักได้ลึกกลงไปอีกว่า การที่ฉันมั่นคงอยู่บนฐานตนเองได้เรื่อยมา ก็เพราะเหตุว่าฉันมีดอกกล้วยไม้ที่แท้จริงอยู่ภายในดวงใจ

คำปรารภจากบางคนที่ว่าฉันผิดหวังอะไรหรือ ได้นำฉันไปสู่การวิเคราะห์อย่างทันท่วงทีและทำให้ตระหนักได้ว่า ความผิดหวังกับความสมหวัง นั้นเป็นของคู่กัน เช่นเดียวกันกับหลักการของลูกตุ้มนาฬิกาที่ไม่มีการแกว่งไปเพียงด้านเดียว หรือเช่นเดียวกันกับหลักธรรมที่ว่า “เมื่อมีดำก็ย่อมมีขาวด้วย เป็นธรรมดา” และลึกลงไปยิ่งกว่านั้น “หากปลอดจากการมีดำมีขาวได้ ก็ถึงซึ่งการปลอดจากการมีสีทั้งปวง” ซึ่งถือได้ว่าเข้าถึงภาวะการรู้ที่แท้จริง

อนึ่ง การเข้าถึงการรู้ที่แท้จริงได้นั้น จำเป็นต้องเรียนรู้จากภาวะที่เป็นจริงและโดยการสัมผัสด้วยตนเองจริง ๆ จะทำให้พบกับวิถีที่แท้จริงที่นำไปสู่การรู้จริง ซึ่งอยู่บนหลักของการเรียนรู้ที่ต้องเรียนด้วยตนเอง ความผิดหวังจึงเป็นสิ่งธรรมดาและจำเป็นต่อการเรียนรู้ของชีวิตคนทุกคน และเป็นแนว

ทางที่แท้จริงที่จะก้าวต่อไปสู่ความสมหวังที่แท้จริง มิใช่เป็นความสมหวังที่อยู่บนฐานความหลงด้วยอารมณ์ตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือความสมหวังที่ปลอดจากภาวะยึดติดอยู่ด้วยความผิดหวังหรือสมหวังด้วยอารมณ์

สิ่งที่ถูกมองว่าเป็นความสำเร็จและความล้มเหลวก็เช่นกัน หากมองไปสู่คน เพราะคนเป็นตัวสาเหตุพื้นฐานของปัญหา และท่ามกลางกระแสพลังอำนาจของสังคมไทยที่ยังคงมีช่องว่างอยู่มากมาย ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มคนผู้กำหนดรูปแบบของความดีความชั่วหรือความสำเร็จความล้มเหลว ก็คือกลุ่มคนผู้มีโอกาสมีตำแหน่งมีอำนาจเหนือ ความสำเร็จและความล้มเหลวจึงมีแนวโน้มที่มิใช่เป็นของแท้ หากเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้ด้วยผลประโยชน์พื้นฐานของกลุ่มคนดังกล่าวเป็นสำคัญ นั้นหมายถึงหากบุคคลใดหลงใหลอยู่ด้วยคำสรรเสริญเยินยอว่าเป็นผู้ประสบความสำเร็จ ย่อมตกอยู่ภายใต้ภาวะที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ต้องเกาะเกี่ยวยึดถืออวิชาที่อยู่ภายนอก ส่วนบุคคลผู้ถูกมองว่าล้มเหลวในการบริหารงานเพื่อส่วนรวม ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของชีวิตตนเองอย่างสำคัญ ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้มั่นคง โดยไม่หันไหวต่อพลังจากภายนอกที่พยายามเข้าครอบงำตนเอง ไม่ว่าพลังนั้นจะแฝงมาในรูปแบบของการสรรเสริญเยินยอหรือชื่นชมยินดี

พลังพื้นฐานที่ทำให้ฉันมีความมั่นคงอยู่ได้ด้วยภาวะการพึ่งพาตนเอง ดังได้หยิบยกบางสิ่งบางอย่างมาเป็นตัวอย่างเพื่อประกอบการพิจารณานั้น ในความคิดความเชื่อของฉันทันทีเป็นสิ่งสืบเนื่องมาจากภาวะที่ปราศจากการนิยมชมชื่นในความสำเร็จ และความทอดถอยในความล้มเหลว ซึ่งต่างก็ไม่มีอะไรเป็นตัวตนหรือมีแก่นสารแต่อย่างใด ทำให้แทนที่รากฐานความรู้ สึกนึกราคิดต้องไปยึดติดอยู่กับสิ่งแปลกปลอม กลับมีโอกาสด้านลงไปได้ ถึงดอกกล้วยไม้ดอกจริง ที่อยู่ในความลุ่มลึกของดวงใจฉันเอง และแล้ว มันก็ได้มีโอกาสส่งพลังที่แท้จริงกลับขึ้นมาสู่โลกภายนอก แม้ใครอื่นจะเห็นว่าสวยงามหรือน่ารังเกียจจริงอน ฉันก็เพียงรับฟังไว้เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับศึกษาต่อไป ส่วนตัวฉันเองย่อมรู้ได้ว่ามันเป็นของแท้ที่ถ่ายทอดกระแสออกมา จากหัวใจฉันเอง

ถ้าหากฉันไม่รักขามันไว้อย่างสุดชีวิต ปล่อยให้ดอกแปลกปลอม จากภายนอกเข้าครอบงำได้แล้ว ชีวิตฉันจะเหลืออะไรไว้เป็นสาระความหมาย อีกต่อ ๆ ไป เพราะมันมีเพียงดอกเดียวเท่านั้น ที่หากฉันไม่นำเอาสิ่งแปลกปลอมจากที่อื่นเพื่อมาหลงใหลกับมันแล้ว กล้วยไม้ดอกแท้ดอกนั้นก็ทำหน้าที่ได้ดีที่สุดอย่างไม่มีวันที่ใครอื่นจะมาทำให้มันต้องขอกข้าหรือฉีกขาดทำลายไปได้เลย

ดอกกล้วยไม้ดอกนั้นก็คือดอกที่สดใสอยู่ได้บนพื้นฐานตนเอง ด้วย วิญญาณของความรักเพื่อนมนุษย์และความสนใจต่อการศึกษา เพื่อความเข้าใจในสิ่งที่ดีของชีวิตเพื่อนมนุษย์อย่างปราศจากการเลือกสรรที่จำกัดตนเอง ไว้ด้วยรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะยากดีมีจนหรือเป็นชนชาติใดภาษาใด ซึ่งล้วนถือได้ว่าเป็นครูผู้ให้การศึกษานั่นทรงคุณค่าที่แท้จริงแก่ฉันเองทั้งสิ้น

อนึ่งฉันยังเชื่อว่าเพื่อนมนุษย์ของฉันแต่ละคน ต่างก็มีดอกกล้วยไม้ดอกแท้ที่ซ่อนอยู่ในใจตนเอง ซึ่งแต่ละคนอาจเรียกมันว่าเป็นดอกอะไรก็ได้ เพราะมันปลอดภัยด้วยรูปแบบที่เห็นได้จากภายนอกของแต่ละคน หากชีวิตบุคคลใดหม่นเวียนไปสัมผัสกับสิ่งที่มีรูปแบบใด ในบรรยากาศที่อยู่ภายนอกตนเองและพื้นฐานของจิตไปติดเนื้อต้องใจกับรูปแบบที่อยู่ภายนอกนั้น

มันก็จะบานออกมาเป็นดอกนั้น ๆ แต่การที่มันจะมีโอกาสบานออกมาได้จากดอกจริงของแต่ละคน บุคคลผู้นั้นต้องรู้และเข้าถึงมันได้ด้วยตนเองเสียก่อน ความลุ่มหลงมัวเมาอยู่ด้วยดอกปลอมทั้งหลายที่อยู่ภายนอกตน ไม่ว่าจะเป็นการลุ่มหลงดอกที่มีรูปแบบใดก็ตาม จะทำให้เกิดภาวะที่ปิดกั้นพลังของดอกที่เป็นดอกจริง และแล้วความมีคุณภาพของชีวิตก็จะถูกทำลายไปโดยไม่ต้องไปหลงโทษใคร แต่ควรโทษตนเอง

ได้มีเสียงจากบรรดาศิษย์และนักวิชาการบางคนที่เคยใกล้ชิดฉันในอดีตปรารภว่าทุกวันนี้เขาเห็นฉันด้วยภาพที่ไม่เหมือนก่อน ภาพฉันได้เปลี่ยนไปแล้ว หากฉันจะคาดการณเอาเองจากความรู้สึกของเขาทั้งหลายก็คือ ในอดีตนั้นเขามองฉันด้วยภาพที่เข้าใจว่ามีการลูบไล้หลงไหลและชื่นชมอยู่ด้วยต้นและดอกกล้วยไม้ที่เป็นรูปวัตถุ และเครื่องมือวิทยาศาสตร์ตลอดจนตำราที่เป็นรูปแบบของสิ่งประดิษฐ์ โดยคิดว่ามันเป็นชีวิตที่ฉันได้ทุ่มเทให้แก่ “ต้นและดอกกล้วยไม้ที่แท้จริง”

ฉันมองสู่หลักการพื้นฐานของปรากฏการณ์ทั้งหลาย ได้พบว่า “ไม่มีสิ่งใดเลยที่เห็นเป็นรูปแบบได้ในโลกนี้ ที่จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงไป” และหลักการนี้เอง ก็เป็นพื้นฐานของการศึกษาค้นคว้าวิชาการที่แท้จริง ดังเช่นต้นไม้มันเพียงต้นหนึ่งซึ่งอยู่ตรงหน้าเรา หาก “พิจารณา” ได้ถึงระดับที่ลุ่มลึกย่อมพบได้ว่า ขณะที่เพิ่งงอกขึ้นมาเป็นต้นอ่อนและมีใบ ก็เพิ่งจะมีรากมีฐานที่หยั่งลงได้เพียงส่วนผิวของพื้นดิน แต่มันก็มีความสมบูรณ์ด้วยทุกส่วนที่ปรากฏอยู่บนภาวะพื้นฐานในขณะนั้นของมันเอง

ครั้นเมื่อต้นมีการเติบโตใหญ่ขึ้นตามกาล ก็มีการเจริญด้วยกิ่งก้านสาขาจนมีดอกมีผลเพื่อสืบทอดชีวิตอนาคตและเผ่าพันธุ์ ชีวิตคนก็อยู่ภายใต้กระแสพลังของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วยเช่นกัน การหลงยึดติดอยู่ด้วยรูปแบบของต้นไม้มันที่เพิ่งงอกใหม่ และคิดว่ามันต้องมีรากมีฐานอยู่เพียงผิวดินเช่นแต่ก่อน ก็เป็นสิ่งสมควรแล้วที่จะพึงเกิดแก่บุคคลผู้คิดจะสิ้นชีวิตไปในที่สุดอย่างไร้การพัฒนาตนเอง อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพและความหมายของชีวิต หรือเป็นบุคคลผู้ตายไปแล้วด้วยโอกาสในการพัฒนาความคิดตั้งแต่

อดีตกาล เพราะไม่สามารถรู้ได้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เป็นลัทธิจะพื้นฐานของชีวิตตนเอง

หากเป็นดอกกล้วยไม้ที่เคยอยู่บนต้น แล้วต้องร่วงหล่นไปตามอายุและเวลา โดยที่คุณค่าของการรู้และเข้าถึงจิตใจคน กลับต้อง “ตายซาก” ไปอย่างไร้ความหมาย ก็เท่ากับว่าได้เสียแรงรดน้ำใส่ปุ๋ยเพื่อการบำรุงให้ได้มาซึ่งอาหารธรรมชาติ ที่เป็นอาหารแท้สำหรับทำนุบำรุงดอกกล้วยไม้ในดวงใจ ให้เจริญงอกงามอย่างไม่มีวันเสื่อมโทรม ไร้สีบทอดแก่ชราหลังโดยหน้าที่ของการสืบทอดชีวิตและเผ่าพันธุ์ไปเสียสิ้น โดยสรุปแล้ว น้ำใสที่หล่อเลี้ยงดอกกล้วยไม้ดอกแท้ในดวงใจฉันก็คือ คนผู้มีชีวิตอยู่อย่างรู้คุณค่าและเคารพความมีคุณค่าของคนด้วยกันนั่นเอง ที่เป็นหลักสำคัญช่วยให้การพัฒนาไม่ใช่แต่เพียงการพัฒนากล้วยไม้ให้บังเกิดประโยชน์ หากพัฒนาสิ่งอื่นใดก็เห็นได้เช่นเดียวกัน หากแต่ทุกคนจะสามารถรู้ได้เท่าทัน จะทำให้ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจของด้านที่เป็นเพียงส่วนผิว ของสิ่งที่ตนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง โดยการสัมผัสอยู่ในชีวิตประจำวัน เพื่อการมุ่งไปสู่ผลสำเร็จอย่างลงรากฝังโคนอยู่บนพื้นฐานแท้และหลักความจริง

งานพัฒนากล้วยไม้ที่ฉันได้ทำมาแล้วร่วมค่อนข้างชีวิต ในมุมมองดูเหมือนจะยิ่งทำให้ฉันได้มีการพัฒนาความคิดลงสู่ความลึกซึ้งยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ว่า สิ่งที่เป็นโครงสร้างความคิดนั้นมันถูกจำกัดไว้ด้วยการศึกษา ไม่ว่าจะในด้านที่เป็นมุมตรง มุมสะท้อนหรือมุมที่มีการเชื่อมโยงถึงสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน และทำให้ฉันเริ่มรู้เริ่มเห็นเด่นชัดยิ่งขึ้นเป็นลำดับ จากผลกระทบที่ได้รับจากภาวะที่เป็นจริงว่า รากโคนที่แท้จริงของการพัฒนากล้วยไม้นั้น แท้จริงแล้วก็คือรากโคนของสังคมไทยทั่วไป ซึ่งเป็นศูนย์รวมของทุกเรื่องภายในความลุ่มลึกนั่นเอง หากไม่ให้ออกโอกาสแก่สิ่งแท้ที่มีอยู่ในแต่ละคนได้สามารถพัฒนาขึ้นมาอย่างเสรี สังคมนี้อาจยังคงมองไม่เห็นความหวังที่แท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนากล้วยไม้หรืออื่นใดก็ตาม

สิ่งที่ฉันคิดฉันทำอยู่ในปัจจุบัน จึงมิได้เปลี่ยนเป้าหมายที่แท้จริงไปไหนเลย หากมุ่งลงสู่ระดับที่ลุ่มลึกยิ่งขึ้น และลึกซึ้งยิ่งกว่าภาพที่คนสามารถเห็นได้แต่เพียงส่วนผิว ซึ่งเห็นได้ง่ายด้วยสายตาที่เป็นวัตถุและเป็นธรรมดา ส่วนผู้ที่มีความลุ่มลึกด้วยภาวะพื้นฐานย่อมเห็นได้ว่า ดอกกล้วยไม้ในดวงใจที่ฉันมีนั้นไม่เพียงแต่มันจะยังคงอยู่ หากฉันยังหวังว่ามันจะคงอยู่ตลอดไปไม่ใช่ชั่วชีวิตนี้ แต่ยังหวังว่ามันจะสามารถสืบทอดเชื้อสายไปสู่ชีวิตชนรุ่นถัดไปและถัดไปอีก เพราะการแก้ปัญหาพื้นฐานทั้งหลายนั้นวงการกล้วยไม้ได้ติดเพดานแล้ว แต่สังคมไทยทั่วไปยังจำเป็นต้องมีการสืบทอดแก้ไขต่อไป ไม่ว่าจะป็นรูปแบบใด อย่างไม่ยึดติดอยู่ด้วยรูปแบบของกล้วยไม้ที่ปรากฏอยู่ภายนอก เพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่ควบคู่กันไปกับการสืบทอดชีวิตคน หากดอกกล้วยไม้ที่เป็นรูปวัตถุจะต้องสูญสิ้นไปจากแผ่นดินนี้ในอนาคต มันก็เป็นไปตามหลักธรรมหรือหลักความจริง แต่พื้นฐานอันเป็นที่สุดของกล้วยไม้ดังกล่าวจะยังคงอยู่ตลอดไป ถ้ายังมีบุคคลผู้รู้มากขึ้นในสังคมหลังที่จะส่งสะท้อนออกมา ก็จะเป็นประโยชน์ตอบสนองในการพัฒนาอย่างแท้จริง และย่อมบังเกิดได้บนแผ่นดินนี้ด้วยตัวเอง ไม่จำเป็นต้องเป็นกล้วยไม้ที่เป็นรูปวัตถุเท่านั้น ดังคำพังเพยกล่าวไว้ว่า “บนพื้นแผ่นดินนี้ ใครใคร่คิด ใครใคร่ทำ ทำ” ถ้าคิดได้ทำได้อย่างเสรีบนพื้นฐานของตนเองแต่ละคน

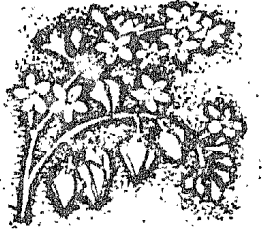
ดอกอะไรในดวงใจก็เกิดขึ้นได้ทั้งนั้น สุดแต่ว่าใครหรือชีวิตใดจะสัมพันธ์อยู่กับดอกอะไร บุคคลผู้ใดที่ยังมีความคิดความเห็นว่าดอกกล้วยไม้กับดอกข้าวเป็นคนละเรื่องกัน ย่อมแสดงว่าเขายังมองได้ไม่ถึงสิ่งที่อยู่ในจิตวิญญาณที่แท้จริงของคน และเขาจะไม่สามารถคิดและทำหน้าที่เพื่อการพัฒนาเพื่อนมนุษย์แต่ละคนให้เป็นผู้ที่สามารถเห็นดอกไม้ในดวงใจตนเอง ที่อาจจะสะท้อนภาพไม่เหมือนกันด้วยมุมที่เห็นได้จากภายนอก แต่ภายในนั้นมันเป็นดอกไม้ดอกเดียวกัน อย่างไรก็ตาม จากนั้นไปแม้ชีวิตฉันเองจะยังคงอยู่เวลาที่เป็นโอกาสมันก็ทำให้ไม่แน่นอน เมื่อใดประมาททำให้ขาดสติ ก็จะมีดอกปลอมเข้ามาสร้างอิทธิพลเหนือดอกจริง

จากดอกกล้วยไม้ที่ธรรมชาติได้ให้ฉันมานั้น ได้กำหนดไว้ด้วยกฎเกณฑ์ว่าจะได้ดอกจริงมาก็เพียงดอกเดียวเท่านั้น แต่ด้วยหลักในการสืบทอดชีวิตคนที่ธรรมชาติได้ให้มาด้วยเช่นกัน ทำให้มีโอกาสที่จะสืบทอดกันไว้ด้วยกฎเกณฑ์ของการสืบทอดเชื้อชาติและสายเลือดของคนบนพื้นฐานของภาวะธรรมชาติ การให้และการรับระหว่างกันจึงมีกฎเกณฑ์แห่งธรรมเป็นพื้นฐาน นั่นคือการให้ด้วยความรู้ และการรับด้วยความรู้ และผู้รู้ได้ถึงแก่นแท้ของทั้งการให้และการรับว่ามันอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้หรือผู้รับ ในพฤติกรรมใด ขณะใด ย่อมเป็นผู้ตอบสนองความหวังของสังคมในการนำไปสู่การสร้างสรรค์ในทางที่ดีได้ด้วยตนเอง

ฉันไม่เคยเรียนวิชากล้วยไม้ในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาใด ซึ่งล้วนแล้วเป็นสิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยคน แต่ไม่ว่าฉันจะไปไหนและไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใด ซึ่งประเทศก็เป็นสิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยคนอื่นเช่นกัน คนทั้งหลายกลับมองฉันด้วยความรู้สึกที่เห็นหน้าฉันเป็นดอกกล้วยไม้แทบทั้งสิ้น หลายครั้งหลายหนที่มันทำให้ฉันต้องหวนกลับมาสำรวจและทบทวนความคิดของตนเองว่า คนทั้งหลายเห็นหน้าฉันเป็นดอกกล้วยไม้ เขาเห็นภาพของดอกที่เป็นเพียงเครื่องประดับทางวัตถุที่อยู่นอกกายนอกใจ หรือเขาได้เห็นดอกกล้วยไม้ที่แม้จะมีอยู่เพียงดอกเดียว แต่มันก็เป็นดอกแท้ซึ่งอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ

“สอนลูกหลานด้วยชีวิต

กุฎิท่านเจ้าอาวาส
วัดเบญจมบพิตร

๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๘

เจริญพร คุณโยม ดร.มนตรี เจนวิทย์การ
(คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

อาตมายินดีมากที่คุณโยมไปเยี่ยมที่วัดเมื่อปลายวานนี้ โดยเหตุที่อาตมานึกถึงคุณโยมอยู่เสมอ เพราะคุณโยมมีอะไรบางอย่างที่เป็นแรงดลใจให้อาตมาระลึกถึง อาทิเช่น การที่คุณโยมเคยปรารภกับอาตมาในอดีตว่าอยากลาออกจากราชการมาทำงานให้สังคมโดยเสรีเช่นเดียวกันกับที่อาตมาปฏิบัติ ทำให้รู้สึกว่าคุณโยมมีความตั้งใจดีของคุณโยมมีอยู่แล้วแน่นอน

ปกติวิสัยของอาตมานั้นเมื่อได้พบได้สัมผัสสิ่งใด จิตค่อนข้างไขว่ต่อ การนำมาคิดนำมาวิเคราะห์ คำปรารภของคุณโยมก็เช่นกัน อาตมาคิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างมันเป็นไปตามจังหวะและกาลเวลาที่เหมาะสมในตัวของมันเอง หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความเหมาะสมของแต่ละสิ่งแต่ละเรื่องมีฐานอยู่ที่ตัวเองเฉพาะตัวเอง ส่วนที่ได้รับจากผู้อื่นนั้นเป็นเพียงส่วนประกอบ จะถือเป็นส่วนหลักไม่ได้ จึงอยู่ที่ว่าเราแต่ละคนสามารถเห็นและเข้าใจ “ความเหมาะสม” นั้น ได้ใกล้เคียงภาพจริงเพียงใด เพื่อการตัดสินใจได้แม่นยำ

ชีวิตอาตมาที่ได้ลาออกจากราชการก่อนการเกษียณอายุถึงร่วม ๓ ปี อาตมาคิดว่ามันถึงจังหวะและความพร้อมแล้ว ณ จุดนั้น โดยมั่นใจว่าได้มีการสั่งสมฐานชีวิตฐานการทำงานและความร่วมมือจากประชาชน ซึ่งจะเป็นส่วนเสริมให้งานสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวางออกไปอีก ประกอบกับได้คิดแล้วว่าจิตเรามีความเข้มแข็งพอที่จะต่อต้านและเอาชนะตนเองได้ เพราะเหตุที่เราอาจมีความด้อยด้วยวัตถุกว่าอีกหลาย ๆ คนซึ่งอยู่ในรูปแบบระดับเดียวกัน โดยไม่สนใจต่อการนำเอาตนเองไปเปรียบเทียบกับผู้อื่นที่มีฐานะทางวัตถุดีกว่าเรา และยังเชื่อว่าการรู้สึกเช่นนั้นเป็นการดึงจิตตนเองลงต่ำทางคุณภาพ อาตมาคิดว่าถ้าหากยังไม่พร้อมด้วยสาระดังกล่าว การอยู่ในราชการและต่อสู้อใจตนเองมิให้ตกเป็นเหยื่อของกระแสซึ่งไม่ชอบด้วยเหตุและผลได้สำเร็จ ทำให้มีผลงานออกสู่สังคมด้วยคุณภาพ เป็นที่ยอมรับจากสังคมได้กว้างขวางออกไปเรื่อย ๆ ก็จะได้รับบทเรียนในมุมกลับอีกทางหนึ่งที่มีคุณค่าแก่ตนเองยิ่ง ๆ ขึ้นไปเช่นกัน

เมื่อวานนี้คุณโยมได้ทั้งคำถามไว้ให้อาตมาคิดสองประเด็นหลัก ๆ ด้วยกัน ประเด็นหนึ่งได้แก่ การที่คุณโยมบอกว่า “ใคร ๆ มองว่าเพราะอาตมาได้รับผลสำเร็จที่น่าภูมิใจในด้านวิชาการใช่หรือไม่ ที่ทำให้ชีวิตของอาตมาในปัจจุบันเป็นไปอย่างง่าย ๆ เรียบ ๆ ไม่โลภอะไรต่ออะไรจนเกินเหตุและผล และทำให้มีความคิดที่สะท้อนออกมาสู่สังคมในเชิงธรรม เช่นที่เห็น ๆ กันอยู่ทุกวันนี้ และถามว่าแนวคิดของอาตมาในอดีตกับในปัจจุบันนั้นเปลี่ยนแปลงมาอย่างไร เป็นประเด็นที่สอง

สำหรับประเด็นแรก การที่มีคนคิดคนมองเช่นนั้น มันก็มีส่วนเป็นความจริง แต่ก็เพียงส่วนเดียว และเชื่อว่าน่าจะเป็นส่วนปลายแล้ว เพราะความสำเร็จที่ใคร ๆ เชื่อกัน มันก็เป็นเพียงผลหรือปลายเหตุในระดับต่าง ๆ แต่ถ้าหากรู้จักใช้มัน ก็จะเป็นผลที่ทำให้การยืนยันยืนยันความเป็นเหตุและผลที่ปฏิบัติมาแล้วในอดีต และตรงนี้เอง ถ้าหากเราเป็นผู้สนใจวิเคราะห์เหตุในอดีต อย่างนำเอาผลในปัจจุบันมาเป็นเหตุในการนำสืบให้ถึงซึ่งกันและกันได้ เราจะได้รับความรู้ที่ตนเอง และเกิดจากส่วนลึกของตนเอง ถือเป็นการพัฒนาจิตตนเอง

ให้มีความลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ

หลักความจริงที่ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลง” การวิเคราะห์เหตุและผลดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่ทำให้ได้ความรู้ แต่การรู้ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นย่อมทำให้ความคิดมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยมุ่งลงสู่ความลึกซึ้งยิ่งขึ้นด้วย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีหลักความจริงเป็นฐาน หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาความคิดให้มีการรู้จริงเป็นฐาน ก็คงไม่น่าจะผิด หรืออาจกล่าวได้ว่า “หลักการนั้นไม่มีการเปลี่ยน แต่มีการเปลี่ยนแปลงระดับความลึกซึ้งที่ลึกซึ้งลงไปเรื่อย ๆ ตามกาลเวลาหรือตามวัยนั่นเอง

สรุปแล้วมิใช่ความสำเร็จในชีวิตการทำงานที่ทำให้มีผลเช่นที่คุณโยมถาม ตรงกันข้าม ความคิดของอาตมาจากอดีตถึงปัจจุบันนั้น เกี่ยวกับความรู้ลึกที่ว่าสิ่งนั้นสิ่งนี่คือความสำเร็จมันบางลงไปเรื่อย ๆ จนแทบไม่มีอยู่ในจิตใจ แต่มีการแสวงหามากยิ่งขึ้นว่า ความสำเร็จที่เชื่อนั้นไม่น่าจะมี เพราะถ้าหากเรายังคิดว่านี่คือความสำเร็จ ก็ย่อมมีความผิดหวังความล้มเหลวของชีวิตได้เช่นกัน เพราะทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีความสมบูรณ์ทั้งในด้านตรงและด้านกลับกันอยู่ในตัวเอง เมื่อเราประสบความสำเร็จด้วยตัวเราเอง ความล้มเหลวจึงเป็นผลสะท้อนจากสิ่งที่เราได้ตั้งไว้เอง

ทุกครั้งที่ชีวิตอาตมาได้ผ่านการต่อสู้มา จิตจะไม่คิดว่าสำเร็จหรือไม่สำเร็จ แต่จะหวนกลับไปวิเคราะห์ว่ามันผ่านพ้นมาได้อย่างไร และเหตุใดจึงทำให้เกิดผลเช่นนั้น แล้วก็เริ่มนำเอาสิ่งที่ได้รับจากการคิดการวิเคราะห์มาเสริมหรือปรุงแต่งความคิด เพื่อการต่อสู้ต่อไปอีก ทำให้รู้สึกน่าสนใจกับชีวิตมากยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ

ผลงานในเรื่องกล้วยไม้ นั้นมันเป็นเรื่องปลาย ๆ แล้ว จึงแทบจะกล่าวได้ว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของผล สิ่งที่พิสูจน์ในเรื่องนี้ก็คือ อาตมาไม่ได้เรียนวิชากล้วยไม้มาจากที่ไหน นอกจากด้วยชีวิตตนเอง แต่สิ่งที่เรียนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยนั้นมิใช่เรื่องกล้วยไม้

ชีวิตอาตมาผ่านการต่อสู้มาในมุมที่มีความกว้างด้วยรูปแบบตั้งแต่เป็นเด็กเล็กๆ อย่างที่ได้เล่าให้ฟังว่า แม่โยมพ่อจะเติบโตขึ้นมาในรั้วในวัง ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ แต่ชีวิตแรกๆ ของโยมพ่อก็เป็นเด็กรับจ้างพายเรือข้ามฟาก รับส่งคนอยู่แถวท่าข้าม อำเภอมหาชัย สมุทรสาคร ในหลวงทรงนำมาชุบเลี้ยงให้เรียนหนังสือ แต่เลือดและความคิดพ่อก็เหมือนเดิม กินพอกิน อยู่พอดู และยังมีชีวิตอยู่ในนโยบายการเลี้ยงลูกให้เผชิญความลำบากด้วยตนเอง โดยเฉพาะอาตมาซึ่งเป็นลูกคนโต

สมัยอาตมาอายุ ๔ หรือ ๕ ขวบขึ้นมา แทบไม่รู้จักรสชาติของการขึ้นรถยนต์ มีแต่การเดินย่ำหิน ย่ำกรวด และพื้นดิน ย่ำไม้หอมรถไฟด้วยเท้าเปล่า ไม่มีรองเท้าไปโรงเรียน ถ้าหากเปรียบเทียบกับเพื่อน ๆ หลายคนเขามีรองเท้าผ้าดี ๆ ใส่ แต่แทนที่อาตมาจะเป็นปมด้อยแก่ตัวเอง มันกลับเปลี่ยนมาเป็นการต่อสู้กับจิตตนเองด้วยตนเอง ทำให้สามารถยืนหยัดขึ้นได้ด้วยสภาพเช่นนั้นบนลำแข้งตนเองอย่างไม่สะทกสะท้านท่ามกลางเพื่อน ๆ

เมื่อชีวิตยังไม่สิ้น พอมีอายุได้ประมาณ ๑๑ ขวบ พ่อกับแม่ก็แยก

ทางกัน แต่ก่อนหน้านั้นประมาณอายุเพียง ๗ หรือ ๘ ขวบ อาตมาถูกส่งไปอยู่โรงเรียนประจำ ๑ ปี เดินไปกลับอีก ๑ ปี ซึ่งตอนหลังก็ถูกนำไปฝากไว้บ้านคนอื่นที่ต้องมีการทำงาน เสมือนเป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานกับอาหารและที่นอน แม้จะมีฐานะเสมือนญาติห่าง ๆ แต่ก็ถูกใช้งานและถูกกระทำอย่างไม่มีใครจะช่วยได้เลยในสภาพเด็กเล็ก ๆ เช่นนั้น

ชีวิตในช่วง ๒ ปี ที่โรงเรียนดังกล่าว อาตมาได้บทเรียนซึ่งมีคุณค่ามากทีเดียว ประการแรก “ท้องมันหิว” เพราะที่บ้านไม่ให้ค่าอาหารติดกระเป๋าแม้แต่สตางค์แดงเดียว ในเมื่อคนอื่น ๆ เขามีเงินซื้ออาหารกันอย่างหน้าชื่นตาบาน แต่อาตมา “ต้องขอกาน” ทั้งสองรูปแบบ คือ “ขอกานจากธรรมชาติ” นั้นหมายถึงการเก็บเศษอาหารตามพื้นดินใกล้ ๆ โรงอาหาร ที่รองเท้าคนมีเงินเหยียบย่ำไปแล้วขึ้นมาสะอาด ๆ บัดฝุ่นแล้วก็ใส่ปาก แม้แต่เศษเนื้อที่คนอื่น ๆ ทำตกไว้ อีกรูปแบบหนึ่งก็คือ “การขอกานจากคนด้วยกัน” เป็นสิ่งที่เสี่ยงไม่พ้น จากนักเรียนโต ๆ ในโรงเรียนซึ่งบางคนก็ให้ทั้งด้วยความเมตตาและอย่างเสียไม่ได้ แต่ก็มีบางคนไล่ตะเพิดหรือถีบเอาด้วย

การเรียนในห้องเรียนไม่ได้นัก เพราะจิตมันถูกแบ่งพลังไปอยู่ที่อื่น แต่การถูกครุฑทำโทษเป็นระยะ ๆ ก็ทำให้ต้องบังคับตนเองด้วยความจำเป็น ทำให้มีสมาธิแข็งแรงแย่งขึ้นเรื่อย ๆ การถูกซ้อมถูกตีจากเด็กโตกว่าเพื่อความสนุกสนานนั้นเป็นเรื่องธรรมดา

สองปีเต็ม ๆ ของบรรยากาศที่เมือหวนกลับไปพิจารณาแล้วรู้สึกประทับใจอย่างลึกซึ้ง ในช่วงอายุเพียง ๗ ถึง ๘ ขวบ ก็ถูกเปลี่ยนมาอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ อาตมาถูกเรียกตัวกลับบ้าน เพราะในหลวงรัชกาลที่ ๗ ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ โปรดให้เรียนในโรงเรียนสวนจิตรลดา กับบรรดานักเรียนลูกข้าราชการใหญ่ ๆ และเจ้านายรวม ๑๔ คน แม้ว่าจะต้องเดินย่ำกรวดและหินไปโรงเรียนตามทางรถไฟ ในขณะที่นักเรียนอื่น ๆ มีรถยนต์คันใหญ่ ๆ รับส่งถึงประตูโรงเรียน และมีอาหารดี ๆ ไปแจกจ่ายเพื่อนฝูง จนถึงวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในเดือนมิถุนายน ๒๔๗๕ โรงเรียนก็ล้มเลิกไปโดยปริยาย

อาตมาเริ่มเข้าใจชีวิต และรู้รสชาติที่แท้ มาตั้งแต่ยังเล็กพอสมควร มันทำให้จิตวิญญาณการต่อสู้ชีวิตของอาตมาลึกซึ้งยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ พร้อม ๆ กับความรู้สึกที่ตระหนักถึงความมีคุณค่าอันแท้จริงของชีวิต อาตมาบอกไม่ได้ในขณะนั้นว่าอะไรเป็นสัจธรรมไม่สัจธรรม แต่จิตใจมันอยากออกท่องไร่ท่องนาอยากออกป่าออกเขา และรู้สึกถึงความมีสุนทรีย์ของชีวิตและธรรมชาติมาตั้งแต่ขณะนั้น

นอกจากนั้นเท่าที่พอจำได้ บุคลิกภายในจิตใจที่มีมาตั้งแต่บัดนั้น ดูเหมือนจะมีแนวโน้มว่าอะไรที่ต้องมีการยืนอยู่บนขาตนเอง และมีการเผชิญกับความลำบาก มีการเสี่ยงภัย ดูจะเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษต่อการก้าวเข้าไปสัมผัสสอย่างท้าทาย เพื่อการเอาชนะใจตนเองด้วยคู่ต่อสู้ดังกล่าว

อีกช่วงหนึ่งของชีวิตที่มีการต่อสู้หนักหน่วงพอสมควรก็คือ ตอนที่เข้าโรงเรียนเตรียมและเข้าเรียนมหาวิทยาลัย ทั้ง ๆ ที่สติปัญญาพอมิแนวโน้มเรียนได้ เนื่องจากผลการสอบวิชาการสาขาต่าง ๆ ในแขนงวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับน่า แต่มีปัญหาชีวิตบางประการมาขัดขวาง ในที่สุดก็ได้เข้าเรียนต่อ แต่ถูกส่งไปแม่โจ้ซึ่งเป็นโรงเรียนเตรียมเกษตรศาสตร์

แม่โจ้สมัยนั้นเป็นป่าชั้ด ๆ ไร่ป่าชุกชุม เป็นไร่ป่าขึ้นสมองจนเคยชินและปรับตัวได้ น้ำไม่มีอย่างในเมือง ไฟฟ้าไม่มีใช้ ต้องเรียนด้วยแสงเทียนไข และตะเกียงน้ำมัน นอนอยู่ด้วยเสื่อกางเกงที่เต็มไปด้วยดินและโคลน เมื่อถึงเวลาปิดภาคการศึกษา สถานที่ก็แปรสภาพเป็นป่าร้าง อาตมาไม่กลับบ้านที่กรุงเทพฯ สมัยครอยู่กับเพื่อนอีกคนหนึ่ง หาอาหารจำพวกแยะจากป่ามากินเป็นอาหารประจำ

มาเรียนต่อที่บางเขน พอดีเกษตรศาสตร์บางเขนสถาปนาเป็นมหาวิทยาลัย หลักสูตร ๕ ปี เมื่ออาตมาขึ้นปีที่ ๓ และพอดีสงครามมหาเอเซียบูรพาทวีความรุนแรง บ้านที่สามเสนก็ถูกลูกระเบิดด้วย ทำให้ต้องเดินเรียนข้ามจังหวัด เพราะมหาวิทยาลัยไม่ปิด มีนักศึกษาในคณะเกษตรจบรุ่นเดียวกับอาตมาในปีนั้นเพียง ๒ คน อาจารย์ที่บางเขนชวนทำงานบอกว่ามีตำแหน่งให้ด้วย แต่อาตมาปฏิเสธขอกลับไปทำงานที่แม่โจ้อีก อาตมาจบการศึกษา

ด้วยกางเกงกันปะ หัวเข้าปะ ที่ปะด้วยมือตนเองเพียงตัวเดียว

อาจารย์ใหญ่บอกว่าที่แม่ใจฉันไม่มีตำแหน่งให้เธอ ลำบากก็ลำบาก และหากเธอต้องการไปจะต้องไปเป็นลูกจ้างชั่วคราวเช่นเดียวกันกับคนงาน อาตมาตอบอย่างไม่ลังเลใจเลยว่า “ครับ ผมยินดีไป”

อาตมาเข้าสู่พิธีมงคลสมรสหลังจากจบมหาวิทยาลัยเพียงเดือนเดียว โดยมี ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์เป็นประธานสวมมงคลและเจิมหน้าที่บ้านบางเขน ซึ่งเป็นบ้านภรรยา มีแขกเหรื่อน้ำไม่มากนัก ตอนค่ำก็เลี้ยงกันในหมู่ญาติเพียงไม่เกิน ๒๐ คน เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๙๐

วันที่ ๒ กันยายน ๒๔๙๐ อาตมาพร้อมด้วยภรรยาและแม่ บังเกิดเกล้า ก็ไปใช้ชีวิตที่แม่ใจอีก บุกเบิกอะไร ๆ ไว้หลายอย่าง ทำงานอย่างลืมนไปเลยว่าตนเองมีฐานะเป็นลูกจ้างชั่วคราวเหมือนคนงาน และไม่เคยสนใจว่าจะมีอัตราบรรจุเมื่อใด อาตมาตะลุมบอนอย่างสนุกและทำทนาย ต่อการต่อสู้ชีวิตของตนเอง จนบางครั้งลืมหินอาหารประจำมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนใจใช้ชีวิตทำงานเช่นคนงาน มีการลงพื้นดิน แยกปุ๋ย หาบน้ำ รดพืชทดลองในไร่ร่วมกันกับคนงานเป็นประจำ นอกเหนือจากงานวางแผน และการวิเคราะห์การวิจัย

ธรรมชาติได้เปิดฉากชีวิตการเรียนที่มีคุณค่าแก่อาตมาซึ่งน่าประทับใจอีกฉากหนึ่งที่น่าสนใจ ในขณะนั้นอาตมามีอายุได้เพียง ๒๕ ปี บทเรียน ฉากนั้นนอกจากเป็นฉากแรกของชีวิตทำงานและชีวิตครอบครัวแล้ว ยังสร้างความไม่ผิดหวังให้แก่อาตมาอย่างสำคัญในการสมัครใจไปที่นั่น โดยปราศจากการคำนึงถึงตำแหน่งหรือฐานะส่วนตัว สิ่งที่ได้พบที่นั่นก็คือพฤติกรรม อย่างที่ชาวนาเรียกกันว่า “การตกข้าวเขียว” แต่แทนที่จะใช้ด้วยข้าว กลับใช้ด้วยชีวิตคนงานยากจนซึ่งตกอยู่ภายใต้อุ้งมือของบุคคลผู้มีอำนาจระดับหัวหน้า คนงานที่นั่นร่วม ๒๐๐ คน ได้รับเงินค่าจ้างเดือนละประมาณ ๒๔๐ บาท ต่อคน ซึ่งก็มากโขอยู่สำหรับขณะนั้น แม้อาตมาเองก็ได้เดือนละ ๕๑๒ บาท เป็นค่าจ้างลูกจ้างชั่วคราว

การลงทำงานร่วมกับคนงานแบบชีวิตต่อชีวิต ได้ทำให้คนงานมี

ทุกข์สุขอะไรก็ระบายกับอาตมาอย่างสนิทใจ “ที่ไหนดมีกรรมชั่ว ที่นั่นย่อมมีการหวาดระแวงคนที่ไม่ประพฤดิชั่ว” อาตมาทำงานอย่างทุ่มตนเอง อีกด้านหนึ่งก็ได้มีโอกาสเรียนรู้ลึกซึ้งถึงชีวิตคนผู้ตกเป็นเหยื่อของพฤติกรรมแบบ “ตกข้าวเขียว” ที่มีลักษณะปัญหาเสมือน “งูกินหาง” ทุกครั้งที่ผู้มีอำนาจเหนือไปตรวจงาน อาตมาจะเป็นบุคคลที่ถูกผู้มีอำนาจที่นั่นสอดส่อง จับตามอง ด้วยความหวาดระแวง บางครั้งก็แสดงการกีดกันอย่างรู้สึกได้ แต่อาตมาก็ไม่นำมาใส่ใจ

อาตมาทิ้งผลงานวิชาการไว้ที่นั่น เช่น การริเริ่มนำเอาวิชาการวางแผนและวิเคราะห์ทางสถิติเข้าไปใช้กับงานวิจัยการเกษตรที่นั่นเป็นครั้งแรกของเมืองไทย ดังปรากฏในหนังสือสภิสภสมัยนั้น ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๒ แล้วในระยะหลัง ๆ วิชาการแขนงนี้ก็เจริญเติบโตยิ่งขึ้น

รุ่นน้อง ๆ ที่ถูกส่งไปทำงานวิชาการที่นั่น ถูกกลั่นแกล้งเล่นงานยำแย้ แต่สำหรับอาตมานั้น “แข็งภายในจิต” ถือหลักการต่อสู้กับจิตตนเอง ไม่แสดงออกด้วยอารมณ์ ทำให้สามารถก้าวต่อมาด้วยการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ประมาทขาดสติให้เกิดช่องโหว่ทำให้เป็นภัยแก่ตนเองได้ ในขณะที่เดียวกัน ครัทธาจากคนงานที่พุ่งแรงและชัดเจนมาสู่อาตมา ก็เพิ่มขึ้นเป็นธรรมดา ซึ่งเป็นสิ่งเพิ่มการถูกเป็นเป้าของการกระทำในทางตรงกันข้ามมากยิ่งขึ้นด้วย

ตลอดเวลา ๓ ปีที่นั่น ชีวิตไม่ได้บอบช้ำอะไรเลย แต่ได้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าน่าประทับใจแก่ตนเองมากขึ้น อาตมาถูกส่งย้ายเข้ากรุงเทพฯ อย่างไม่รู้ตัว โดยทางกรุงเทพฯ ให้เหตุผลว่าอยากได้นักวิจัยมือดีมาช่วยงานโครงการปรับปรุงพันธุ์ข้าวทั่วประเทศ ภายใต้การช่วยเหลือจากสหประชาชาติ ทั้ง ๆ ที่ใจอาตมายังไม่อยากเข้ากรุงเทพฯ เลย

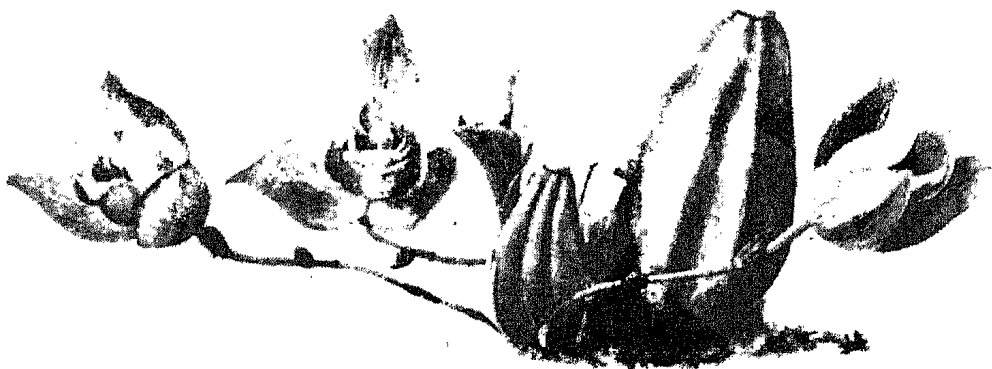
วันที่อาตมาย้ายกลับ ผู้มีอำนาจเหนือที่นั่นพูดว่า อาตมาเป็นคนหนุ่มที่ดีมาก ทั้งความรู้ความสามารถ เขารู้สึกเสียดายมากยังไม่อยากให้กลับเลย เขาพูดกับผู้มีอำนาจเหนือที่ไปจากกรุงเทพฯ อย่างเพราะเหตุอ่อนหน้าอาตมา อาตมาคิดว่าสิ่งที่เขาพูดนั้น ไม่น่าจะออกมาจากใจจริง แต่เหตุใดทำให้เขาต้องตกไปอยู่ในสภาวะซึ่งทำให้ต้องพูดเช่นนั้น และเหตุใด

เราจึงผ่านพ้นสภาวะเช่นนั้นมาได้ อย่างผู้เรียนรู้โดยปราศจากการถูกทำร้ายอย่างคนอื่นซึ่งตามมาอยู่ภายหลัง และยังได้รับบทเรียนชีวิตที่ทำให้พื้นฐานจิตมีความหนักแน่นยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ คำตอบในประเด็นดังกล่าวน่าจะเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนมาก หลักระหว่างกันกับการที่ทำให้เขาต้องเข้าไปสู่มุมซึ่งต้องออกปากชมเรา ทั้ง ๆ ที่ใจน่าจะคิดตรงกันข้าม เพราะระหว่างที่อาตมาอยู่ที่นั่น ตนเองก็เป็นเสมือนหลักของการต่อสู้กับความไม่ชอบธรรมที่นั่นอย่างเห็นได้ชัดเจน อาตมาพยายามช่วยรุ่นน้อง ๆ เพราะเห็นว่าแต่ละคนต่างก็มีความตั้งใจดีอย่างแรงกล้า แต่ฐานชีวิตเขาเองยังช่วยตนเองไม่ได้ และก็ไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไร ได้แต่เก็บไว้เป็นบทเรียนบทวิเคราะห์สำหรับตนเอง

เรื่องกล้วยไม้ก็เช่นกัน งานกล้วยไม้ที่อาตมาทำจนเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลกนั้น อาตมาเริ่มต้นจับงานนี้ที่ชีวิตประชาชน เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งเป็นระยะหลัง ๆ มาแล้วของชีวิตและประสบการณ์พื้นฐาน แต่ก็มี การต่อสู้มากมาย การต่อสู้กับการหวงแหนกีดกันทางวิชาการยังเป็นเรื่องเล็ก แต่การต่อสู้กับผลประโยชน์ของคนบางคน บางกลุ่มมาเป็นลำดับหนักเบาตามจังหวะ ทำให้ตนเองได้รับความรู้มากมาย

ด้วยเหตุที่ไม่ได้เรียนวิชากล้วยไม้มาจากโรงเรียนและจากมหาวิทยาลัย
นี้เอง ที่ทำให้เป้าหมายของงานกล้วยไม้ไม่ได้อยู่ที่ตำรา หรืออยู่ที่รูปแบบ
ของวิชาการ แต่อยู่ที่ปัญหาของชีวิตคน อาตมาใช้สิ่งนี้เป็นพื้นฐานแนวคิด
ในการพัฒนา และเพราะชีวิตอาตมาได้เผชิญกับการต่อสู้มาแล้วในอดีตด้วย
เมื่อมาจับงานกล้วยไม้ จึงจับด้วยรูปแบบที่ยังไม่มีภายในรัฐบาลในขณะนั้น
เพราะราชการสมัยนั้นก็ยังไม่เห็นความสำคัญของกล้วยไม้ แต่กลับมอง
เห็นเป็นสิ่งไร้สาระ งานกล้วยไม้ที่อาตมาทำ จึงเป็นทั้งการต่อสู้กับค่านิยม
ต่อสู้กับผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย ต่อสู้กับแนวความคิดที่ขัดแย้งกันกับ
หลักสังคมนิยม และผ่านพ้นมาได้ด้วยดีเพราะถือหลักการต่อสู้กับใจและอารมณ์
ตนเองเป็นฐาน แน่ใจที่สุด เมื่อผ่านพ้นมาได้ย่อมทำให้สิ่งดังกล่าวในตนเอง
ได้รับการพัฒนาคุณภาพสูงขึ้นด้วย

แนวคิดที่ปรากฏในปัจจุบันซึ่งคุณโยมตั้งเป็นคำถามไว้นั้น ถ้าหาก
หวนกลับไปศึกษาข้อคิด บทเขียนของอาตมาตั้งแต่ยุคต้น ๆ ของงานพัฒนา
กล้วยไม้ ซึ่งปรากฏแทรกอยู่แทบทุกหนทุกแห่งตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๘
มาแล้ว (อาจไม่น้อยไปกว่าเรื่องราวทางวิชาการด้วย) ก็จะพบว่าหาใช่
เป็นสิ่งที่เพิ่งจะเกิด เพิ่งจะมีในตอนหลังไม่ เมื่อได้มีโอกาสทำงานบริหาร
มหาวิทยาลัย ก็ได้มีการพูดการเขียนไว้ในสิ่งพิมพ์ของนิสิตนักศึกษาไม่น้อย
จึงเป็นสิ่งที่ได้มีปรากฏและสืบทอดมานานแล้ว เพียงแต่ว่าในระยะที่พัน
ราชการมาแล้ว อาจสะท้อนภาพความกว้างมากขึ้นลึกซึ้งยิ่งขึ้น และมอง
หลายตลบมากขึ้น แต่ถ้ามองกันให้ถึงแก่นตัวแก่นความคิดนั้นมีมาแล้วตั้งแต่
ยังเยาว์วัย จึงไม่ใช่เกิดเพราะความสำเร็จในด้านงานวิชาการเป็นหลัก หาก
เกิดจากธรรมชาติที่เสริมด้วยการย้ำแน่วที่พื้นฐานยิ่งขึ้นด้วยประสบการณ์
ชีวิตในภายหลัง จากเล็กลงโต และจากการเผชิญกับการต่อสู้ที่สะท้อน
บทเรียนอันมีคุณค่าให้เห็นเด่นชัดขึ้น แต่อาตมาก็ขอบอกว่าสิ่งที่เขียนมานี้
มันเป็นภาพที่เห็นเฉพาะตนเองเท่านั้น

การผ่านจากอดีตมาสู่ปัจจุบันนั้น ขอเปิดเผยว่าไม่เคยมุ่งสู่ประเด็น
ที่ว่ามีความสำเร็จไม่สำเร็จ แต่มุ่งสู่การเรียนรู้ด้วยการเผชิญกับปัญหาจริง

และคิดว่ามันเป็นสิ่งที่ไม่ให้ความหมายและความหวังแก่ชีวิตตนเอง

ทุกวันนี้ก็เช่นกัน มักจะมีคนมาถามโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการ อาจารย์ในด้านการศึกษามักมาขอสัมภาษณ์ ซึ่งคำถามประโยคหนึ่งที่เลี่ยงไม่พ้นก็คือ “รู้สึกภูมิใจในผลงานอะไรบ้าง” อาตมาคิดว่าถ้าหากตอบว่า ไม่รู้สึกภูมิใจอะไรต่ออะไรมานานแล้ว ก็คงต้องอธิบายอะไร ๆ กันอีกมากมาย แต่ก็ต้องบอกตรง ๆ ว่า ความภูมิใจที่อยู่บนหลักเกณฑ์ของสังคมนั้น ต้องมิใช่อยู่ที่ตนเองเป็นผู้รู้สึก ควรจะอยู่ที่คนอื่น ๆ สำหรับความรู้สึกของตนเอง เป็นเพียงข้อมูลที่สะท้อนผลการกระทำของเราในอดีตเท่านั้น แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่น่าคิดน่าวิเคราะห์ต่อไป จึงเชื่อว่าคงจะได้อะไร ๆ ที่เป็นสาระอีกมากมาย

อาตมาใคร่ขอฝากไว้สั้น ๆ ว่า ถ้าหากคุณโยมคิดจะออกจากราชการ เพื่อทำงานสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่เพื่อนมนุษย์ในมุมกว้างยิ่งขึ้น ควรจะได้พิจารณาความพร้อมที่ตนเอง ด้วยตนเอง นั่นคือความพร้อมที่อยู่บนฐานที่แท้ เมื่อออกไปก็จะได้ไม่ผิดหวัง

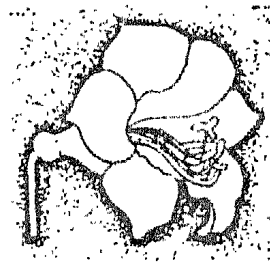
หาข้อมูลจากอาตมาก็ได้ แต่เอาอย่างกันไม่ได้ เพราะมันไม่ใช่สิ่งแท้ที่คุณโยมมี ขอให้เจริญสุขเถิด.

พระภิกษุ ระพี ระวิโชโต
(ระพี สาคริก)

ความมั่นคงของชีวิต

ก่อนอื่นใครจะขอกล่าวเสียก่อนว่า เมื่อกล่าวถึง “ความมั่นคงของชีวิต” ควรจะได้ตระหนักถึงเป้าหมายหลักของชีวิตกันเสียก่อนว่า เราจะอยู่อย่างเอาตัวรอดแต่เพียงผู้เดียว หรือเราจะอยู่อย่างมีมิตรสหายและเพื่อนมนุษย์ ที่ให้การยอมรับแก่เราอย่างสมเหตุผล เมื่อกล่าวถึง “ความมั่นคง” ย่อมหมายความว่าอยู่ในตัวเองแล้วว่า ต้องอยู่อย่างมีพื้นฐานหรืออยู่บนหลักแห่งความจริงของธรรมชาติ นั่นคือต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น เราจะอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ ถ้าชีวิตใครอยู่อย่างผิดธรรมชาติ ความมั่นคงย่อมไม่เกิดแก่ชีวิตอย่างแน่นอน แม้ว่าจะเอาตัวรอดไปได้เห็นแก่ตัวเป็นครั้งเป็นคราว แต่ไม่ใช่จะไปได้นานนัก วันหนึ่งย่อมต้องแตกสลาย เพราะการอยู่อย่างเอาตัวรอดหาใช่การอยู่บนหลักการของพื้นฐานที่จะทำให้ชีวิตเกิดความมั่นคงไม่

จุดเริ่มที่เป็นพื้นฐานของชีวิต

หลักธรรมหรืออภินัยหนึ่งก็คือ “หลักความจริงของธรรมชาติ” มีอยู่ว่า ความสำนึกทั้งหลายที่แท้จริงย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยการรู้การเข้าใจด้วยตนเอง ความจริงทั้งหลายทั้งมวลไม่ว่าจะเป็นความจริงของสิ่งใดหรือคน

ผู้ใด ย่อมประจักษ์อยู่ที่ตัวของสิ่งนั้น ๆ หรือตัวของบุคคลผู้นั้นนั่นเอง ดังนั้น ในเมื่อเราเกี่ยวข้องกับบุคคลผู้ใดหรือสิ่งของสิ่งใดก็ตาม จำเป็นจะต้องพิจารณา ปัญหาทั้งหลายที่เกี่ยวกับบุคคลผู้นั้นหรือสิ่งของสิ่งนั้นที่ตัวเราเองเสียก่อน การพิจารณาสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่นอกตัวเรา เป็นเพียงผลกระทบอันเป็นส่วนประกอบ เท่านั้น จงอย่าได้มองข้ามตัวเราเองไปพิจารณาผู้อื่นหรือสิ่งอื่น มิฉะนั้นแล้ว ชีวิตเราก็เปรียบได้ด้วยชีวิตที่ขาดพื้นฐานซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดความมั่นคงถาวร อย่างแท้จริง

ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน

เราจำเป็นต้องสำนึกตนเองและรวมสติตนเอง ระลึกเสมอว่าเรา จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เราจะต้องอยู่ร่วมกันกับ สรรพสิ่งทั้งหลายทั้งมวลที่เป็นองค์ประกอบทั่ว ๆ ไปของธรรมชาติ และสิ่ง ทั้งหลายทั้งมวลดังกล่าว ไม่เพียงแต่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้าเราในขณะนั้น เท่านั้น แต่ยังมี การแปรเปลี่ยนอยู่ทุกขณะโดยไม่มี การหยุดนิ่ง เราจึงจำเป็นต้องอยู่อย่างผู้เรียนรู้ตนเอง เข้าใจตนเอง และเรียนรู้ผู้อื่นสิ่งอื่น เข้าใจสิ่ง เหล่านั้นให้ลึกซึ้ง และที่สุดก็คือ ต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งเหล่านั้น ด้วยความเข้าใจ ตัวเราเองจะไม่ยึดมั่นถือมั่นในบุคคลหรือสิ่งทั้งหลายที่อยู่ ตรงหน้า แต่ต้องปรับจิตใจให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายอย่างเข้าใจ ลึกซึ้ง เพื่อให้การยอมรับต่าง ๆ เป็นไปอย่างธรรมชาติ เมื่อเกิดปัญหาขึ้น จากบุคคลทั้งหลายก็ดี สิ่งทั้งหลายก็ดี หากไม่มองข้ามตนเองไปพิจารณาและ โทษสิ่งอื่น ๆ ในทางที่ไม่สบอารมณ์ตนเอง หากผู้ใดมีนิสัยเช่นนั้น ชีวิต ตนเองก็มีแต่จะไร้คุณค่าหรือขาดทุนลงไปเป็นลำดับ ผู้ที่มีนิสัยคิดร้ายต่อ ผู้อื่น กล่าวร้ายต่อผู้อื่นและทำร้ายผู้อื่น ย่อมบั่นทอนชีวิตตนเองให้ขาดความ มั่นคงและความเจริญ ส่งผลสะท้อนให้จำกัดตนเองอยู่ในทางชีวิตอันแคบ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความมีใจแคบของตนเอง

เราต่างก็ต้องการ “การยอมรับ” จากสังคมด้วยกันทั้งสิ้น

ไม่มีใครเลยที่พอใจกับการถูกสังคมรังเกียจหรือถูกสังคมตำหนิ

แต่พื้นฐานชีวิตและบรรยากาศรอบ ๆ ตัวในการดำเนินชีวิต ได้กำหนดสภาวะที่ต้องจำยอมในการดำรงชีวิตของแต่ละคนแต่ละกาลเวลาให้ไม่เหมือนกัน และยังมีผลในการสร้างทัศนคติตลอดจนค่านิยมขั้นพื้นฐานของแต่ละคน ซึ่งมีส่วนในการกำหนดทิศทางเดินชีวิตไปสู่แนวทางต่าง ๆ กันด้วย การดำเนินชีวิตไปบนเส้นทางของแต่ละคน ย่อมประสบทั้งการถูกตำหนิ ถูกวิจารณ์ ถูกชื่นชมยินดี และพบทั้งความพึงพอใจและความผิดหวังระลอกแล้วระลอกเล่า เปรียบประดุจคลื่นในท้องทะเลชีวิตเป็นธรรมดา หากใครผู้ใดเอาจิตใจไปเกาะเกี่ยว ผูกพัน หลงไปกับสิ่งเหล่านี้ตามแต่อำนาจแห่งอารมณ์ ไม่ว่าจะจมไปในทางโกรธขี้ง เสียใจ ดีใจ ปลื้มใจหรือเห่อเหิม เราจะเสียพลังจิตที่จะใช้ประโยชน์ในทางตั้งสติคิดการในสิ่งที่สร้างสรรค์ความมีคุณค่าทั้งหลายไป และสิ่งเหล่านี้ก็มีใช่เป็นเรื่องชั่วคราวชั่วคราว แต่มีลักษณะฝังนิสัยและยังจะพอกพูนยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่มีสิ่งใดจะชำระล้างให้เบาบางลงได้นอกจากการฝึกตนเองและพิจารณาตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ

เวลายอมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับชีวิต ไม่มีชีวิตใดเลยที่จะสามารถอ่อนวอนธรรมชาติให้ตนเองสามารถถอยหลังกลับมาแก้ตัวใหม่ได้บนเงื่อนไขของเวลาเดิม การที่ชีวิตจะสามารถยืนอยู่ได้ท่ามกลางกระแสคลื่น ซึ่งมีความหนักและเบาเป็นธรรมชาติ โดยไม่เอาจิตใจไปเกาะเกี่ยวกับคลื่นแต่ละลูกแต่ละรูปแบบ อันมิใช่สิ่งจริงจางอะไรนั้น จึงจำเป็นต้องอยู่อย่างมีสติ สามารถมองคลื่นแต่ละลูกในลักษณะให้การศึกษา ให้ความรู้และให้ประสบการณ์แก่ชีวิต ถ้าชีวิตเราอยู่อย่างผู้มีอารมณ์เกาะเกี่ยวจริงจางกับคลื่นแต่ละลูกแต่ละรูปแบบ แทนที่จะเกิดปัญญาอกเงยขึ้นในจิตใจเป็นกำไรชีวิตที่แท้จริง ชีวิตก็จะมีแต่การสูญเสีย เนื่องจากอารมณ์นั้นจะมีลักษณะคล้อยตามคลื่นที่ผ่านมา เมื่อคลื่นนั้นยุบตัวไปแล้วก็ไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่อีกผ่านมาแล้วก็ผ่านพ้นไป แต่อารมณ์เราสิ อาจตกค้างหนักกว่าคลื่นก็ได้ ถ้าจะผ่านพ้นไปพร้อม ๆ กับคลื่นปัญหา เราก็สูญเสียอยู่แล้ว ยิ่งตกค้างอยู่นานก็ยิ่งเสียหายหนัก

จุดป้องกันและแก้ไขที่ดีก็คือการพิจารณาตรงจุดเริ่มต้นหรือจุด

พื้นฐาน คือพิจารณาตนเองให้สามารถคุมสติและรู้ตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอะไรคือตนเอง เนื่องจากตรงจุดนี้เองเป็นจุดเริ่มต้นในทางที่จะดับจุดเริ่มต้น ซึ่งจะมุ่งไปสู่ทางเสียหาย ยิ่งตั้งสติได้มั่นคงเพียงใด เมื่อเวลาผ่านพ้นไป ก็มิแต่จะเกิดผลซึ่งเป็นกำไรคุณค่าแก่ชีวิตตนเอง เมื่อมีปัญหาใด ๆ ก็ตาม การพิจารณาที่ตนเองก่อนด้วยความมีสติจะทำให้ชีวิตไม่มีทางเสื่อมคุณค่าได้เลย

ธรรมชาติปุมกำเนิดของมนุษย์ปุถุชน

ธรรมชาติตามปุมกำเนิดของมนุษย์ปุถุชน ได้ถูกสร้างมาบนการสร้างอคติด้วยกันทุกคน อคติเป็นสิ่งที่ถูกธรรมชาติปลุกฝังมาแต่เริ่มกำเนิดเด็กเกิดมาก็ร้องไห้ ร้องเพราะหิวนมขอมให้ตนเอง หรือมีการเจ็บป่วยขอให้ผู้อื่นช่วยเหลือ พอจำความได้ก็เกิดความต้องการผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง อีก ต้องการหาคนที่ตนคุ้นเคยและเคยเอาใจ เช่น เกาะพ่อแม่ ไม่ยอมหากคนแปลกหน้า เป็นต้น กล่าวมาเพียงแค่นี้ก็คงจะชี้ให้เห็นได้ว่า อคตินั้นเปรียบด้วยเมล็ดพืชที่งอกเป็นต้น เจริญเติบโตผลิดอกออกผลมาพร้อม ๆ กันกับการเจริญเติบโตทางร่างกายของแต่ละคนเป็นธรรมชาติ “อคติเป็นพลังปะทะทิศทางของความคิดคนไว้ให้น้อมเอียงไปในทางพิจารณาสิ่งอื่น ๆ โทษผู้อื่น โทษสิ่งอื่น ก่อนการหันมามองตนเอง โทษตนเอง ไม่ว่าจะเกิดเรื่องหรือปัญหาใด ๆ ก็ตามที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องหรือผูกพัน

คุณสมบัติในการพิจารณาตนเองก่อนการพิจารณาผู้อื่นหรือสิ่งอื่น จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีการฝึกฝนจิตใจ และจำเป็นต้องใช้เวลาในการชำระล้างสิ่งเปรอะเปื้อนที่พอกพูนจิตใจมาเรื่อย ๆ ตั้งแต่กำเนิดจนเติบโตใหญ่ แต่ละคนมีฐานชีวิตและสภาวะแวดล้อมที่ชีวิตได้ผ่านพ้นมาไม่เหมือนกัน ทำให้ความหนาและบางของอคติของแต่ละคนไม่อาจเท่ากันได้ แม้บางคนถูกพอกพูนไว้หนามากถึงขนาดไม่อาจเข้าใจลึกซึ้งถึงภาษาที่กำลังกล่าวนี้ได้เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่อยู่ท่ามกลางความฟุ้งเฟ้อด้วยวัตถุมาช้านาน แต่ก็มีได้หมายความว่าผู้นั้นจะไม่มีโอกาสในการถูกชำระล้างเอาเสียเลย ในเมื่อ

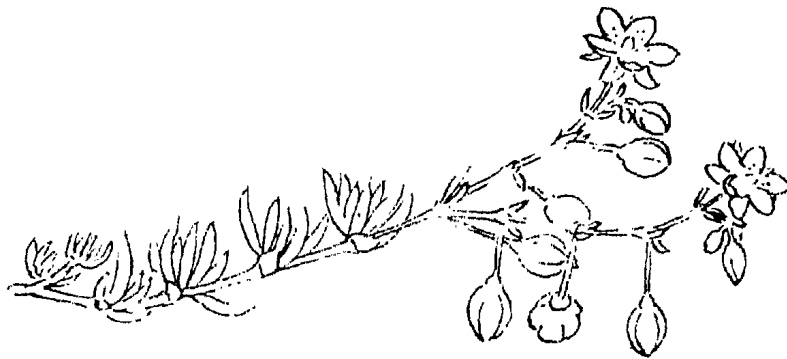

อนาคตของชีวิตของแต่ละคนไม่อาจบอกได้ว่าจะร้ายดีประการใด อาจพบกับปัญหาชีวิตที่หนักหน่วงมากมาย จนต้องปรับตัวให้แลเห็นและเข้าใจชีวิตที่แท้จริงขึ้นก็มี และการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะสามารถเข้าถึงส่วนลึกได้อย่างจริงจังกว่าผู้ที่ไม่รู้ตนเองแต่ถูกบังคับให้ฟังคำสอน หรืออ่านจากตำรา อย่างที่โบราณว่า “เข้าหูซ้ายออกหูขวา”

การอยู่อย่างให้สังคมยอมรับ

คนเราแต่ละคนที่เกิดมา ไม่มีใครเลยที่ไม่ต้องการ “ชีวิตที่ได้รับ การยอมรับจากสังคม” ดังได้กล่าวมาแล้ว เพราะชีวิตของคนเราแต่ละคน โดยธรรมชาติจำเป็นต้องอยู่ในสังคม การมีชีวิตที่สังคมยอมรับว่าดีงามยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีความมั่นคงในการถูกยอมรับด้วย ถ้าหากจะกล่าวถึงการยอมรับที่แท้จริงอันเป็นบ่อเกิดแห่งความมั่นคงก็คือ ต้องมีความดีงามที่แท้จริงและเสมอต้นเสมอปลาย หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นความดีงามที่มีพื้นฐานและโครงสร้างที่สอดคล้องต้องกันกับหลักธรรม

เมื่อกล่าวถึง “ความมั่นคงของชีวิต” ที่แท้จริง จึงหมายความว่าความมั่นคงที่มีพื้นฐานของเหตุผลและความดีอันแท้จริงเป็นสิ่งรองรับ ดังภาษิตชั้นมูลฐานได้กล่าวไว้ว่า “คนดีย่อมตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้”

ถ้าหากเราได้เพียรพยายามสร้างคุณความดีแล้ว มีเรื่องเดือดร้อนใจทำให้ต้องผิดหวัง หรือถูกบีบบังคับต่าง ๆ ทำให้รู้สึกวุ่นวายใจจนใจตกน้ำก็ไหลตกไฟก็ไหม้ หากจะหยุดสักนิดหนึ่ง ตั้งสติให้มั่นคงสักหน่อยหนึ่ง หันมา “พิจารณาตนเอง” เสียก่อน ลองถามตนเองว่าที่เราได้ตั้งใจทำความดีมาแล้วนั้น เรา กำลังต้องการอะไร ถ้าหากไม่ใช่ต้องการสิ่งตอบสนองอารมณ์เราเอง ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะเป็นคำชมหรือคำยกยอสรรเสริญ เราจะต้องเข้าใจธรรมชาติของจิตใจประการหนึ่งว่า เมื่อมีความโลกความต้องการผลประโยชน์ส่วนตัว แม้จะเป็นผลประโยชน์ทางใจก็ตาม หากไม่ได้สิ่งนั้นตามปรารถนา ก็ย่อมบังเกิดปฏิกิริยาในทางลบขึ้นในตนเอง เกิดความผิดหวัง ความท้อแท้จิตใจ ก็จะติดตามมา คิดจะละมือจากการกระทำสิ่งเหล่านั้น คิดลาออกจากงาน คิดเลิกล้มเลิกการทำงานนั้น ๆ เลิกล้มเลิกประกอบความดีต่อไป ดังนั้นก็จะต้องสรุปว่า เพราะตนเองนั้นแหละที่ไม่บริสุทธิ์ใจ จึงได้เกิดการทำลายหนทางที่ดีของชีวิตตนเอง ทำให้เกิดความไม่มั่นคง เพราะใจเราเองต่างหากที่ไม่มั่นคงจริง ไม่บริสุทธิ์จริง เราเป็นผู้ที่กระโดดลงไปในน้ำ กระโดดลงไปในกองไฟด้วยตนเอง และยังได้ใช้เชื้อเพลิงไวไฟราดลงไปบนจิตใจเราเอง เผาตนเอง เปรียบด้วยการที่เราเอาจิตใจไปเกาะเกี่ยวไปกับวงล้อกับเรื่องที่เกิดขึ้นดูจว่า “เรากำลังแพ้ภัยตนเอง” ถ้าหากเราโทษผู้อื่นเรื่อย ๆ ก็จะติดเป็นนิสัย เปรียบเสมือนเราได้สร้างความหนาของกำแพง พอกพูนแข็งแรงยิ่งขึ้น เพื่อมิให้เราสามารถเดินไปสู่หนทางแห่งความมั่นคงของชีวิตอนาคตนั่นเอง

การอยู่ด้วยชีวิตอันมั่นคงต่อคุณความดีที่แท้จริงนั้น ยิ่งอยู่ท่ามกลางปัญหาหนักเพียงใดหนักเพียงใด ถ้าหากอยู่ได้อย่างไม่หวั่นไหว ไม่ว่าจะหวั่นไหวจนกระทั่งทำให้ต้องถอนตัวออกมา หรือหวั่นไหวจนกระทั่งตนเองถูกกลืนให้เข้าไปสู่ความไม่ดีไม่ชอบด้วยเหตุผลมากยิ่งขึ้นก็ตาม ผลที่ได้รับไม่เพียงแต่แสดงความมั่นคงในใจเราเท่านั้น แต่ยังสามารถยกระดับความมั่นคงให้สูงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ นั่นคือ “กาลเวลา” จิตใจเราจะเข้มแข็งและสูงขึ้นหรือจะอ่อนแอพ่ายแพ้และลดต่ำลง ก็ด้วยกาลเวลาอีกเช่นกัน

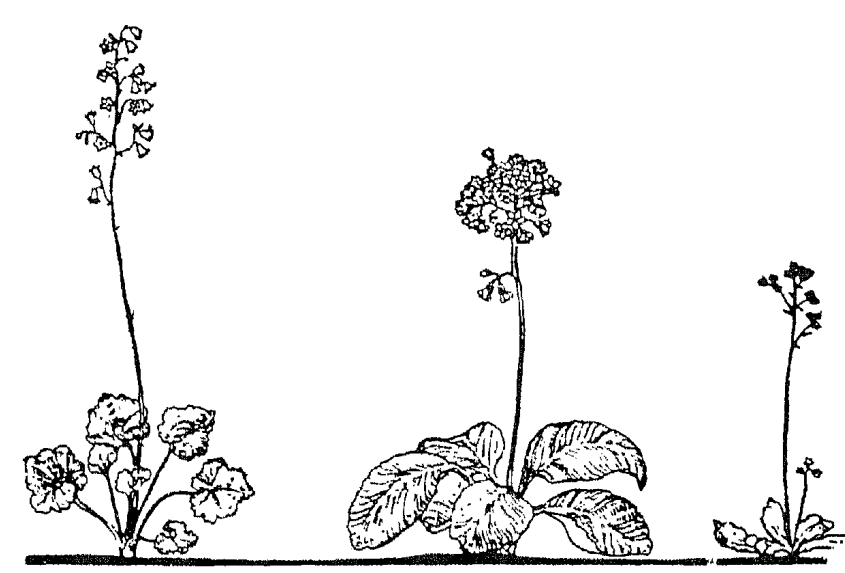

แนวทางแห่งความมั่นคงของชีวิต

เราอาจจำแนกแนวทางแห่งความมั่นคงของชีวิต เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและการทำความเข้าใจถึงหลักการออกได้เป็นสามประการ ตามหลักการที่ชีวิตทั้งหลายพึงสัมผัสในชีวิตประจำวัน คือ ความมั่นคงของชีวิตที่จะยืนอยู่ท่ามกลางสังคมส่วนรวม เป็นประการแรก หลักชีวิตทุกชีวิตนั้นก็คือเราต้องอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์ หากจะพิจารณาในมุมกลับ เพื่อนมนุษย์แต่ละคนก็จะต้องอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นรวมทั้งกับเราด้วย ภาษิตพื้นฐานของสังคมบทหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “จงเอาใจเขาใส่ใจเรา” เป็นสิ่งที่มีความลึกซึ้งยิ่งกว่าเพียงให้แต่ละคนยอมซึ่งกันและกัน ถ้าหากการยอมนั้นปราศจากพื้นฐานคือความเข้าใจในชีวิตที่แท้ โดยลดอารมณ์หลงในตนเองลงไปให้เหลือน้อยลงทุกขณะ ปรัชญาบทนี้จึงเป็นสิ่งเตือนสติให้แต่ละคนลดละความรู้สึกที่ว่า “นี่ตัวเรา นั่นตัวเขา” ลงไปเรื่อย ๆ อย่าปล่อยเวลาแต่ละขณะให้สูญเสียไปอย่างไรคุณค่า หากสามารถลดละความรู้สึกดังกล่าวให้เหลืออยู่ในจิตใจน้อยลงได้เท่าใด คุณค่าชีวิตอันเป็นฐานแห่งความมั่นคง ย่อมจะได้รับการเสริมสร้างให้แข็งแรงมั่นคงได้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น

การพิจารณาตนเอง ช่วยให้เราเป็นผู้ที่รู้ตนเอง ไม่ลืมหิว ไม่คิดว่าตนเองดีเด่นกว่าผู้อื่น และในมุมกลับก็ไม่คิดว่าตนเองนั้นด้อยกว่าผู้อื่นด้วย หรืออีกนัยหนึ่งก็คือมุ่งไปสู่ “ความว่างเปล่า หรือความใสสะอาดในจิตใจ เป็นเป้าหมายหลัก” จิตใจที่มี “หลักความจริงของธรรมชาติ” เป็นเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจนอยู่ทุกขณะย่อมเป็นจิตใจที่มีความมั่นคงเป็นคุณสมบัติ สามารถมองปัญหาต่าง ๆ ได้ในมุมกว้างอย่างรอบด้าน แม้แต่การยืนอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีสภาวะความเหลื่อมล้ำทางวัตถุแตกต่างกันกับเรา ก็จะไม่รู้สึกว่าตนเองนั้นมีปมเชื้องหรือมีปมด้อย

ผู้ที่คิดว่าตนเองดีเหนือผู้อื่นนั้น เป็นผู้ที่ได้รับพลังบรรยากาศที่สร้างและเพิ่มพูนปมเชื้องมาในอดีต จนทำให้รู้สึกว่าคุณค่าตนเองนั้นดีเหนือผู้อื่น ผั่งแน่นอยู่ในจิตใจ ชนิดที่อาจเรียกกันว่า “จมไม่ลง” แท้ที่จริงเขาหลงตนเอง อยู่กับบรรยากาศซึ่งมีใช่สิ่งแท้จริง เช่น ผู้ที่อยู่ในอำนาจโดยขาดการพิจารณา

ตนเองเป็นประจำ จะหลงติดอยู่กับองค์ประกอบผิวเผินที่ตนปลงของความมีอำนาจ บุคคลเช่นนี้จะมีพฤติกรรมในจิตใจที่เดินสวนทางกันกับคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต และสิ่งที่สะท้อนให้เห็นส่วนลึกได้ก็คือ คนเหล่านี้มีทัศนคติเชื่อมั่นว่า “หากขาดอำนาจขาดตำแหน่งเสียแล้ว จะไม่อาจกระทำการอะไรที่ให้บริการแก่สังคมได้” แท้จริงแล้ว เขาเองต่างหากที่มีจิตใจเข้าไม่ถึงแก่นแท้ของสิ่งที่มีคุณค่าต่อสังคม ผู้ที่มีปมเบื้องจึงมีความโน้มเอียงในการเลือกปรากฏตัว แต่เฉพาะในกลุ่มชนที่ตนเองคิดว่าสามารถข่มผู้อื่นได้ หรือในบรรยากาศที่ตนเองจะได้รับความสนใจเหนือผู้อื่นภายในสังคมนั้น ๆ ส่วนผู้ที่คิดว่าตนเองด้อยกว่าผู้อื่นก็มักจะไม่กล้าปรากฏตัวหรือสัมผัสกับบุคคลหรือกลุ่มชนที่ตนเองคิดว่าเขามีความเหนือตนเอง ความรู้สึกในจิตใจคนในลักษณะเช่นนี้ ทิศทางหนึ่งจะส่งเสริมให้คนลืมหัดขึ่งขึ้น อีกด้านหนึ่งจะกดดันให้ชีวิตแยกตัวออกจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นสิ่งฝืนธรรมชาติของสังคมในระดับพื้นฐาน

ความจริงแล้วผู้ที่มีความรู้สึกที่คนโน้นเด่นกว่าตน คนนี้ด้อยกว่าตน คนโน้นข่มเรา คนนี้หลบหน้าเรา เป็นการคิดที่มีแต่ความไร้สาระสำคัญอันแท้จริง หากเป็นการคิดในรูปแบบของความมัวคติ อย่างที่เรียกกันว่า “คิดไปเองตามอารมณ์ตนเองนั่นแหละที่สร้างความรู้สึกนี้ขึ้นเอง และนำเอาผู้อื่น

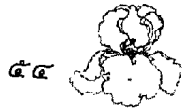

เข้ามาผูกพันกับจิตใจของตนเองด้วยตนเอง เขาไม่อาจเข้าใจตนเองได้ถึง
แก่นแท้ แต่ถ้าหากเข้าใจตนเองถึงแก่นแท้ได้แล้ว ความรู้สึกเช่นนี้ก็จะค่อย ๆ
หมดไปเอง ความมีสติก็จะเด่นชัดขึ้นในจิตใจ สามารถสัมผัสกับคนได้อย่าง
กว้างขวาง

ธรรมชาติของจิตมนุษย์นั้นไม่มีการอยู่นิ่ง ตราบเท่าที่แต่ละคนยังมี
ความเป็นวัตถุหรือความมีตัวตน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือความเป็นบุคคลนั่นเอง
เมื่อได้มีโอกาสสัมผัสกับสิ่งอื่น ๆ ย่อมมีอารมณ์ แต่ผู้ที่จิตใจมีคุณภาพสูง
เพียงใด ย่อมสามารถดับอารมณ์ได้ง่ายและเร็ว แทนที่จะปล่อยให้เวลาชักจูง
ให้หลงเลยออกไปตามอารมณ์นั้น ๆ และยิ่งไปไกลเพียงใดก็ยิ่งควบคุมสติ
ให้กลับคืนสู่ปกติได้ยาก หรือหลุดเลยไปเลย อย่างเช่นที่ในยุคปัจจุบันนี้มัก
จะกล่าวกันว่า “คนล่อหลุด” อะไรทำนองนั้น เนื่องจากการพูดการทำที่ขาด
การควบคุมสติตนเอง คนใดก็ตามที่สามารถฝึกฝนจนกระทั่งเป็นผลให้
สามารถควบคุมสติตนเองได้ดีเพียงใด ย่อมมีผลสะท้อนให้โอกาสแก่สมอง
ในการคิดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ และสามารถมองปัญหา
ได้ทั้งกว้างและไกลอันเป็นคุณสมบัติในตัวผู้นั้น

ความมั่นคงในกิจการอาชีพการงาน นับเป็นประการที่สอง แต่
เมื่อพิจารณาถึงหลักธรรมชาติของชีวิตอีกมุมหนึ่งคือ “คนเราแต่ละคนที่เกิดมา
ต้องมืงานทำ และการทำงานเป็นหน้าที่หลักประการหนึ่งของทุกชีวิต” ไม่ว่า
งานนั้นจะเป็นงานอาชีพโดยตรงหรือโดยทางอ้อมก็ตาม การไม่ทำงานนับ
เป็นสิ่งที่ถ่วงผลประโยชน์ของส่วนรวมขั้นพื้นฐาน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม
และในด้านจิตใจด้วย อนึ่ง การทำงานก็จำเป็นต้องร่วมกับผู้อื่น อาจเป็น
การร่วมกันในลักษณะที่เป็นรูปธรรม นามธรรม หรือทั้งสองประการ ดังนั้น
หลักในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น หากพิจารณากันในมุมกว้างก็คือหลัก
ในการยืนอยู่ท่ามกลางสังคมส่วนรวม และขอเน้นอีกว่าจำเป็นต้องยืนอยู่
อย่าง “รู้หน้าที่”

คำว่า “หน้าที่” เรามักจะมองกันในรูปแบบมามาก พอกล่าวถึง
หน้าที่มักจะมึทัศนคติว่าเป็นหน้าที่ซึ่งถูกกำหนดให้ทำ ถูกจ้างให้ทำ เช่น

นักเรียนมีหน้าที่เรียนในโรงเรียน หน้าที่การศึกษานั้นจำกัดอยู่เพียงในรั้วโรงเรียนเท่านั้น หน้าที่ของผู้ประกอบอาชีพก็คือการทำตามคำสั่งของนายจ้าง หรือผู้ที่มีความผู้มีอำนาจในด้านผลประโยชน์ส่วนตัว เรามักจะลืมนึกถึงหน้าที่ของความเป็นมนุษย์ ซึ่งจำเป็นจะต้องอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นด้วยเหตุผล มีหน้าที่ทั้งให้เหตุผล รักษาทั้งสิ่งที่เป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม และทั้งตั้งในสิ่งที่ขัดต่อเหตุผลและผลประโยชน์ของส่วนรวมซึ่งตั้งอยู่บนหลักแห่งความชอบธรรม สังคมที่ขาดสมาชิกผู้รู้หน้าที่ทุก ๆ องค์ประกอบ จะขาดดุลอันเป็นบ่อเกิดแห่งความสงบสุข ผู้ที่นิ่งดูดายไม่ทำหน้าที่สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน ก็เปรียบได้ด้วยชีวิตที่ขาดความสมบูรณ์ เมื่อขาดความสมบูรณ์ในชีวิต ก็ขาดความมั่นคงอันสมบูรณ์เช่นกัน หากสังคมระส่ำระสายลูกหลานจะอยู่อย่างมั่นคงได้อย่างไร

ความมั่นคงของชีวิตครอบครัว เป็นอีกประการหนึ่งซึ่งมีความสำคัญสิ่งใดก็ตามถ้าหากอยู่ด้วยความเข้าใจที่แท้จริง ก็ย่อมเกิดการยอมรับที่แท้จริงด้วย เมื่อเกิดการยอมรับที่แท้จริงหมายความว่า เป็นการยอมรับด้วยความเข้าใจในธรรมชาติ ความมั่นคงก็ย่อมจะเกิดขึ้นได้เองเป็นเงาตามตัว

ชีวิตปุถุชนทั่ว ๆ ไปเมื่อถึงวัยถึงเวลา และด้วยการสนับสนุนของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ย่อมจะถึงโอกาสที่สนับสนุนให้มี “ครอบครัว” แม้ว่าเราจะได้จำแนกเอาความมั่นคงในสังคมทั่วไป และความมั่นคงในอาชีพออกไว้ดังได้กล่าวแล้วในตอนต้นก็ตาม ทั้งสามประการนี้ ในทางปฏิบัติไม่อาจแยกจากกันได้ จำเป็นต้องอาศัยกันและกันอย่างเหมาะสม เมื่อกล่าวถึง “การอาศัยกันและกันอย่างเหมาะสม” ย่อมหมายความว่าความสำคัญมิได้อยู่ที่เพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง แต่อยู่ที่ความสัมพันธ์อันเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “อยู่บนสิ่งที่ชอบด้วยเหตุผล” ในการยอมรับระหว่างกันและกัน ถ้าหากส่วนรวมเดือดร้อนไม่มีครอบครัวใดที่จะไม่ได้รับผลกระทบในความเดือดร้อนนั้น ๆ ในทำนองเดียวกันหากครอบครัวของมนุษย์ทั้งหลายเดือดร้อนสมาชิกในครอบครัวแต่ละคนต่างก็เป็นสมาชิกของส่วนรวม จึงหนีไม่พ้นที่ส่วนรวมจะต้องได้รับผลกระทบทำให้เกิดความระส่ำระสายด้วย

ฐานที่รองรับครอบครว้นนี้อาจจำแนกออกได้เป็นสองประการ คือ วัตถุประการหนึ่ง คุณธรรมอีกประการหนึ่ง วัตถุนั้นได้แก่อารมณ์อันเกิดจากความพึงพอใจ อาจมีทั้งรูปสมบัติหรือแม้แต่ทรัพย์สมบัติ ความพร้อมในทางวัตถุ รวมทั้งแรงผลักดันจากสังคมในรูปแบบต่างๆ ส่วนในด้านคุณธรรม เป็นสิ่งที่มักจะขาดการสนใจหรือได้รับความสนใจน้อย เพราะเป็นนามธรรมเป็นสิ่งที่แลเห็นได้ยาก จำเป็นต้องใช้เวลาศึกษา และต้องยอมรับอีกอย่างหนึ่งว่าขึ้นอยู่กับปัญญาอันเป็นพื้นฐานของแต่ละคน ที่จะสามารถมองเห็นลึกลงไปได้ไม่เหมือนกันด้วย ทั้งสองประการดังกล่าวแล้วนี้ ปะปนกันอยู่และมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกด้วย เมื่อมีการปะปนกันของสองสิ่ง ย่อมมีสิ่งที่สามเกิดขึ้นนั่นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างสองประการดังกล่าว และสิ่งนี้เองที่มีบทบาทแปรเปลี่ยนไปได้ทุกขณะ โดยขึ้นอยู่กับ การแปรเปลี่ยนของแต่ละสิ่งในสองสิ่งนั้นๆ อารมณ์คนไม่มีการคงที่ ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ เมื่อความพึงพอใจอยู่นานๆ ไปก็จะเกิด

การเปลี่ยนสภาพเป็นความเคยชิน ส่งผลกระทบบให้อารมณ์เปลี่ยนแปลงไป ในทิศทางอื่น ๆ ได้ ถ้าอารมณ์ของคนเดินสวนทางกันกับคุณธรรม และมีพลังในการทั้บถมหรือกลบเกลื่อนคุณธรรมไว้ เมื่ออารมณ์จางลงคุณธรรม ย่อมจะปรากฏชัดขึ้น

ครอบครัวใดก็ตามที่เริ่มต้นด้วยอารมณ์เป็นส่วนหลัก เมื่ออารมณ์ จางลงไปย่อมจะประสบกับปัญหาหนักเป็นเงาตามตัว จนบางครอบครัวไม่ อาจรักษาภาวะความเป็นครอบครัวไว้ได้ แต่สภาวะครอบครัวเช่นนี้ก็มิได้ หมายความว่า จะไม่อาจรักษาความมั่นคงให้แก่ครอบครัวไว้ได้เสมอไป ตราบใดที่ความมื่ออารมณ์สามารถเปลี่ยนไปได้ ความมื่อคุณธรรมก็สามารถ เปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน นอกจากนั้นความมื่อคุณธรรมในพื้นฐานดั้งเดิมของ คนแต่ละคนก็มีอยู่ไม่มากก็น้อย

ผู้ใดเพียรพยายามสร้างสมสติไว้เป็นคุณสมบัติประจำตัวประจำใจ ได้มากเพียงใด ก็เปรียบด้วยการสร้างสิ่งทดแทนอันเป็นหลักประกันความ มั่นคงให้เกิดขึ้นในครอบครัวได้มากเพียงนั้น การสร้างความเข้าใจในธรรมชาติ ของครอบครัวที่แท้จริง ย่อมมีน้ำหนักเพื่อการทดแทนความลุ่มหลงของอารมณ์ ที่สูญเสียไป และความเข้าใจที่แท้ย่อมมีสติเป็นพื้นฐาน เมื่อมีสติมันย่อม เกิดคุณภาพของจิตใจที่สามารถมองการณ์ไกล นึกถึงอนาคตของชีวิตสมาชิก ในครอบครัว และยั้งต้องคิดเลยไปถึงผลจากการแตกสลายของครอบครัว ที่ส่งผลกระทบในทางที่สังคมส่วนรวมจะพึงได้รับด้วย

ชีวิตที่ขาดหลักย่อมขาดความมั่นคง

เราได้กล่าวถึงหลักที่รองรับความมั่นคงของชีวิตมาแล้วพอสมควร ขอให้หันมาพิจารณาชีวิตที่ขาดหลักกันดูบ้าง เนื่องจากการศึกษาที่ให้ บริการแก่คนเพียงทิศทางเดียว ย่อมไม่สร้างคนให้มีลักษณะความคิดที่ สมบูรณ์ แต่สร้างคนให้มีลักษณะความคิดซึ่งมี “อคติ”

เราแต่ละคนต่างก็แสวงหาการศึกษา แสวงหาความรู้ หากจะมอง แหล่งความรู้เพียงที่โรงเรียน ในสังคมไทยก็ยังมีบรรยากาศและโครงสร้าง

สังคมที่สร้างค่านิยมให้มุ่งสู่แนวทางที่ “จะเรียนวิชาอะไรสาขาอะไรก็ตามที่ขอแต่เพียงว่าเมื่อเรียนแล้วได้มีโอกาสมีงานทำ” หากจะเจาะลึกลงไปอีกก็คือได้มีความร่ำรวย ได้มีอำนาจและมีความยิ่งใหญ่ในสังคมเหนือผู้อื่น เพื่อให้ได้ยาเสพติดชนิดหนึ่ง นั่นคือให้คนอื่นต้องกลัวเกรง ต้องพินอบพิเทา หรือกล่าวอย่างสรุปได้ว่าระบบสังคม เศรษฐกิจและการศึกษาของไทยยังอยู่ในสถานะที่ผลิตคนเพื่อต้องการ “ยาเสพติด” ในสถานะเช่นนี้ ความสนใจในการปรับปรุงโครงสร้างสังคมเพื่อการมุ่งสู่ฐานแห่งมนุษยธรรมที่แท้จริงย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ งานที่เป็นสาระสำคัญในสังคมจึงมีสภาพที่เรียกได้ว่าขาดความมีชีวิตชีวา ขาดความมีวิญญาณของส่วนรวม หรืออาจเรียกว่าขาดการสร้างอุดมการณ์ให้แก่คนทำงานอย่างแท้จริง ก็สุดแล้วแต่จะเรียกอย่างไร

คนที่มีชีวิตทำงานบนพื้นฐานในระยะที่ผ่านมา จึงทำงานบนฐานแห่งอารมณ์ ที่มีแต่ความผันเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง และเป็นความผันที่ปราศจากฐานแห่งความจริงรองรับ คงมีแต่ความเลื่อนลอย ไม่สามารถยืนอย่างมั่นคงเพื่อเป็นหลักให้แก่ตนเองได้ จึงไม่จำเป็นต้องคิดไกลไปถึงว่าจะยืนเป็นหลักให้แก่ผู้ร่วมงาน ถึงมีปรากฏอยู่บ้างก็เป็นเรื่องของคุณสมบัติในตัวบุคคล หาใช่เป็นเรื่องของโครงสร้างและหลักการไม่ ดังนั้นจึงปรากฏคนในประเภทที่ว่าอยากจะเป็นโน้นอยากจะเป็นนี้ ถ้าไม่ได้ตั้งใจก็จะแก้ปัญหาด้วยการคิดสั้น และคิดอย่างขาดหลักของเหตุผล เช่น “ลาออก” ซึ่งเป็นลักษณะการลาออกที่ไม่ได้อยู่บนฐานของเหตุผล แต่ลาออกเพราะถูกบีบรัดด้วยอารมณ์ส่วนตัว หากจะเป็นปัญหาครอบครัว ก็ทะเลาะวิวาทกัน และตัดสินใจหย่าร้างแยกทางกันเดินโดยไม่นึกถึงอนาคตของบุตรธิดา หากเป็นเพื่อนฝูงมิตรสหาย ก็ตัดสินใจพุดจากข้อความกระทบกระเทือนจิตใจ ตัดขาดความเป็นมิตรระหว่างกันและกัน โดยมีอารมณ์เป็นสิ่งบังตาอย่างมืดสนิท ขาดการเห็นคุณค่าชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เปรียบด้วยการแก้ปัญหาแบบ “เอาหัวชนฝา” ความเป็นพิษเป็นภัยต่อส่วนรวมของคนประเภทนี้ยังมีอีก นั่นคือเมื่อฐานชีวิตของเขายืนอยู่บนอารมณ์ คนรูปแบบนี้

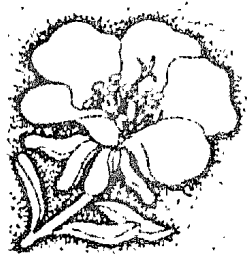
ย่อมมีนิสัย “เล่นพรรคเล่นพวก” เป็นนิสัยด้วย การแก้ปัญหาของคนผู้มีนิสัย
ดังเช่นที่ได้กล่าวมาแล้ว แท้ที่จริงหาใช่การแก้ปัญหาด้วยสติและปัญญาอย่าง
แท้จริงไม่ แต่เป็นการแก้ปัญหาในลักษณะที่ยอมแพ้ต่อชีวิตและความสามารถ
ของตนเองโดยสิ้นเชิง

คนผู้มีลักษณะดังกล่าว จะมีโอกาสปรับปรุงหรือยกระดับความ
สามารถของตนเองได้ยาก และในเมื่อสามารถกระทำได้นั้นหนึ่ง ก็มักจะ
ใช้วิธีการแก้ปัญหาเช่นเดิมอีกในอนาคตเรื่อย ๆ ไป ไม่อาจถอนตัวออกจาก
การตกเป็นเหยื่ออารมณ์ของตนเองได้ เนื่องจากขาดความเข้มแข็งในจิตใจ
และคนประเภทนี้ไม่ว่าจะคิดจะกล่าวหรือจะกระทำการใด ๆ จะมีลักษณะ
ของการขาดความรอบคอบอยู่เสมอ

การที่ชีวิตไม่ก้าวหน้า โปรดอย่าได้คิดว่ามันหยุดอยู่กับที่ แต่มัน
ถอยหลังโดยอัตโนมัติ เพราะชีวิตเป็นสิ่งที่ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงของ
เวลาซึ่งไม่เคยหยุดอยู่กับที่ แม้แต่การที่ชีวิตก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กันกับกาล
เวลา ก็ถือได้ว่าชีวิตหยุดอยู่กับที่ การก้าวหน้าได้เร็วกว่าการเปลี่ยนแปลง
ของเวลาต่างหาก และก้าวไปบนพื้นฐานของเหตุผลที่แท้จริงและบนพื้นฐาน
ที่แน่นอนหา จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการก้าวหน้าของชีวิตได้อย่างมั่นคง

คุณภาพของสังคมมีส่วนสัมพันธ์ขึ้นอยู่กับคุณภาพของสมาชิกใน
สังคมอย่างสำคัญยิ่ง ถ้าหากความมั่นคงของชีวิตของบุคคลอื่นเป็นสมาชิก
ในสังคมแต่ละคน แต่ละครอบครัว มีความมั่นคงอย่างแท้จริง นั่นคือมีชีวิต
ความมั่นคงที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานคุณธรรม ย่อมมีผลให้สังคมนั้นมีคุณภาพสูง
และมีความมั่นคงอย่างแท้จริงด้วย หากมองจากแต่ละคนอันเป็นฐานหลัก
ของสังคม โดยแต่ละคนพยายามมุ่งชีวิตสู่การปฏิบัติที่ดีที่สุด ก็เปรียบได้
ด้วยการช่วยสังคมตามหน้าที่ หากมองจากผู้บริหาร ถ้าผู้บริหารเปี่ยมด้วย
คุณธรรมย่อมประกอบกันอย่างสำคัญ ดังนั้นความสำคัญจึงอยู่ที่ทั้งสองด้าน
เท่าเทียมกัน และกลมกลืนกันอย่างเหมาะสม

ความอดทนอยู่ที่ไหน?

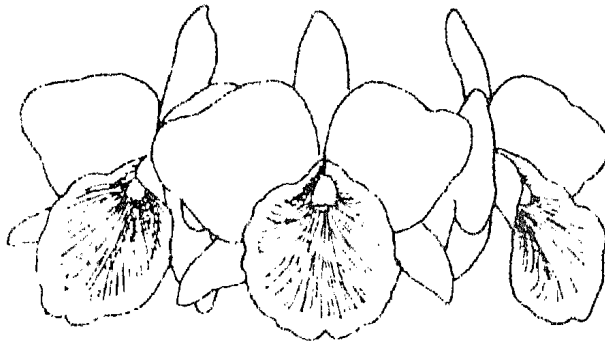
เรามักได้ยินคำกล่าวอยู่เสมอ ๆ ว่า ขอให้พยายามอดทนเพื่อจะได้มีโอกาสทำงานและต่อสู้ปัญหาให้ผ่านพ้นไปได้

หลักธรรมได้ชี้แนะหลักสามประการในการดำเนินชีวิต คือกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม หรืออีกนัยหนึ่งคือการปฏิบัติ การพูด และการคิด ทั้งสามประการมีส่วนสัมพันธ์กันและมีทิศทางจากด้านหนึ่งมุ่งไปสู่อีกด้านหนึ่ง ส่วนการมุ่งจากด้านใดไปสู่ด้านใด ย่อมสุดแล้วแต่วัตถุประสงค์อันเป็นเป้าหมาย หากมุ่งสร้างสรรค์ความคิดริเริ่มใหม่ ๆ โดยมีความก้าวหน้าเป็นเป้าหมาย ควรมุ่งจากการปฏิบัติจริงไปสู่การค้นพบและสร้างสรรค์ความคิด ถ้ามุ่งนำความคิดที่เหมาะสมไปใช้พัฒนา ก็ควรเริ่มจากการคิดและพิจารณาปัญหาให้ลึกถึงพื้นฐานของสิ่งที่เกิด เพื่อการนำไปสู่การพูดที่สามารถถ่ายทอดความคิดได้ถึงส่วนลึก และต่อไปสู่การปฏิบัติซึ่งเข้าเป้าหมายอันแท้จริง ทิศทางจากการคิดสู่การทำและจากการทำสู่การคิดเป็นสิ่งที่อาศัยกันและกัน แต่ไม่ว่าจะมีทิศทางของวิถีจากทางใดสู่ทางใด ย่อมมีปัญหามาเป็นธรรมดา ทุกสิ่งทุกอย่างจำเป็นต้องมีฐานรองรับ เพื่อความมั่นคงแข็งแรงในการต่อสู้ปัญหาให้ผ่านพ้นไป

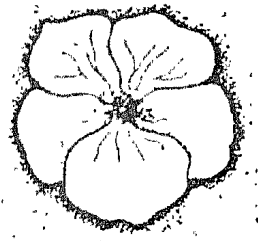

ความอดทนที่แท้จริงหมายถึงความอดทนที่มีฐานรองรับ และฐานรองรับความอดทนก็คือคุณภาพจิตของแต่ละคนที่ตั้งมั่นอยู่บนหลักความจริง เข้าใจความจริงของตนเอง ไม่ยึดหรือติดด้วยอารมณ์ส่วนตัวเป็นสำคัญ หรืออาจกล่าวสรุปได้ว่าผู้ที่มีความอดทนอันแท้จริง คือผู้ที่ไม่รู้สีกว่าตนถูกความกดดันให้ต้องอดทน หากมองอย่างพิจารณาตนเองจะสามารถเข้าใจได้ลึกซึ้งว่า การปราศจากความรู้สีกอดทนในจิตใจตนนั้นแหละคือความอดทนที่มีฐานรองรับ ทำให้บังเกิดความอดทนที่มั่นคง แม้จะตกอยู่ท่ามกลางการต่อสู้อันโหดเหี้ยม ย่อมไม่เกิดความหวั่นไหว ท้อแท้ เพราะไม่รับความกดดันเข้าสู่จิตใจ

การสร้างฐานความมั่นคงให้แก่จิตใจ มิใช่สิ่งง่ายเพียงการฟังจากคำพูด จำเป็นต้องฝึกความเข้มแข็งที่จิตใจ ผู้ที่มีสภาวะจิตใจเยือกเย็น ย่อมบังเกิดความสุขุมในการคิดและมีความเข้มแข็ง ไม่ตกเป็นเหยื่ออารมณ์ของตนเองได้ง่าย จึงถือได้ว่ามีจิตมั่นคงในระดับพื้นฐาน

ชีวิตกับกล้วยไม้ :
การศึกษาเพื่อสันติสุข
ของเพื่อนมนุษย์

เหตุใดหนอเมื่อใคร ๆ ได้พบหน้าฉันหรือพูดถึงฉัน เขาแต่ละคนมักกล่าวว่ฉันเป็นนักกล้วยไม้ระดับโลก บางครั้งทำให้ฉันอดตั้งคำถามตนเองเพื่อนำไปสู่การคิดวิเคราะห์ให้ได้ว่า ผู้กล่าวได้กล่าวอย่างรู้สึกซึ่งหรือว่ากล่าวด้วยความเคยชิน

หวนกลับมามองตนเอง ฉันรู้ว่าฉันเองไม่ได้เป็นนักกล้วยไม้หรือนักอะไรทั้งสิ้น เพราะเมื่อเกิดมาฉันก็มาแต่ตัว ชีวิตในโรงเรียนในมหาวิทยาลัยที่ฉันได้ผ่านมาก็ไม่มีการเรียนการสอนเรื่องกล้วยไม้เลย เพราะในสมัยนั้นคนทั่ว ๆ ไปในเมืองไทยยังไม่รู้จักแม้กระทั่งว่า ต้นกล้วยไม้และดอกกล้วยไม้นั้นเป็นอย่างไร เอาไปใช้ทำอะไรประโยชน์อะไรได้บ้าง ฉันพยายามวิเคราะห์และสำรวจตนเองลึกลงไปอีก และย้อนกลับไปสู่ชีวิตในอดีต ไกลเท่าที่จะไกลออกไปสู่เบื้องหลังได้ทำให้พบกับภาพบางภาพคือ ฉันเริ่มสนใจและรักต้นไม้ รักสัตว์ และรักเพื่อนมนุษย์ที่ได้มีโอกาสสัมผัสกันและกันอย่างไม่เลือกหน้ามาตั้งแต่อายุน้อยมาก คือในวันหนึ่ง เมื่ออายุฉันประมาณสิบกว่าขวบ ฉันได้พบกล้วยไม้ป่าไม่กี่กระถางถูกแขวนทิ้งไว้ในบ้านผู้ใหญ่

ในอดีตโดยปราศจากการเหลียวแลจากผู้คนที่ผ่านไปมาในขณะนั้น ฉันจึงได้เก็บมาแขวนไว้ในที่ซึ่งคิดว่าเหมาะสม และเอาใจใส่ดูแลรดน้ำบำรุงตามประสาเด็ก ๆ โดยไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการใด ๆ แม้กระทั่งว่ามันเป็นกล้วยไม้อะไร

ปัจจุบันนี้ไม่ว่าคนไทยหรือเทศที่อยู่ในเมืองไทยหรือในประเทศอื่นใด มองฉันและแนะนำฉันกับผู้อื่นอย่าง “มีความเป็นนัก” ติดอยู่เสมอ ซึ่งก็เป็นการมองมาจากฐานความรู้สึกของเขาแต่ละคน ที่รับเอาผลกระทบจากพฤติกรรมกระทำของฉันเข้าไปติดอยู่ในความรู้สึกจนกลายเป็นความเคยชิน และสะท้อนออกมาเป็นการยอมรับจากส่วนลึก เปรียบเสมือนการได้ลิ้มรสผลไม้ชนิดนี้ จากต้นไม้นี้แล้วเกิดการติตรสชาติของผลไม้ดังกล่าว จนกระทั่งต่อ ๆ มาเมื่อได้พบเห็นต้นไม้นี้ ก็กล่าวถึงรสชาติของผลที่เคยได้ลิ้มรสนั้น

แต่หากมองจากฐานของฉันทเอง ซึ่งได้มองและวิเคราะห์สิ่งทั้งหลายทั้งมวลมาตั้งแต่เล็กแต่น้อย ในอดีตการมองของฉันทก็เคยติดอยู่กับรสชาติของผลไม้ไม้น้อย แต่ความสนใจในการมองที่ฉันทไม่เคยรู้สึกลดกับมันตลอดมาจนถึงบัดนี้ ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการมองซึ่งเคยอยู่บนฐานการติตรสชาติผลไม้เพียงชนิดเดียว มาสู่มุมมองกว้างและลงสู่ระดับลึกยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ฉันทได้เห็นภาพเด่นชัดยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ว่า ไม่ว่าต้นไม้อะไรชนิดใดก็เป็นต้นไม้มิชีวิตด้วยกันทั้งสิ้น และเมื่อมองตนเองบ่อยยิ่งขึ้น ก็ทำให้รู้สึกมั่นใจมากยิ่งขึ้นเช่นกันว่า ฉันทเองก็มีความเป็นมนุษย์เหมือนกับทุก ๆ คน หากได้มีความเป็นนักกล้วยไม้หรือนักอะไรต่อมิอะไรไม่ การนำตนเองไปผูกพันไว้กับสิ่งโน้นสิ่งนี้อันล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกนั้น เป็นการสร้างตนเองให้ผิดเพี้ยนไปจากฐานธรรมชาติ อันเป็นสิ่งที่ตนเองจำเป็นต้องยืนอยู่อย่างมั่นคง ฉันทจึงสนใจที่จะตั้งคำถามต่อไปอีกว่า เหตุไฉนจึงมีคนจำนวนไม่น้อยที่หลงเพลิดเพลินไปกับการนำเอาตนเองไปเที่ยวผูกพันไว้กับสิ่งซึ่งไม่ใช่เป็นของตนเองเลยทั้งสิ้น

เมื่อเกิดปัญหาทำให้ต้องนำมาขบคิดดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานความคิดของคน คงจะต้องมุ่งมองสู่การศึกษา ก่อนอื่นเป็นแน่ ครั้นจะมุ่งมองไปสู่คนอื่นก่อน ก็ไม่น่าจะทำให้เห็นข้อมูลใดๆ ได้เด่นชัดและแน่นอน เพราะใครเลยจะไปรู้อดีตของใครต่อใครได้ ความมืดของบรรยากาศเมื่อมองสู่ชีวิตผู้อื่นนี่เอง ที่ทำให้ฉันต้องหวนกลับมามองตนเอง เพราะเราเองย่อมรู้อยู่แก่ใจตนเองอย่างปฏิเสธเสียมิได้

เมื่อมองกลับมาสู่ตนเอง มีประเด็นหลักประเด็นหนึ่งทำให้เห็นวาก็เพราะฉันมิได้ศึกษาเล่าเรียน “วิชากล้วยไม้” ที่เป็นรูปแบบอันมีการกำหนดกฎเกณฑ์โดยมนุษย์มาจากในโรงเรียนและในมหาวิทยาลัยใดเลย นี่เองละครมะง์ จึงทำให้ฉันมิได้ติดนิสัยการมองกล้วยไม้อยู่แต่เพียงต้นกล้วยไม้ที่ขึ้นในป่าหรือที่ปลูกอยู่ในสวนเท่านั้น ในอีกรูปแบบหนึ่งของทักษะก็คือ ฉันมิได้มองกล้วยไม้แต่เพียงดอกกล้วยไม้ซึ่งมีสีสดใสสะดุดตา หรือมีการแบ่งแยกว่าพวกนั้นพวกนี้มีสีไม่น่านิยมชมชื่น รวมทั้งมิได้มองกล้วยไม้อย่างยึดอยู่แต่เพียงว่า สามารถขายเป็นเงินตรา เพื่อนำมาบำรุงบำเรอความสุขทางวัตถุแก่ชีวิตฉันเองหรือแก่ใครต่อใครทั้งสิ้น หากจะเป็นไปเช่นนั้น มันก็เป็นไปอย่างรู้ถึงเหตุและผลอันแท้จริง ย่อมบังเกิดสิ่งยับยั้งมิให้กระทำการใด ๆ อันเป็นสิ่งเลวชอบเขตของเหตุและผลอันแท้จริง

ฉันได้เริ่มต้นตระหนักด้วยตนเองชัดเจนยิ่งขึ้นว่า “สิ่งใดก็ตาม หากได้มีการเริ่มต้นขึ้นแล้วในส่วนลึกไม่ว่า ณ ที่แห่งใด จุดใด ด้วยรูปแบบอย่างไรก็ตาม มันจะแพร่ระบาดไปด้วยตัวของมันเองอย่างปราศจากการหยุดยั้ง” ไม่มีพลังใดที่จะสามารถดับมันได้ ณ พื้นฐานแท้ของจุดเริ่มต้น หากเป็นสิ่งที่มิผลในทางสร้างสรรค์ มันจะมุ่งไปสู่ความสมบูรณ์ในทางสร้างสรรค์ด้วยตัวเอง ถ้าหากเป็นสิ่งที่มิพหิมภัยอันก่อให้เกิดการทำลาย มันก็จะทำลายตนเองในที่สุด ในเมื่อธรรมชาติได้ให้กาลเวลามาไว้เป็นโอกาสอย่างไม่มีอำนาจใดๆ จะมายับยั้งได้

ฉันเชื่อว่าหากมุ่งมองแต่เพียงกล้วยไม้ในสวน หรือมุ่งมองแต่เพียงดอกกล้วยไม้ที่มีความสวยไม่สวย ต้องหรือไม่ต้องด้วยอารมณ์ของแต่ละคน และมุ่งมองอย่างเน้นว่าเป็นสิ่งที่ขายได้ขายไม่ได้แต่เพียงด้านเดียว อันเป็น

การมองอย่างยึดติดอยู่แต่เพียงส่วนผิว โดยไม่อาจเข้าถึงพื้นฐานในส่วนลึก ความหวังในการพัฒนากล้วยไม้ให้บังเกิดประโยชน์สุขแก่มนุษยอย่างถึงแก่นแท้ย่อมไม่บังเกิดขึ้น แต่จะส่งผลสู่มุกกลับ คือทำให้เกิดการทำลายล้างระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองอย่างไม่มีวันจบสิ้น

ด้วยหลักการเดียวกันนี้เอง ไม่ว่าจะการพัฒนาสิ่งอื่นใดๆ ก็ตาม หากอยู่บนฐานแนวคิดดังกล่าว จะมีผลมุ่งสู่ทิศทางเดียวกัน เป็นผลตอบสนอง มันจะมีผลจบสิ้นลงได้ก็ต่อเมื่อมนุษยชาติเองนั้นแหละ ได้ถูกทำลายโดยพลังสะท้อนจากผลการกระทำของมนุษย์ด้วยกันเอง จนถึงจุดลั้งชาติสิ้นกำเนิต

ฉันมองกล้วยไม้ที่ฉันรัก ผ่านลงไปสู่พื้นฐานที่รองรับความมีชีวิตชีวาของกล้วยไม้ทุกต้น ทุกดอกและทุกส่วนภายในแต่ละต้นอย่างให้ความสำคัญโดยเสมอภาคกัน เพราะฉันเชื่อว่า กล้วยไม้ทุกต้นมีคุณค่า ไม่ว่าจะ เป็นชนิดใด มีรูปร่างสีส่นอย่างไร อันเป็นสิ่งส่งผลถึงตาถึงใจมนุษย์ที่มีความหลากหลายด้วยรูปแบบของอารมณ์ ในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของชีวิต ซึ่งธรรมชาติได้ลิขิตไว้ให้เกิดมา และมีชีวิตอยู่ร่วมกันกับสรรพสิ่งทั้ง

หลาย ฉันได้พบว่าพื้นฐานที่รองรับความมีชีวิตชีวาโดยแท้ของกล้วยไม้ ในส่วนซึ่งสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์นั้นก็คือ ชีวิตการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างมนุษย์ ผู้มีจิตวิญญาณแห่งความรักและมีความสัมพันธ์กับกล้วยไม้ร่วมกันนั่นเอง ถือได้ว่าเป็นฐานสำคัญซึ่งรองรับชีวิตกล้วยไม้ที่อยู่ท่ามกลางสังคมมนุษย์ ให้โอกาสแก่กล้วยไม้ทุกต้นได้หยั่งรากฝังโคนลงเพื่อความมั่นคง และสนับสนุนกล้วยไม้ทุกชีวิต ทุกรูปแบบให้เจริญออกงามอย่างเสรีบนฐานนี้ จนผลิดอกออกผลและสืบทอดพันธุ์ต่อ ๆ กันมาได้ ภายใต้การเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่ควรแก่ความภาคภูมิใจในตัวเอง

ด้วยหลักการเดียวกันนี้ ควรนำมาใช้กับพืชผลอื่น ๆ ด้วย ไม่ว่าจะปลูกข้าว ปลูกถั่ว ปลูกผัก หรือปลูกพืชผล เลี้ยงสัตว์อื่นใด แม้แต่การปลูกบำรุงมนุษย์ด้วยกันเอง เพื่อหวังการเจริญขึ้นมาเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณภาพ และมีความหมายสำหรับสังคมอย่างควรแก่ความภูมิใจ มนุษย์ผู้มีหน้าที่ในการเพาะปลูกและทำนุบำรุงจำเป็นต้องมีสายตาอันสูงด้วยคุณภาพสามารถมองได้ทะลุถึงพื้นฐานแท้ เพื่อการรู้แท้และมุ่งพัฒนาอย่างถือพื้นฐานนั้นเป็นเป้าหมายหลัก ส่วนการจะเพาะปลูกและทำนุบำรุงกล้วยไม้หรือพืชอื่นใดในสวนหรือไร่นา ให้งอกงามขึ้นมาอย่างมีชีวิตชีวา สามารถพัฒนาขึ้นมาได้ด้วยตนเองหากพื้นฐานที่รองรับเป็นพื้นฐานที่แท้จริง ที่ให้โอกาสแก่ชีวิตทั้งหลายในการพัฒนาตนเองโดยเสรีและอย่างเป็นธรรมชาติ

อาจกล่าวได้ว่า ผู้มีปัญญาสามารถรู้ได้ลึกซึ้งถึงพื้นฐานแท้เท่านั้นที่จะถือได้ว่าเป็นผู้สามารถทำให้สังคมบังเกิดความหวังอย่างเชื่อมั่นในความสำเร็จอันแท้จริง จากผลแห่งการพัฒนาที่รออยู่เบื้องหน้า

ย้อนกลับไปพิจารณาอดีตของชีวิตฉันเองอีกครั้ง การเรียนรู้ สัจธรรมและคิดวิเคราะห์เมื่อชีวิตได้ดำเนินมาแล้ว ยิ่งนานวันเข้าก็ยิ่งทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าชีวิตนี้ยิ่งเรียนไป ก็ยิ่งไม่มีวันจบสิ้น เพราะได้ปรากฏสิ่งที่มีรูปแบบใหม่ต่อสายตาและความรู้สึกด้วยจิตใจ ทำทลายต่อการคิดการวิเคราะห์อยู่เสมอ ในมุมกลับ หากใครคนใดรู้สึกว่าเขาเรียนจบแล้ว เขาเป็นผู้รู้แล้ว ไม่ว่าจะในเรื่องใดก็ตาม เขาเองนั่นแหละที่ เป็นผู้ดับความคิดความ

สนใจในการพัฒนาคุณค่าและความรู้ของตนเองด้วยตนเอง อย่างปราศจากการ
รู้ตนเอง เพราะในเมื่อตนเองดำรงชีวิตอยู่อย่างขาดความสนใจต่อสิ่งทั้งหลาย
แม้ว่าจะยังมีชีวิตอยู่ เขาก็คงอยู่อย่างหาคุณค่าอะไรที่เป็นแก่นสารไม่ได้

วันหนึ่งมีบุคคลผู้หนึ่งเล่าว่า เขาได้บอกกับคนรู้จักกันว่าเขาต้องการ
มาพบฉันเพื่อปรึกษาปัญหาบางอย่างในการพัฒนางานที่เขามีส่วนรับผิดชอบ
อยู่ เพราะเขาเองยังไม่อาจคิดและเห็นภาพการแก้ปัญหาได้ชัดเจน แต่เพื่อน
เขาผู้นั้นกลับกล่าวกับเขาว่า “การไปพบกับอาจารย์ระพี สาคริก ก็คงได้
เห็นแต่กล้วยไม้สวย ๆ เท่านั้น” นั่นเป็นทักษะที่สะท้อนออกมาจากความรู้สึก
ของเขาผู้นั้น

ฉันได้บอกกับผู้มาเล่าให้ฟังว่า “จงอย่าได้ถือเอาผลกระทบจาก
ตัวบุคคลมาเป็นอารมณ์ นี่เป็นโอกาสให้เราได้มีจุดเริ่มในการกระตุ้นให้เรา
คิดวิเคราะห์ และเรียนรู้ได้ไกลและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในสิ่งใหม่ ๆ ที่เราเองอาจจะ
ยังไม่เคยคิดและวิเคราะห์เพื่อการเรียนรู้มาก่อน”

รูปแบบความคิดเห็นที่ระบายออกมาดังกล่าว ไม่ใช่เป็นของใหม่
สำหรับฉัน และถ้าหากฉันไม่นำเอาพลังทางจิตของตนเองซึ่งแต่ละคนต่างก็มี
อยู่จำกัด ออกมาทุ่มเทลงไปในรูปแบบของอารมณ์ที่มีปฏิริยาต่อตัวบุคคล
พลังในตนเองก็จะไม่คงรูปอยู่ในสภาวะที่เหมาะสมแก่การวิเคราะห์หาความรู้
พื้นฐานของเหตุและผลอันแท้จริงอย่างเป็นกลางได้ ฉันถามตนเองเพื่อการ
หาคำตอบว่า เหตุใดบุคคลผู้ได้ชื่อว่ามีการศึกษาสูงบางคน จึงมีการมอง
คนด้วยกันด้วยรูปแบบที่นำไปผูกพันไว้กับเงื่อนไขทางวัตถุ หรือกล่าวอย่าง
สรุปว่า “มองเห็นภาพคนเป็นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งของวัตถุที่อยู่ภายนอกคน
ผู้นั้น”

คำตอบที่ฉันได้รับจากการวิเคราะห์ทุกครั้งมันเด่นชัดยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ
ว่า บุคคลผู้มองนั่นเองที่มีพื้นฐานของจิตยึดติดอยู่ด้วยรูปแบบของวัตถุ เมื่อ
เขาได้พบได้สัมผัสกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งผู้มีผลงานออกมาเป็นรูปแบบใด
รูปแบบหนึ่ง ทำให้บังเกิดภาพที่สะท้อนสภาวะอคติในจิต โดยมีการนำเอา
บุคคลกับรูปแบบของสิ่งภายนอกเข้ามาผูกพันกันไว้ และยังได้สัมผัสกับ

รูปแบบของผลงานดังกล่าวบ่อยครั้ง สภาวะจิตที่ตีตรูปแบบโดยปราศจากการ
รู้ตนเองและพิจารณาเพื่อการชำระล้าง ก็ยังบังเกิดความเหนียวแน่นจนเป็น
นิสัยยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะมองสิ่งอื่นได้อีกในอนาคต

บุคลิกสมบัติทางจิตเช่นนี้ มีผลทำให้บุคคลถูกอิทธิพลของวัตถุรูป
แบบต่าง ๆ จำกัดขอบเขตความคิดไว้ มิให้คิดและเห็นภาพสิ่งต่าง ๆ ได้อย่าง
อิสระเสรีและบังเกิดความรอบรู้อย่างแท้จริง แม้ว่าจะเป็นผู้ซึ่งได้ผ่านการ
ศึกษาทางวิชาการ ซึ่งเป็นผลจากการจัดการโดยคนด้วยกันมาแล้วขั้นสูง
เพียงใดก็ตาม ความคิดของเขาก็ไม่อาจจะพัฒนาตนเองให้สามารถผ่านพ้น
พลังอิทธิพลจากวัตถุไปสู่ความมีปัญญา และความสามารถหยั่งรู้สิ่งต่าง ๆ
ได้อย่างถึงแก่นแท้

ผลงานของบุคคลไม่ว่าจะเป็นเรื่องกล้วยไม้หรือเรื่องอื่นใดก็ตาม
เป็นเพียงผลงานหนึ่งหรือรูปแบบหนึ่ง บางทีเราก็เรียกกันว่า “ปลายเหตุ”
ยิ่งผลนั้นสะท้อนรากและโคนที่เข้าถึงพื้นฐานอย่างเด่นชัด จนเป็นที่ยอมรับกัน
อย่างกว้างขวาง และหากตนเองหลงติดอยู่ ณ ระดับใดหรือแง่มุมใด ก็
ยิ่งจะเป็นผลเสียหายแก่คุณภาพจิตของตนเอง ที่จำเป็นจะต้องมีการพัฒนา
ต่อไปตามกาลเวลาในอนาคต สิ่งดังกล่าวจะบังเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลเกิดความ
ประมาทขาดการพิจารณาตนเอง หรือขาดการสอบถามตนเองด้วยจิตที่
เป็นกลางอยู่เสมอ ซึ่งย่อมทำให้ความสำเร็จด้วยผลทางวัตถุจากบุคคลนั้นเอง
สะท้อนผลในด้านทำลายตนเองอย่างสำคัญ

การยกย่องตัวบุคคลที่ผลงานทางวัตถุอย่างปราศจากการเป็นผู้รู้
เหตุอันแท้จริง เป็นพฤติกรรมที่แฝงเอาพลังซึ่งมีพิษมีภัยต่อสังคมเข้าไปอยู่
ในอุปนิสัยของบุคคลผู้ได้รับการยกย่องอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ด้วยการมองเห็น
อยู่แต่เพียงด้านดีด้านเดียวว่า เป็นกำลังใจให้แก่การประกอบคุณความดี
และเป็นตัวอย่างที่ดีเพื่อให้ผู้อื่นกระทำตาม บุคคลผู้มีรูปแบบความคิดดัง
กล่าว จะมีเงื่อนไขอีกประการหนึ่งติดตามมาด้วยคือ การสำคัญตนเองว่า
“เป็นนักอะไรต่อมิอะไร” ด้วย ซึ่งแท้ที่จริงก็คือการยึดติดรูปแบบตนเองเข้าแล้ว
ทำให้เกิดพลังปิดกั้นความมีปัญญาแท้จริงของตนเองไว้ จนไม่สามารถคิด

และทำให้ทรัพยากรทั้งหลายอันเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ควบคู่กันกับความจริงในธรรมชาติ ได้คงอยู่และเื้ออำนวยการประโชยน์ระหว่างกันและกัน รวมทั้งแก่มุขยด้วยกันอย่างมีสันติสุขแก่ทุกฝ่ายได้

เมื่อแต่ละสิ่งแต่ละชีวิตที่ปรากฏอยู่ในโลก ต่างก็มีทั้งด้านของ “ความมีคุณค่า” และ “ความมีมูลค่า” อยู่ในสิ่งเดียวหรือชีวิตเดียวกัน การมองความมีคุณค่าและความมีมูลค่าอย่างเป็นเอกเทศ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นภาพซึ่งฝืนหลักธรรมชาติ เพราะความมีมูลค่าเป็นการเห็นในด้านที่เป็นวัตถุเพียงด้านเดียว และโดยหลักความจริงวัตถุเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการเกิดไปสู่การดับสูญ จึงเป็นสิ่งที่มิใช่มีความมั่นคงยั่งยืนอะไร ยิ่งกว่านั้นการมองแต่เพียงว่า “ความมีมูลค่าและความมีคุณค่าเป็นของคู่กัน อยู่ในสิ่งเดียวกัน” ยังเป็นการมองที่ไม่ลึกซึ้งถึงแก่นแท้ที่เดียวกัน จำเป็นต้องมองสู่ “ดุลอันเหมาะสมระหว่างกันและกัน” เป็นหลักสำคัญ เพื่อใช้หลักนี้ในการมองสิ่งทั้งหลายและชีวิตทั้งหลายอย่างแสวงหาความเป็นผู้รู้จริง

กาลเวลาและสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ทั้งบนฐานตนเอง และบนฐานบรรยากาศโดยรวม ๆ ความเหมาะสมของดุลระหว่างความมีคุณค่ากับความมีมูลค่าก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อการรักษาและปรับสภาวะความเหมาะสมไว้ ณ ฐานตนเอง ทำให้บังเกิดความเอื้ออำนวยให้ชีวิตนั้นหรือสิ่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปโดยสันติ และทำหน้าที่ความเป็นชีวิตหนึ่งหรือสิ่งหนึ่งได้ อย่างมีความหมายต่อสังคมและธรรมชาติในตนเอง

ด้วยหลักการดังกล่าวมาแล้ว ภาพรวมที่ฉันพยายามไม่นำจิตไปยึดติดอยู่ ณ มุมใดมุมหนึ่งสะท้อนให้ฉันเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นกักล้วยไม้หรือพืชผลใด ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์แขนงเกษตร วิศวกรรม แพทย์ สังคม การศึกษา เศรษฐกิจหรืออื่นใด แม้กระทั่งชีวิตที่มีความหลากหลายด้วยรูปแบบทางวัตถุและความคิดเห็น หากได้มีการพัฒนาระบบรากและโคนให้สามารถบังเกิดผลจากส่วนลึกของพื้นฐาน ณ จุดที่อยู่ในฐานตนเอง และยอมรับระหว่างกันและกันอย่างเข้าใจถึงส่วนลึกของความไม่เหมือนกันด้วยแบบย่อมสามารถร่วมกันพัฒนาโลกให้มุ่งไปสู่สันติสุขอันแท้จริงได้เสมอ

แนวโน้มความเป็นไปได้ในเรื่องนี้จะบังเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์ผู้มีจิตวิญญาณและพลังความคิดเป็นอำนาจได้มีการมุ่งศึกษาวิเคราะห์เพื่อการรู้ฐานแท้ของตนเอง และถือเป็หลักในการนำไปสู่การรู้พื้นฐานแท้ของหน้าที่ความเป็นมนุษย์ของตนและเพื่อนมนุษย์แต่ละคน และกระทำหน้าที่อย่างดีที่สุดด้วยอุดมการณ์ ต้องไม่เผลอตัวลืมไปว่า กาลเวลาเป็สิ่งเปิดโอกาสให้ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงไปได้เสมอ ขณะใดเวลาใดที่มีการเผลอตัว ขาดสติ ติดเอาความเป็นไปได้ เป็นไปไม่ได้ในพฤติกรรมที่ตนเองกระทำอยู่ แทนการมั่นอยู่บนฐานของเหตุและผลอันแท้จริง จนทำให้ตนเองหลุดไปจากฐานของการรู้การปฏิบัติตามหน้าที่ トラบนั้นก็สมควรแล้วที่โลกจะตำหนิหรือลงโทษว่า ผู้ นั้นเป็ส่วนหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดความล้มเหลวในการมุ่งสู่สันติสุข

แท้จริงแล้ว “กล้วยไม้กับมนุษย์” ก็เป็เพียงรูปแบบหนึ่งของ

ปฏิกิริยาทางจิตระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองเท่านั้น ในเมื่อมนุษย์มีความหลากหลายด้วยรูปแบบของจิต ผู้รู้สึกซึ่งในประเด็นนี้ และมุ่งพัฒนาความหลากหลายให้มุ่งสู่ส่วนลึก อันเป็นการรวมเข้าไปสู่ฐานร่วมของความหลากหลาย โฉนเลยมมนุษย์ผู้สามารถจะไม่อาจทำให้รูปแบบอื่นใดก็ตาม ที่มีความผิดแปลกแต่เพียงด้านวัตถุไปจากกล้วยไม้ หรือสิ่งที่ตนเคยสัมผัสด้วยสภาวะทางวัตถุ ให้บังเกิดประโยชน์ตอบสนองแก่มนุษย์อย่างผู้รู้แท้ และการกำหนดรูปแบบวิธีการแสวงผลประโยชน์จะไม่เป็นวิธีการที่มนุษย์เอารัดเอาเปรียบสิ่งนั้น ๆ ตลอดจนไม่เป็นวิธีการที่เอารัดเอาเปรียบผลประโยชน์ร่วมกันของมวลมนุษยชาติ แต่มีผลตอบสนองทุกด้านอย่างถึงพื้นฐาน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและธรรมชาติ เพื่อดำรงคงความมีสันติสุขอันแท้จริง ให้สมกับการที่ธรรมชาติได้มอบความมีปัญญาไว้ให้เป็นสมบัติอันล้ำค่าแก่

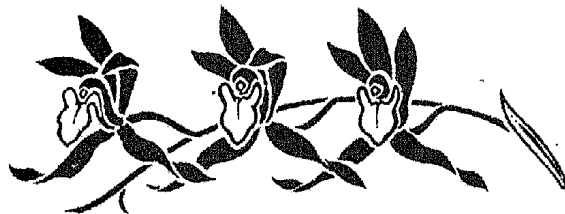
• มนุษย์

ควรมุ่งใช้กาลเวลาเพื่อการคิด

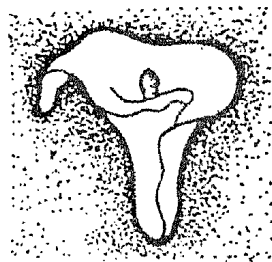
ควรมุ่งใช้ดวงจิตเพื่อการรู้

ควรยึดมั่นในปัญญาที่มีอยู่

ชีวิตนี้ใฝ่รู้เพื่อการใด.

วิญญาณมนุษย์กับการพัฒนา

เมื่อมีการสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ของสังคมและการศึกษามักมีผู้หยิบยกเอาประเด็นที่เกี่ยวกับ “ความมีวิญญาณของมนุษย์” ขึ้นมา กล่าวเสมอๆ โดยการเน้นความสำคัญว่า ผู้ที่จะมีความสามารถในการใช้สิ่งใด ๆ ซึ่งตนเกี่ยวข้องให้บังเกิดผลดีได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องมีความรักความสนใจในสิ่งนั้นๆ อยู่ในวิญญาณของตนเอง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

หันกลับมาสู่อีกมุมหนึ่งของบรรยากาศทางวิญญาณ เมื่อได้มีใครสักคนหนึ่งหยิบยกเอาปัญหาขึ้นมาถามว่า วิญญาณของมนุษย์มีจริงหรือไม่ คนทั่วไปก็มักเกิดความมึนงงสงสัย แม้แต่ผู้ที่ได้เคยกล่าวในห้วงสัมมนาเองถึงความสำคัญของวิญญาณมนุษย์ บางคนเมื่อได้เข้ามาสู่บรรยากาศเช่นนี้ก็ทำให้พูดอะไรไม่ออก มีบางคนพยายามพิสูจน์ด้วยการจุดธูปเทียนบูชาทำพิธีอัญเชิญกันวุ่นวาย เลยทำให้เกิดความสับสนกันยกใหญ่ หากเรายังไม่ทราบว่ามีวิญญาณคืออะไร มีจริงหรือไม่ เราก็คงไม่อาจก้าวไปสู่การพัฒนาคนให้สามารถรู้ สามารถปฏิบัติในสิ่งทั้งหลายจากวิญญาณของแต่ละคนได้

ลองหันมาพิจารณาดูด้วยการตั้งคำถามอย่างธรรมดาๆ ว่า ในเมื่อมนุษย์ผู้มีชีวิต ไม่เพียงแต่อยู่ในสภาวะความมีชีวิตเท่านั้น แต่ยังมีจิตใจซึ่งมีจิตสำนึก อันหมายถึงการมีศูนย์พลังอยู่ในจิตเป็นธรรมชาติ ผูกพันอยู่กับความสำนึกถึงร่างกายตนเอง และสิ่งภายนอกร่างกายบางสิ่งบางอย่างเป็นพิเศษเหนือสิ่งอื่นๆ สามารถปล่อยพลังออกมาจากส่วนลึกดังกล่าว เพื่อผลักดันให้ตนเองกระทำการบางอย่างโดยหวังให้สิ่งซึ่งจิตตนเองผูกพันเป็นพิเศษ ได้แปรสภาพไปตามความต้องการของตน ศูนย์พลังธรรมชาติดังกล่าวมาแล้วนี้มีพลังเข้าบรรจุอยู่นับตั้งแต่ชีวิตเกิดมา จนไปสู่ความสิ้นสภาพในเมื่อชีวิตดับ หากแต่ว่าบางคนอาจถูกพลังที่เหนือกว่าจากภายนอกเข้าไปมีอิทธิพลข่มไว้หรือครอบงำไว้หลังจากได้เกิดมาแล้ว และสัมผัสกับบรรยากาศจากภายนอกที่ตรงกันข้ามกับการเพิ่มพูนพลังอันแท้จริงในส่วนลึก บุคคลผู้นั้นก็จะอ่อนหรือสูญเสียพลังในตนเองไป

“การรู้วิญญาณมนุษย์ได้ถึงส่วนแท้ ย่อมถือได้ว่าเป็นการมีมนุษย์ธรรม”

“มนุษย์ธรรม เป็นพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ได้ผลอย่างแท้จริง”

ถือได้ว่าวิญญาณเป็นพลังพื้นฐานที่แฝงเร้นอยู่ในชีวิตมนุษย์ทุกคน และวิญญาณของแต่ละชีวิตต่างก็มีธรรมชาติผิดเพี้ยนกันไป สืบเนื่องมาจากปุมกำเนิดอันเป็นที่มาของชีวิตนั้น ซึ่งบางคนอาจกล่าวว่าเป็นผลกระทบจากกรรมซึ่งได้กระทำมาในอดีต

อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติได้กำหนดให้มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน มนุษย์แต่ละคนที่เกิดมาจึงมีการให้ความสำคัญและความรักแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองเป็นอุปนิสัยธรรมชาติ เหมาะที่จะเป็นผู้เรียนรู้และเป็นครูซึ่งกันและกัน และมีการเสริมด้วยแนวคิดแนวแห่งความฝักใฝ่สนใจต่างๆ กัน เช่น รักการประดิษฐ์คิดค้นทางวัตถุ สนใจในการศึกษาค้นคิดสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวกับชีวิตและธรรมชาติของสิ่งที่อยู่ในตนเองและรอบๆ ตัว บางคนก็รักและรู้สึกท้าทายกับชีวิตที่มีการต่อสู้และหาประสบการณ์ สิ่งที่ยกมา

กล่าวนี้ เป็นตัวอย่างของผลความแตกต่างกันทางรูปแบบของวิญญาณซึ่งฝังอยู่ในส่วนลึกของแต่ละชีวิต และถือได้ว่าเป็นพื้นฐานธรรมชาติที่รองรับความมีคุณค่าและความสามารถ ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยมุ่งหวังไปสู่ความมีคุณภาพและความสามารถอันแท้จริง เพื่อสนองการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจให้ถึงพื้นฐาน จึงไม่ควรมองข้ามความสำคัญของวิญญาณธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนไป

ชีวิตมนุษย์เมื่อเริ่มเกิดมาจะมีวิญญาณธรรมชาติฝังอยู่ในส่วนลึกหลังการเริ่มต้นชีวิต แต่ละคนต่างก็จะเริ่มถูกฉาบไว้ด้วยอิทธิพลของสีล้นต่าง ๆ จากภายนอก มีทั้งสีซึ่งส่งผลให้เกิดความเย็นตาเย็นใจอันเป็นสีธรรมชาติเอง และสีแห่งความร้อนรุ่มทำให้เกิดการกระวนกระวายใจ ซึ่งสืบเนื่องมาจากวัตถุที่เป็นสิ่งประดิษฐ์อันเกิดจากอคติมนุษย์ด้วยกัน หากปล่อยให้เป็นไปตามกาลเวลาโดยปราศจากการจัดการให้ชีวิตดำเนินไปบนพื้นฐานอันเป็นสัจจะหรือเหตุผลอันแท้จริง นาน ๆ ไปชีวิตก็จะถูกกลืนไปด้วยความหนาแน่นของสีล้นซึ่งถูกฉาบไว้เพียงภายนอก กลบพลังที่เกิดจากพลังวิญญาณอันแท้จริง ทำให้คุณค่าและความสามารถภายในต้องสูญหายไปอยู่ในสภาวะไร้ประโยชน์

ไม่ว่าชีวิตมนุษย์ที่เกิดมาแล้วจะถูกฉาบไว้ด้วยสีอะไรก็ตาม ผู้ที่ชื่นชมว่าเขาเป็นคนสวยงามและมีคุณค่า คงจะได้แก่ผู้ที่ฉาบเขาหรือเห็นเขาถูกฉาบไว้ด้วยสีที่ตนเองชอบ บุคคลผู้ซึ่งตกอยู่ในสภาพที่ถูกฉาบไว้ด้วยสีดังกล่าว ก็คงจะได้แต่เดินอวดสีซึ่งตนถูกฉาบไว้ ให้กลุ่มชนผู้ชอบสีนั้น ๆ ได้ชื่นชมตนเอง เกิดความหลงตนเองพอกพูนขึ้นภายในกลุ่มชนแคบ ๆ ซึ่งตอบสนองความต้องการส่วนตัวแก่เขาด้วยความชื่นชมยินดี ผู้ที่ตกอยู่ในสภาวะเช่นนี้ ไม่อาจนำเอาพลังวิญญาณอันแท้จริงภายในตนเองออกมา เพื่อผลักดันการสร้างสรรค์ซึ่งสะท้อนผลความมีคุณค่าและความสามารถอันแท้จริงของชีวิตตนเองได้ ยิ่งกว่านั้นนิสัยความเคยชินซึ่งเกิดจากการถูกฉาบไว้ด้วยสีจากภายนอก ยังส่งผลกระทบเปลี่ยนทัศนคติให้เขาเข้าใจไปอีกว่า สิ่งที่ถูกฉาบไว้ภายนอกนั้นคือคุณค่าความสามารถของเขา ชีวิตคนดังกล่าวได้ถูก

แปรสภาพไปเป็นชีวิตซึ่งมีความเย็นชาต่อการคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ บนความ
ภูมิใจของตนเอง และในมุมกลับเขาจะรู้สึกว่ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาเป็นสิ่งดี
เหนือผู้อื่นอยู่แล้วทั้งสิ้น อย่างที่เรามักกล่าวกันว่า “โลกนี้เป็นของฉัน”

ระบบการศึกษาที่จะถือได้ว่าพัฒนามนุษย์เพื่อมุ่งเน้นความมีคุณภาพ
และความสามารถ น่าจะเป็นระบบการศึกษาที่ไม่เพียงแต่พัฒนาชีวิตมนุษย์
ไปสู่การรู้เรื่องทางวัตถุที่เก่งกาจ สามารถสร้างส่วนประกอบทางวัตถุเพื่อการ
เสริมชีวิตตนเองและหมู่คณะ แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีผลพัฒนาวิญญาน
ธรรมชาติ ที่ฝังอยู่ในส่วนลึกของชีวิตมาตั้งแต่เริ่มเกิด ให้สามารถดำรงคง
เป็นฐานในการแสดงออกของชีวิตอยู่ได้ และเจริญงอกงามขึ้นมาบนฐานของ
ตนเองในแต่ละคน เพื่อให้คนที่เติบโตขึ้นมาเป็นผู้มีพื้นฐานความสามารถอัน
แท้จริง และอุทิศตนเองด้วยวิญญานให้แก่งานและหน้าที่ความเป็นมนุษย์
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือระบบและวิธีการให้บริการการศึกษา
จะต้องมีใช่สิ่งที่สร้างภาพสะท้อน ซึ่งเปรียบเสมือนกับการนำสีใด ๆ ไป
พยายามฉาบไว้ภายนอกคน ด้วยอคติเพียงเพื่ออยากให้กลุ่มผู้ทาสีหรือผู้เคย

ชินกับสีนั้นได้ชื่นชม ว่าผู้ถูกทานั้นเป็นคนที่สวยงามในสายตาของเขา แต่ปิดกั้นอิสรภาพทางวิญญาณอันแท้จริงของเขาไว้

เราแต่ละคนต่างก็มีอคติไม่มากก็น้อย นอกจากนั้นการเกิดมาของแต่ละคนก็ยิ่งเกิดมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมซึ่งมีความแตกต่างกัน และต่างกาลเวลากัน ผู้ที่เกิดมาก่อนย่อมมีส่วนร่วมด้วยอิทธิพลจากภายนอก ซึ่งมีบทบาทในการฉาบสีนานาชนิดตามอคติของตน ให้แก่ชนที่เกิดมาภายหลัง ดังนั้นระบบและวิธีการให้บริการการศึกษาที่ถูกกำหนดขึ้นโดยชนรุ่นก่อน จะมีลักษณะและรูปแบบที่เปรียบเสมือนการฉาบสีให้แก่ชนรุ่นหลัง จะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพอันแท้จริงของจิตและวิญญาณของชนรุ่นที่มาก่อน เป็นสำคัญ ถ้าหากฉาบสีหนาหรือรุนแรงมากเพียงใด ย่อมถือได้ว่าเป็นระบบและวิธีการทำลายคุณภาพและความสามารถอันแท้จริงของชนรุ่นหลังร้ายแรงมากเพียงนั้น

การมองเห็นว่าชนชั้นมันสมองที่เรียนรู้วิชาการมาแล้วอย่างมากมาย ได้ไหลไปสู่ต่างประเทศ เป็นการมองที่ลึกซึ้งถึงพื้นฐานจริงแล้วหรือ หรือว่าเรามองสู่ส่วนที่เป็นปลายเหตุเท่านั้น หากหันทิศทางการมองลงสู่เบื้องล่างอันเป็นส่วนพื้นฐาน หรือมองลงสู่พื้นดินอันเป็นส่วนที่ชีวิตเราเองยืนอยู่ เราจะได้พบกับภาพที่เป็นลึกลับอีกภาพหนึ่ง คือวิญญาณธรรมชาติอันมีสมองเป็นเครื่องมือ นั้น ได้ถูกฝังจมอยู่ในส่วนลึกของตัวเองในแต่ละคน ตั้งแต่ยังเยาว์วัย เป็นระยะเวลาอันยาวนานของชีวิต จนเสื่อมคุณภาพไปเอง เพราะการให้บริการการศึกษาแบบทาสีที่ฉาบไว้หนามากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งปิดกั้นส่วนที่เป็นพลังวิญญาณอันแท้จริงไว้ อย่างที่เราเรียกกันตามภาษาชาวบ้านว่า “ฝังไว้อย่างไม่ได้ฝุดได้เกิด” นั้น ได้ทำให้เราสูญเสียพลังอันล้ำค่าของมนุษย์ ในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจไปมากมายมหาศาลเพียงใด

อนึ่งได้กล่าวไว้แล้วว่า พลังวิญญาณอันแท้จริงของแต่ละคนส่งผลออกมาด้วยรูปแบบต่าง ๆ กัน นอกจากนั้นแล้วบ่อเกิดแห่งพลังซึ่งอยู่ในส่วนลึก และแรงผลักดันออกสู่ภายนอกของแต่ละชีวิตย่อมไม่เท่ากันด้วย แม้ระบบและวิธีการศึกษาก็จะมีผลเสมือนฉาบสีจากภายนอกหนามากเพียงใดก็ตาม

แต่ก็ยังมีพลังวิญญานของบางคนสามารถผลักดันสิ่งที่ถูกฉาบไว้ออกมาปรากฏภายนอกได้ ในมุมกลับ ชีวิตและความคิดอ่านของคนเหล่านี้ จะถูกกลุ่มพลังฉาบสีมองเห็นว่าเป็นคนคิดนอกคอก นอกกรอบแบบของสังคมที่ตนอยู่

ระบบการศึกษากับระบบสังคมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงกันและกันอย่างใกล้ชิด ผลผลิตทางความคิดซึ่งเกิดนอกขอบข่ายของผลจากระบบการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากบรรยากาศในกระบวนการศึกษาไม่อาจส่งผลผลักดันให้ระบบสังคมมีการพัฒนาตัวเองไปสู่ส่วนลึกหรือส่วนที่เป็นสัจจะ เพื่อการเปิดโอกาสให้วิญญานอันทรงคุณค่าของชีวิตมนุษย์ภายในระบบสามารถแสดงพลังออกได้ มนุษย์ผู้มีความสามารถอันแท้จริงก็就会被ผลักดันออกไปสู่ภายนอกสังคมอย่างไร้ความหมาย

เราถือว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นพื้นฐานของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการเกษตร อุตสาหกรรมหรือพาณิชยกรรม หรือไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาวิชาการในสาขาวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ก็ตาม ถ้าหากเราไม่อาจพัฒนามนุษย์ให้วิญญานของเขาสามารถแสดงพลังออกมาสู่ภายนอกได้ หรือในมุมกลับเราไม่อาจเปิดช่องทางให้ทรัพยากรจากภายนอกสามารถเข้าถึงจิตสำนึกอันแท้จริงของมนุษย์ได้ ย่อมถือได้ว่า“เราสูญเสียคุณค่าและความสามารถอันแท้จริง ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของมนุษย์ในทัศนะของการพัฒนา”

คุณภาพของบัณฑิต

เมื่อกล่าวถึงบัณฑิต ทำให้นึกถึงภาษิตโบราณบทหนึ่งว่า คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล เพื่อความกระจ่างชัดของ ภาษิตบทนี้ ใครจะขอชี้ให้เห็นหลักการสำคัญขั้นพื้นฐาน ซึ่งมนุษย์เราทุกคน จะลืมเสียมิได้ และขอเน้นว่าสิ่งนี้เป็นหน้าที่หลักของทุกคนที่เกิดมาและดำรง ชีวิตอยู่ในโลก นั่นคือ เราจะอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัย กันและกัน หน้าที่หลักของเราทุกคนก็ต้องอยู่ร่วมกันอย่างเคารพในสิทธิ และเสรีภาพระหว่างกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน หรืออาจกล่าวสั้น ๆ ว่า “ต้อง เป็นผู้ที่มีคุณธรรม” ดังนั้น การที่บัณฑิตที่แท้จริงจะพาไปหาผล คงจะไม่ใช่ ผลประโยชน์ส่วนตัวของใครคนใดหรือกลุ่มชนใดอย่างแน่นอน แต่ควรจะเป็น ผลที่เกิดจากการรู้หน้าที่อย่างแท้จริงของมนุษย์ หรือจากความต้องการ ขอบธรรม ไม่ว่าใครคนใดจะได้ศึกษาเล่าเรียนมามากเพียงใด มีปริญญาสูง เพียงใดก็ตาม หากขาดคุณสมบัติดังกล่าว เขาผู้นั้นจะเป็นบัณฑิตอย่างแท้จริงได้อย่างไร

การศึกษาสร้างคนให้เป็นบัณฑิตจริงหรือ

เรามักจะกล่าวกันเสมอ ๆ ว่า การศึกษาสร้างคนให้เป็นผู้มีความรู้

และมีคุณภาพ แต่ในระยะหลังๆ นี้ ได้ปรากฏผลสะท้อนจากคนผู้มีการศึกษาออกมาในรูปแบบต่างๆ ทั้งผลเสียและผลดี ทำให้ต้องนำมาคิดทบทวนและวิเคราะห์ให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น บทความในสิ่งพิมพ์หลายฉบับที่ปรากฏต่อสายตาของประชาชน ตีพิมพ์ออกมาในทำนอง “โจรในเสื้อครุย” บ้าง การศึกษาสร้างคนให้เป็นผู้อยู่เหนือผู้อื่นบ้าง ฯลฯ จนกระทั่ง ทำให้บางคนปรารถนาว่าคนที่เรียนมาสูงๆ นั้น ถ้าร้ายก็ร้ายยิ่งกว่าโจรผู้ไม่ได้เรียนรู้อะไรมากมายเสียอีก เสียงนกเสียงกาเหล่านี้ ถ้าหากเป็นผู้ที่เห็นและเข้าใจคุณค่าของคนอย่างลึกซึ้งพอสมควร เมื่อได้ยินได้ฟังย่อมจะหัวเราะไม่ออก ดูถูกไม่ได้ เพราะความลึกซึ้งของความคิดย่อมจะสามารถเตือนสติให้เห็นให้เข้าใจได้ว่า จะต้องมียุติธรรมในธรรมชาติเกิดขึ้นแล้วอย่างแน่นอน จึงสะท้อนให้เกิดเสียงนกเสียงกาในลักษณะซึ่งไม่รื่นหูของผู้มีธรรมทั้งหลายดังปรากฏออกมา

เมื่อหันมาคิดและทบทวนค่ากล่าวข้างต้นอีกครั้งหนึ่งว่า การศึกษาได้สร้างคนให้เป็นผู้มีความรู้และมีคุณภาพ นั้นเป็นเพียงหลักการเท่านั้น เรายังหาได้พิจารณาถึงการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่ความชอบธรรมด้วยไม่ เพราะแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของการศึกษานั้น แทนที่จะมีบทบาทสำคัญที่จะหล่อหลอมความคิดของคนให้มุ่งไปสู่ทิศทางซึ่งจะนำการศึกษาไปสู่ประโยชน์อย่างแท้จริง หรือมุ่งไปสู่ความเฉลียวฉลาดและแหลมคมในทางสมอง กลับนำไปสร้างพิษภัยอันร้ายแรงให้แก่สังคม ในโครงสร้างของสังคมไทยนั้น ความคิดในการกำหนดลักษณะและทิศทางของการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นใหญ่ กล่าวได้ว่าแนวความคิดของผู้บริหารเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะชี้ให้เห็นว่าเรากำลังมุ่งไปสู่ทิศทางที่สอดคล้องต้องกันกับความจริง หรือเรากำลังเดินสวนทางกับความจริง

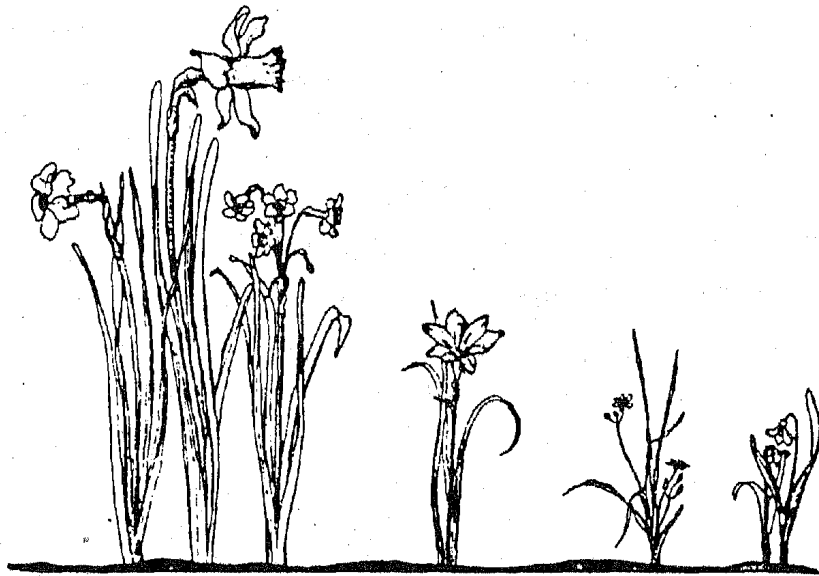
การศึกษาที่ผ่านมาในอดีต

รายได้ของประเทศมาจากผลประโยชน์ของประชาชนทุกหมู่เหล่า โดยไม่มีการเลือกที่รักมักที่ชัง นั่นคือจากการเก็บภาษีอากรตามกฎหมาย เพื่อ

นำมาใช้ในการทำนุบำรุงและพัฒนาส่วนรวม การสร้างคนให้เป็นผู้มีการศึกษาดีเป็นหน้าที่ของรัฐ และถ้าจะพิจารณากันให้ถ่องแท้แล้ว ก็เป็นหน้าที่ของแต่ละคนทุกตัวบุคคลด้วย เพราะทุกคนต้องรู้หน้าที่และมองหน้าที่ทั้งในมุมตรงและมุมกลับเพื่อหวังผลของความเป็นธรรม หากใช้การเลือกมองว่า ถ้าหากมองตรงแล้วได้ประโยชน์แก่ตนหรือกลุ่มตนก็มองตรง ถ้าหากมองกลับแล้วได้ประโยชน์แก่ตนหรือกลุ่มตนก็มองกลับ แล้วก็ทะเลาะกันด้วยการมองคนละทาง ซึ่งแท้จริงเป็นการทะเลาะกันเพราะขัดผลประโยชน์กันนั่นเอง รายได้จากภาษีอากรของทุกคน รัฐได้นำมาลงทุนในการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อหวังผลในการพัฒนาประเทศ อำนาจประโยชน์ให้แก่ประชาชนทั้งชาติ ประเด็นนี้หาได้เป็นเพียงการอำนวยความสะดวกประโยชน์ให้แก่ประชาชนเท่านั้นไม่ แต่หมายความลึกซึ้งไปถึงการกระจายผลประโยชน์ให้ได้รับกันอย่างทั่วถึงและเสมอภาคด้วย

แต่โอกาสในการได้รับการศึกษาของประชาชนยังกระจายอยู่ในลักษณะแคบ ผู้ที่มีโอกาสได้เข้าโรงเรียน เข้ามหาวิทยาลัยยังเป็นคนส่วนน้อย แต่ถ้าหากสิ่งเชื่อมโยงของกลไกในสังคมมีระบบที่สอดคล้องต้องกันกับเหตุผลแล้ว คนส่วนน้อยที่ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนนั้นควรจะรู้หน้าที่ของตนเองว่า แต่ละคนมีหน้าที่ที่จะต้องรับเอาความรู้และสิ่งที่มีคุณค่าอันเกิดจากการศึกษา ไปกระจายต่อ ๆ กันไปเพื่อความทั่วถึง หากใช้การนำไปเพื่อสร้างตนเองให้เป็นผู้ที่เหนือผู้อื่นด้วยโอกาสต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการได้รับการศึกษานั้นไม่ ประเด็นนี้เองที่สะท้อนให้เห็นภาพอย่างชัดเจนว่า ความรู้ทางวิชาการนั้นจะต้องตั้งอยู่บนฐานของคุณธรรม ถ้าหากคนมีความรู้สูงแต่ขาดคุณธรรม ก็หนีไม่พ้นที่จะถูกวิจารณ์ว่าเป็น “โจรในเสื้อครู” อย่างที่เราได้พบในบทความทุกวันนี้เสมอ ๆ เพราะโจรปล้นอย่างร้ายแรงก็คงมีแค่อาวุธสงคราม พอโดนปราบก็หมดฤทธิ์ถ้าหากไม่มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลัง แต่ถ้ามีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังแล้ว ส่วนลึกจริง ๆ ก็มักจะเป็นผู้ที่มีความรู้ มีเวลาอันยาวนานในการสร้างเสริมอิทธิพลอย่างแน่นหนา และสามารถสร้างอิทธิฤทธิ์ได้ในทุก ๆ สิ่ง ถ้าหากบุคคลประเภทนี้มีอำนาจบริหารบ้านเมือง ก็

คงมองไม่เห็นปัญหาของบ้านเมืองในส่วนลึกและแท้จริง และไม่ว่าจะอยู่ในสถานะท่ามกลางอะไรที่ไหน ก็จะมีความคิดในแนวที่เป็นพื้นฐานของตนเอง นั่นคือสถานะความอยู่เหนือผู้อื่น อันเป็นแนวความคิดที่สวนทางกันกับ “มนุษยธรรม” หากความจริงใจอะไรมิได้ นอกจากการคอยโอกาสเพื่อตนเอง บรรยากาศที่สร้างคนให้เจริญงอกงามด้วยความรู้สึกรู้สึกเหนือคนอื่น

ระบบการศึกษาในระยะที่ผ่านมา มีส่วนปลูกฝังความรู้สึกเหนือผู้อื่นให้แก่บุคคลผู้ผ่านการศึกษาอย่างสำคัญ การให้รางวัลผู้ที่เรียนดีเด่น หาใช่เพียงการล่อคนให้เรียนดี อย่างที่ผู้ซึ่งมองตื้นๆ และมองเฉพาะหน้า คิดนึกเท่านั้นไม่ แต่เป็นการปลูกฝังเอาการแข่งขันเพื่อตัวใครตัวมันเข้าไปไว้ในนิสัยอย่างเห็นได้ชัด ผลจึงเป็นวิชาการบวกด้วยความเห็นแก่ตัวและการพยายามนำตนเองไปสู่ความเหนือผู้อื่น แม้ว่าวิชาการจะเป็นส่วนหนึ่งที่มีคุณค่า แต่อีกหลาย ๆ ส่วนที่เป็นการปลูกฝังนิสัยที่เลวร้าย อะไรจะเป็นสิ่งรองรับสิ่งเหล่านี้ในอนาคตได้ ถ้าไม่ใช่ประชาชนส่วนรวมผู้เสียภาษีทั้งหลาย

ในสังคมที่กำลังพัฒนาอย่างเช่นประเทศไทย การศึกษาของประชาชนยังได้รับการปลูกฝังพื้นฐานอย่างไม่เท่ากัน ฐานชีวิตในด้านอื่นๆ ที่มี

ส่วนสัมพันธ์ถึงโอกาสทางการศึกษาซึ่งไม่เท่าเทียมกันนั้นยังมีอีกมากมายหลายอย่าง และสลับซับซ้อนกว่าปัญหาในด้านการศึกษาเอง เช่น เศรษฐกิจในท้องถิ่น การเจริญวัยที่ขาดคุณภาพ พื้นฐานต่าง ๆ ของครอบครัว ทำให้คนส่วนใหญ่ไม่พร้อมที่จะรับบริการของส่วนรวมซึ่งถูกกำหนดโดยผู้ที่มีโอกาสศึกษาและมีอำนาจ และมาตรการเหล่านี้ก็ถูกนำมาใช้ในการกลั่นกรองคนเพื่อขอรับหรือให้มีโอกาสรับบริการต่าง ๆ

เมื่อพื้นฐานชีวิตของแต่ละคนไม่เหมือนกันดังกล่าว และในสภาวะที่สังคมไทยยังมีความเหลื่อมล้ำกันสูง ลักษณะตาณของมนุษย์ทุกรูปทุกนามย่อมมีการดิ้นรนต่อสู้เพื่อตนเองด้วยกันทั้งสิ้น ตราบใดที่ยังมิได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ บางคนซึ่งมีฐานะทางใจสูง ก็อาจจะมีจุดถึงขีดดิ้นรนเพื่อตนเองต่ำแต่ในรูปและนามธรรมทั่ว ๆ ไปนั้น ยังมีปัญหาบีบรัดหนักเพียงใดยังมีจุดถึงการดิ้นรนต่อสู้สูงมากขึ้นเพียงนั้น การใช้มาตรการยกระดับการศึกษาด้วยการกวดขัน สร้างความกดดัน ด้วยน้ำหนักของความรู้ทางวิชาการจากการเรียนในห้องเรียน จากการดูตำรับตำรา หรือจากการกวดขันในการสอบด้วยแผ่นกระดาษ นับได้ว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการสร้างคน เนื่องจากแต่ละคนมีส่วนบรรทุกน้ำหนักปัญหาอื่น ๆ ไว้มากน้อยไม่เท่ากัน เขามีส่วนต้องดิ้นรนขวนขวายเพื่อต่อสู้กับปัญหาเหล่านั้น โดยไม่มีระบบใดจะไปแบ่งเบาภาระจากเขาได้ เมื่อต้องเผชิญกับมาตรการดังกล่าว ย่อมต้องมีการคิดค้นหาวิธีการ เล่ห์เหลี่ยมในการเอาตัวรอด เพื่ออนาคตของตัวเอง และแล้วก็ฝังหรือติดเป็นนิสัย อันเป็นความภูมิใจในทางที่ไม่ถูกต้อง

ปัญหาที่บางคนอาจคิดว่าเป็นเสมือน “ข้าวเพียงเมล็ดเดียว” นี้จริง ๆ แล้วเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งสำหรับข้าวเป็นยังเป็นต้น ใครคนใดที่ไม่เห็นความสำคัญของเรื่องเช่นนี้ แม้จะทำงานใหญ่ ความคิดของเขาจะอยู่เพียงผิว ๆ แก่ปัญหาตรงส่วนผิว ไม่ลงลึกถึงแก่นแท้ของปัญหาได้ เพราะสายตาของเขามองไม่เห็น บางคนอาจเห็นแต่เห็นในลักษณะดูถูกด้วยซ้ำไป แล้ววันหนึ่งข้างหน้ามันจะกลายเป็นแรงระเบิดที่ไม่เพียงเขาเท่านั้นแต่คนอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้มีส่วนสร้างปัญหาจะต้องรับเคราะห์กรรมไปด้วย

สิ่งที่อกงามเสมือนต้นไม้ได้น้ำได้ปุ๋ยเติบโตอย่างรวดเร็วคือ เมื่อเรียนดีเด่น สอบได้ดี ก็จะต้องเรียนปริญญาสูงสุด เพราะเห็นคนอื่นเขาได้ดี เราก็ต้องไม่แพ้เขา ยังไม่ทันสำเร็จก็ฝันจะมีรถยนต์สวย ๆ บ้านหรู ๆ เป็นบันไดขั้นต่อไป พอได้มาแล้วยังไม่มีวันจบ เพราะเขาเหล่านี้ไม่เคยอยู่ในบรรยากาศที่จะมองชีวิตแบบ “ชะโงกลงมามองเบื้องล่าง” มีแต่การมองขึ้นข้างบนตลอดเวลา จนเป็นนิสัยติดตัวติดใจ แต่เราก็มักจะเตือนกันด้วยคำพูดว่า จงอยู่และดำรงชีวิตอย่างไม่ประมาท ขอจงอย่าทำเพียงการพูด แต่ลองหันมาพิจารณาดูระบบและวิธีการของเราดูบ้างว่า มันเอื้ออำนวยให้อยู่อย่างไม่ประมาทจริงหรือไม่ การวิงวอนให้อยู่อย่างมีศีลธรรม อยู่อย่างประหยัด อยู่อย่างมีสตินั้น มันได้ผลหรือไม่ ก็จงหันมาดูแนวความคิดอันเป็นกุญแจเปิดประตูไปสู่การปฏิบัติก็แล้วกันว่า เรากำลังมุ่งไปสู่บรรยากาศและเหตุผลเพื่อการทั้งหลายที่กล่าวมาแล้ว หรือกำลังมุ่งสวนทางกับสิ่งที่เราพูดกันแน่ จงเข้าใจหลักธรรมชาติว่าการที่ถูกหล่อหลอมความคิดให้มุ่งสู่ทางเดียว ย่อมสร้างแนวความคิดของคนให้มองปัญหาทางเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งมองออก จากตนเองมุ่งสู่วิชาการ จริง ๆ แล้วคนผู้นั้นเขาได้วิชาการเป็นเลิศบวกกับนิสัยเห็นแก่ตัวเป็นเลิศด้วยอย่างไม่รู้สีกตัว ผู้ที่มีความคิดสะท้อนการกำหนดแนวทางเช่นนี้ ก็เป็นกระจกเงาสองให้เห็นถึงความเห็นแก่ตัวด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

ถ้าหากจะยอมรับความจริง ยังมีวิธีการต่าง ๆ ที่ฝังอยู่ภายในกลยุทธของการให้การศึกษาในสังคมไทยยุคที่ผ่านมาอีกหลายอย่าง ซึ่งฝังเอาสปิริตของการเอาตัวรอด สปิริตของการสร้างความเหนือผู้อื่นเข้าไว้จนเป็นนิสัยโดยไม่รู้สีกตัว ทัศนคติและการมองคุณภาพของคนด้วยคนกลุ่มดังกล่าว มักจะมองแต่การเรียนทางวิชาการเก่ง ว่านั่นแหละคือการสร้างคุณภาพ ถ้าหากจะมองประเด็นที่เกี่ยวกับการสร้างคุณธรรม ก็มักจะมองเห็นวัดเห็นวาเห็นคัมภีร์พระไตรปิฎกกันไปเลย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการมองในด้านวัตถุ หากได้เข้าถึงหลักธรรมอันแท้จริงไม่ แน่นอนว่าถ้าหากจะกล่าวถึงหลักธรรมหรือมุ่งมั่นสู่ทางอันบริสุทธิ์กันจริง ๆ แล้ว ย่อมขัดต่อผลประโยชน์ของกลุ่มชน

เหล่านี้ ขัดต่ออำนาจวาสนาทั้งหลาย ยากที่เขาจะยอมรับกันได้ ทั้ง ๆ ที่มันเป็นหน้าที่อันแท้จริงของทุกคน โดยไม่ละเว้นว่าใครจะมีอำนาจมีเงินล้านหลามหรือยากจนเข็ญใจ ดังนั้น อะไรเล่าที่เป็นสิ่งขวางทางแห่งธรรมอันแท้จริง

เราได้มุ่งสู่คุณภาพกันจริงหรือ

เรามักจะกล่าวกันว่า “ค่าของคนคือผลของงาน” แต่ผู้เขียนกลับคิดไปอีกด้านหนึ่ง เนื่องจากได้ถามตนเองว่า ผลงานที่คนส่วนใหญ่ยอมรับหรือผลงานที่ตนเองเพียงเท่านั้นยอมรับ ทั้งสองประเด็นนี้มีผลไปในทางตรงกันข้าม คนเป็นโจรก็มีผลงานที่มีค่า แต่เป็นค่าตัวหรือค่าหัว คนเป็นโจรมิใช่จะไม่มีความรู้เสมอไป คนมีความรู้สูง ๆ อาจเป็นโจรที่ร้ายกาจที่สุด ทำให้สังคมเสียหายมากมายยิ่งกว่าโจรปล้นธนาคารเสียอีก ผู้เขียนคิดว่า “ค่าของคนอยู่ที่การเห็นความสำคัญและคุณค่าของเพื่อนมนุษย์” ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะมีความรู้มากหรือน้อย แต่ความรู้นั้นจะมีโอกาสสร้างคุณค่าให้แก่สังคมได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย

เมื่อกล่าวถึง “คุณค่าของบัณฑิต” สถาบันอุดมศึกษาผู้มีหน้าที่ผลิตบัณฑิต จะผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพได้ ต้องมีโครงการมุ่งเอาวิชาการเป็นใหญ่ บัณฑิตที่ออกไปทำหน้าที่ในสังคม ไม่ว่าจะออกไปประกอบอาชีพราชการ ภาคเอกชนหรือส่วนตัว ฐานของเขาจะต้องอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นว่าเขาเป็นคนดีมีคุณค่า ประกอบอาชีพส่วนตัวก็ต้องรู้จักหลักการในการดำรงชีวิต ไม่หากินบนหลังผู้อื่น ไม่ใช่เป็นผู้ที่สังคมเห็นว่า เป็นพิษเป็นภัย อาชีพของเขาก็จะได้รับการชื่นชมและร่วมมือจากผู้อื่น ปฏิบัติหน้าที่ราชการก็ควรสร้างแต่ประโยชน์สุขให้แก่ประชาชน หาใช่การพยายามสร้างงานเพื่อไต่ขึ้นสู่ความยิ่งใหญ่และมีอำนาจ เพื่อจะได้เอาไว้สร้างความเหนื่อผู้อื่นยิ่ง ๆ ขึ้นไปไม่

การพยายามกดขี่การเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพ ถ้าหากมองเพียงผิวเผิน ดูจะเป็นสิ่งที่มีเหตุผล แต่ถ้าหากมองให้ลึกซึ้งลงไปอีกด้วยสายตาที่มีธรรม จะเห็นได้ว่าแท้จริงแล้วหาใช่การสร้างผลการเรียนไม่ แต่เป็นการปลุกฝังการสร้างความเด่นให้แก่ตนเองด้วยการเรียนต่างหาก

คุณธรรมจะบังเกิดขึ้นได้ด้วยการมีโอกาสสัมผัสกับความจริง การออกสัมผัสกับชีวิตของเพื่อนมนุษย์ที่ลำบากยากเข็ญจริง ๆ นั้นแหละ คือการสร้างคุณธรรมที่แท้จริง มิฉะนั้นแล้วก็จะนั่งฝันแต่เรื่อง “โลกของตนเอง” เป็นสำคัญ ทำอย่างไรที่จะให้คนได้มองโลกกว้างขวางออกไป ได้เรียนรู้ความจริงของชีวิตของเพื่อนมนุษย์ เป็นสิ่งที่ผู้บริหารการศึกษาและทุก ๆ คนควรจะได้เก็บไปคิด ความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมจะไม่บังเกิดขึ้น ถ้าตราบไครูปแบบการศึกษายังคงมุ่งสร้างเพียงให้คนสำคัญตนเองว่าเก่งกาจว่าโลกนี้คือโลกของฉันคนเดียว ฉันต้องแน่กว่าคนอื่น ต้องเอาชนะคนอื่นให้ได้ และเมื่อเรียนสำเร็จแล้ว ฉันจะได้ก้าวไปสู่ความสะดวกสบาย

ในสถาบันการศึกษา ครูอาจารย์และนักศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทร่วมกันในระดับพื้นฐาน ถ้าหากไม่มีครูอาจารย์ ไม่มีนักศึกษา ก็ย่อมจะไม่เป็นสถาบันการศึกษาได้ ไม่ว่าจะมติดิกรามหรรุหระ มีการกำหนดหลักสูตรวิชาเรียนมากมายเพียงใดก็ตาม สิ่งเหล่านั้นจะเป็นเพียงสิ่งตายด้าน และถ้าหาก

มองให้กว้างออกไปอีกชั้นหนึ่ง หากไม่มีสังคมทั่ว ๆ ไปแล้ว สถาบันการศึกษา
ย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้น สถาบันการศึกษาจะอยู่ไม่ได้ ถ้าปราศจากสังคม
ภายนอกสถาบัน คนในสถาบันการศึกษาจึงหาใช่เพียงกัมหนำเรียนรู้อันแต่เรื่อง
ภายในเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นสิ่งที่แคบมาก ยิ่งเป็นทฤษฎีทางวิชาการด้วย
แล้ว ยิ่งเป็นสิ่งตายตัวและอยู่โดดเดี่ยว แต่สังคมภายนอกมีหลายสิ่งหลาย
อย่างปะปนกันอยู่ แต่สิ่งก็มีการเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะไม่หยุดนิ่ง ความ
สัมพันธ์อันสลับซับซ้อนเป็นสิ่งที่เรียนไม่มีวันจบ ผู้ที่รู้และเข้าใจหลักการนี้
ย่อมยอมรับว่า เราไม่มีวันจะเรียนรู้สิ่งทั้งหลายทั้งมวลได้จบสิ้นเลย แต่ทุก
คนมีหน้าที่ต้องเรียนรู้เพื่อการติดตามสิ่งต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
แล้วแต่ละคนจึงจะมองเห็นลู่ทางในการใช้วิชาการให้เกิดประโยชน์ในทาง
สร้างสรรค์ โดยไม่นำตนเองไปสู่การทำลายสิ่งที่มีคุณค่าต่อสังคมโดยรู้เท่า
ไม่ถึงการณ์ ซึ่งถ้าหากในบรรดาผู้ที่ถูกเรียกว่าเป็น “บัณฑิต” มีพฤติกรรม
เช่นนี้ เขาไม่น่าจะได้รับการเรียกว่าเป็น “บัณฑิต” ได้ ไม่ว่าจะแบกเอาปริญญา
มากมายและสูงเพียงใดไว้ในตัวเองก็ตามที่

คนเป็นพื้นฐานของทุก ๆ เรื่อง เราพูดกันถึงบทบาทของมหาวิทยาลัย
ที่มีต่อการพัฒนาชนบท ก่อนพูดกันก็ได้มีการสร้างฐานของการพูดไว้ล่วงหน้า
ซึ่งก็สร้างขึ้นโดยคนเช่นกัน คนที่ไม่เคยสัมผัส ไม่เคยเข้าใจซึ่งถึงปัญหาใน
ชนบท วาดภาพเอาตามสมัยนิยม ตามทฤษฎี ผลก็คือเรื่องการพัฒนาชนบท
ที่นำมาพูดกันเป็นภาพของชนบทที่วาดภาพไว้ ที่คิดเอาเองจากความคิดของ
ตนเอง ในที่สุดของปลอมที่ได้ทำไว้ในอดีตก็จะปรากฏฟ้องตัวเองออกมาใน
ภายหลัง เพราะคนที่เป็นกุญแจขาดการสัมผัสของจริงชั้นพื้นฐาน ประเด็น
นี้เห็นได้บ่อย ๆ ในอดีตที่แล้ว ๆ มา

อาจารย์ในมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีจำนวนไม่น้อย ต่างก็ถือกุญแจ
อันมีค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่ง นั่นคือกุญแจ “ความคิด” การระดม
ความคิดก็เช่นกัน จำเป็นต้องนำเอาความคิดจริง ๆ ออกมาใช้ ออกมาฝึกฝน
ลับให้คม อย่าให้สนิมกิเลสภายในรั้วจับไว้จนหนาเปราะ จำเป็นต้องเปิด
ความคิดให้กว้างออกไป เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในด้านความคิดต่อสังคม

ภายนอก ลดละการมองอย่างเห็นแก่ตัวลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลา ด้วย การสร้างนโยบายและระบบแบบ “เปิดกว้างออกไปสู่ความคิดที่เป็นธรรม” จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และแน่นอนในอีกมุมหนึ่ง จะต้องขจัดระบบผูกขาด ไม่ว่าจะเป็นการผูกขาดทางความคิดในการบริหารหรือทางวิชาการ เนื่องจากระบบเปิดกว้างกับระบบผูกขาดนั้น ชัดเหตุและชัดผลกันเอง ใครจะบอกว่าต่อไปนี้จะเปิดระบบออกไปสู่มุมมองกว้าง แต่ถ้าหากการบริหารและการวิชาการยังส่อให้เป็นที่เข้าใจได้ว่าอยู่ในกระบวนการผูกขาดแล้ว ไม่อย่างหนึ่งอย่างใดจะต้องไม่ใช่ของจริง

การพัฒนาความคิดของอาจารย์ในสถาบันออกไปสู่มุมมองกว้างและสู่ความเป็นอิสระคล่องตัว ไม่จำกัดด้วยการผูกขาด ย่อมมีผลถึงการเปลี่ยนแปลงนิสิต และในที่สุดก็จะเป็นบัณฑิตที่มีผลในด้านคุณภาพที่สอดคล้องต้องกันกับความจริงซึ่งสังคมปรารถนา สิ่งเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปสู่เหตุผลที่แท้จริงได้อย่างไร ต้องมองไปที่กุญแจดอกสำคัญที่สุด นั่นคือทัศนคติของคนส่วนใหญ่ที่มีต่อคำว่า วิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทัศนคติของผู้บริหาร ตามลำดับขึ้นไปถึงระดับสูงสุด ผู้กำหนดนโยบายการศึกษาให้เกิดทิศทางที่สอดคล้อง หรือสวนทางกันกับความจริงจะต้องไม่อยู่ในลักษณะที่เปรียบเสมือน “คอคอดของขวด”

ปัจจุบันได้มีการไหวตัวกันอย่างเห็นได้ชัด ในเรื่องการพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นให้เข้าใจได้โดยไม่ต้องอธิบายอะไรกันมาก เป็นความรู้สึกที่มีคำตอบอยู่ในตัวเองแล้วว่า ในอดีตนั้นเราได้มุ่งและเน้นการศึกษาในโรงเรียนกันอย่างยึดมั่นถือมั่น ผลที่ได้ปรากฏออกมาคือคนที่ถูกสร้างออกมานั้น ขาดความสมบูรณ์ในความเป็นมนุษย์ผู้มีคุณภาพ จึงต้องมาเร่งสร้างอีกด้านหนึ่งภายหลัง ซึ่งก็ไม่ใช่วิธีการที่สอดคล้องต้องกันกับความจริงของชีวิตนัก เพราะทั้งการศึกษาในโรงเรียนและการศึกษาออกโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นเมื่อเรารู้สึกเช่นนี้แล้ว ยังจะปล่อยให้ผ่านไปเหมือนเดิมอยู่อีกหรือ

กิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน ควรมุ่งไปสู่การเรียนรู้อชีวิต สร้าง

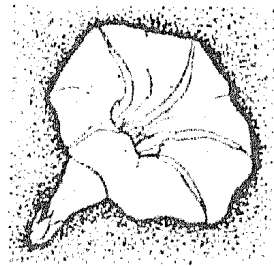
ความเข้าใจชีวิต และควรจะได้เน้นหนักไปในแนวทางเพื่อความเข้าใจชีวิตเพื่อนมนุษย์ มากกว่าการทำเพียงเพื่อเข้าใจชีวิตตนเองเท่านั้น ถึงแม้ใครจะมุ่งไปสู่การเข้าใจชีวิตตนเอง หากไม่มีโอกาสเรียนรู้เพื่อเข้าใจชีวิตผู้อื่นที่อยู่ร่วมสังคมร่วมโลกแล้ว การเข้าใจชีวิตตนเองก็หาได้บรรลุเป้าหมายอันแท้จริงไม่ คงเป็นได้เพียงแต่ “ชีวิตในโลกแคบ” เท่านั้นเอง กิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน น่าจะมีรูปแบบที่เปิดโอกาสให้เป็นสนามแห่งความคิดที่สมบูรณ์แบบ ไม่ถูกจำกัดอยู่ด้วยอิทธิพลซีกเดียวหรือฝ่ายเดียว เพราะจะไม่ทำให้เกิดความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงขึ้นได้ หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือมนุษยธรรมจะไม่เกิดขึ้นได้ในลักษณะนั้น กิจกรรมนอกหลักสูตรของนักศึกษา มีบทบาทสำคัญอีกซีกหนึ่งของกระบวนการการศึกษา และบนหลักการนี้เอง หากจะเจาะลึกลงไปอีก แนวความคิดและรูปแบบของกิจกรรมที่มุ่งไปสู่ทิศทางที่แท้จริงและบริสุทธิ์ จะมีผลสร้างสรรค์คนให้เกิดแนวความคิดอันบริสุทธิ์ด้วย นั่นคือไม่เพียงสร้างคนให้เป็นเจ้าในทางวิชาการแต่เป็นผู้นำที่ดีมีคุณธรรม เราต้องการบุคคลที่มีคุณภาพสูงในแนวนี้เป็นอย่างมาก เพื่อการแก้ไขปัญหาลังคมที่เรากำลังเผชิญอยู่อย่างหนักหน่วงในทุกหนทุกแห่งในยุคปัจจุบันบนฐานของปัญหาเดียวกัน

นโยบายและปัญหาการศึกษา ผลกระทบต่อการพัฒนาการเกษตร ของสังคมไทย

บทนำ: ทักษะคติของสังคมไทยต่อการศึกษา/จากอดีตถึงปัจจุบัน

จากเอกสารต่าง ๆ ในอดีตจำนวนไม่น้อยได้สะท้อนให้เห็นและเข้าใจว่า ทักษะคติที่สังคมไทยมีต่อการศึกษาในอดีต เป็นเพียงการให้บริการการสอนทางด้านวิชาการ และเน้นหนักอยู่แต่ภายในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่ในขณะนั้นเป็นสำคัญ ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งสืบเนื่องมาจากค่านิยมที่สัมพันธ์อยู่กับระบบการเมืองและเศรษฐกิจของสังคมไทย ในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบให้การศึกษากลับจำกัดอยู่ภายในแวดวงแคบ ๆ ที่มีรั้วประเพณีนิยมและวัฒนธรรมในสมัยนั้นกันอยู่ นับได้ว่าพื้นฐานการศึกษาของสังคมไทยในระยะเริ่มต้นนั้น ได้ถูกสร้างขึ้นบนฐานแคบ ๆ และยังสามารถอาศัยเวลาเป็นโอกาสให้ระบบอันเกิดจากพื้นฐานที่แคบนี้ ผนึกรากฐานของทักษะคติแน่นหนายิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ในสังคมไทย

หมายเหตุ: บทความชิ้นนี้ศาสตราจารย์ระพี สาคริก เสนอต่อการสัมมนาเรื่อง "ผลกระทบของการศึกษาต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร" จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ณ โรงแรมรลไพพ์วีน วันที่ ๑๗ ถึง ๑๙ มีนาคม ๒๕๒๖

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่พระองค์ประทับอยู่ ณ พระราชวังพญาไทก็ได้ทรงริเริ่มโครงการ สวัสดิการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยขึ้น โดยโปรดเกล้าฯ ให้บรรดามหาดเล็ก ข้าราชการบริวาร ปฏิบัติตนอยู่ร่วมกัน ใช้ชีวิตร่วมกัน ในบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยอย่างสัมพัลได้จริง ๆ นับได้ว่าทรงมีสายพระเนตรที่มองการณ์ไกล และทรงห่วงใยบรรดาพสกนิกรในอนาคตอย่างแท้จริง บิดาบังเกิดเกล้าของผู้เขียนก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ ให้อยู่ในบรรยากาศนั้นด้วย นอกจากนั้นในการที่ทรงตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ก็ได้ทรงนำเอาหลักการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันและปกครองร่วมกันมาใช้ ภายในโรงเรียนด้วย ทรงตระหนักถึงรูปแบบการศึกษาในมุมกว้าง รวมทั้งแง่มุมที่น่าจะสร้างความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของแต่ละคน

ครั้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ หลังจากงานฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๑๕๐ ปีได้ไม่นานนัก อันเป็นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบซึ่งคณะผู้ก่อการเชื่อว่าจะมุ่งสู่ประชาธิปไตย และในช่วงเวลาถัดมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงสละราชสมบัติ โดยทรงแสดงพระราชปณิธานไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรความตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร์”

สิ่งที่ได้นำมาเป็นตัวอย่างดังกล่าว สะท้อนให้เห็นทัศนคติของพระมหากรุณาธิคุณไทยในอดีตก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อย่างน้อยก็สองพระองค์ ที่ได้มีต่อการศึกษาในลักษณะที่เปิดกว้างออกไปสู่สังคมทั่วไปได้อย่างชัดเจน แต่เนื่องจากในระยุษนั้นเป็นระยุษหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยพลละกำลัง เราจึงมิได้เห็นจุดเริ่มต้นและวิธีการเริ่มต้นในการที่จะปฏิรูปโครงสร้างการศึกษาออกไปตามพระราชประสงค์

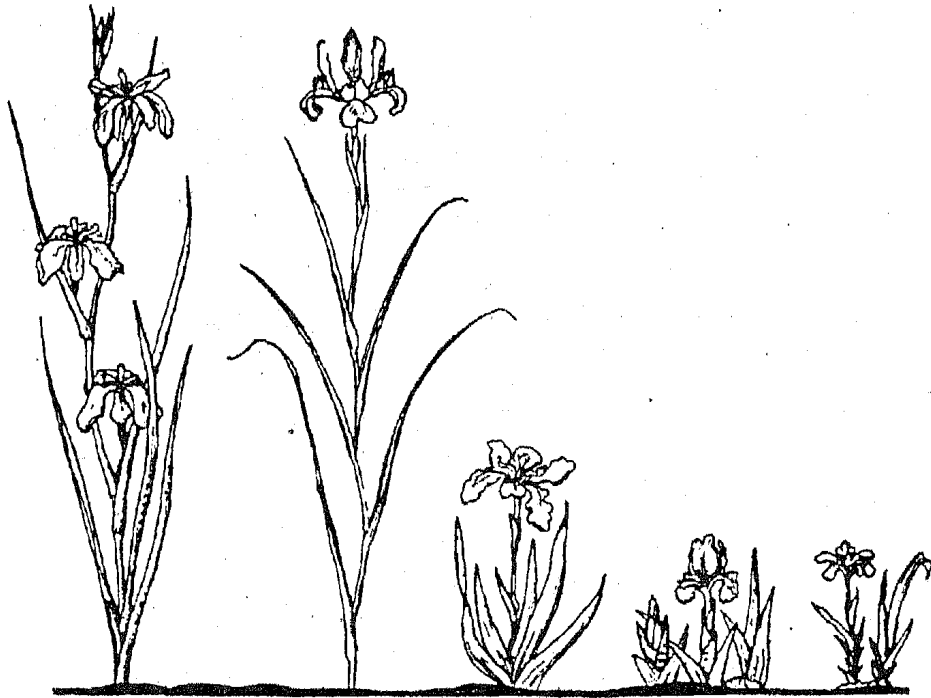
หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว อำนาจในการบริหารประเทศได้ถูกถ่ายทอดมาสู่บุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเรียกคณะของตนว่า “คณะราษฎร” แต่ทัศนคติของคนไทยส่วนใหญ่ที่มีต่อการศึกษาในระบอบนั้นก็ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่ายังคงแคบอยู่ไม่ผิดเพี้ยนไปจากเดิมเท่าใดนัก โอกาสที่คนส่วนใหญ่ของประเทศจะได้รับบริการการศึกษา แม้จะเป็นรูปของบริการที่เน้นหนักทางวิชาการ ก็ยังอยู่ในขอบเขตที่แคบมากและมีความสม่ำเสมอในระดับต่ำ สภาวะดังกล่าวมีผลสะท้อนอย่างสำคัญให้สิทธิในการที่จะได้รับการศึกษาจากรัฐยังคงจำกัดอยู่แต่เพียงภายในกลุ่มชนกลุ่มน้อยนั้น

แรงผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ :

ผลสะท้อนของการพัฒนาเศรษฐกิจ

เราได้ยินได้ฟังการกล่าวการเขียนกันมาเป็นเวลาช้านานแล้วว่า “ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม” แม้ในปัจจุบันนี้เราก็คงกล่าวกันอยู่เหมือนเดิม และอาจจะตลอดระยะเวลาอันยาวนานในประวัติศาสตร์ของชาติไทย แต่หลักสัจธรรมได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ไม่มีสิ่งใดเลยในโลกนี้ที่หยุดนิ่งอยู่กับที่โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง สิ่งใดที่หยุดนิ่งอยู่กับที่ย่อมเป็นสิ่งที่เราต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษในความผิดปกติ หรือเป็นปรากฏการณ์ที่ผิดหลักธรรมชาติ ส่งผลสะท้อนให้เกิดการถ่วงความเจริญและสร้างความสับสนเป็นปัญหาขึ้นภายในกลไกของความเจริญของสังคมมนุษยชาติ ประเทศไทยเช่นกัน อาจจะมีวันหนึ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป

เราได้เห็นตัวอย่างประเทศทั้งหลายที่ได้พัฒนาจนกระทั่งเจริญมาพอสมควรแล้วนั้น ต่างก็เป็นประเทศเกษตรกรรมมาก่อนแทบทั้งสิ้น แม้ว่าขณะนี้หลายประเทศจะได้เปลี่ยนสภาพมาเป็นประเทศที่มีผลผลิตและรายได้อุตสาหกรรมเป็นหลัก หรือได้ก้าวต่อมาด้วยการเสริมด้านอุตสาหกรรมเพิ่มเข้าไป แต่ในทางปฏิบัติก็ยังคงมีการเกษตรกรรมและให้ความสำคัญแก่การเกษตรกรรมเป็นฐานหลัก ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าได้มีการเข้มงวดกวดขันการนำเข้าพืชพันธุ์ข้ามถิ่นเข้าประเทศกันอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตามประเทศเหล่านี้

ก็ได้เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่จะเรียกตนเองว่าเป็นประเทศเกษตรกรรมเพียง
ประการเดียวเสียแล้ว

จากสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วทำให้พอจะวิเคราะห์ได้ว่า การพัฒนา
เกษตรกรรมของประเทศไทยตั้งแต่อดีตมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน หากจะเปรียบ
ด้วยเวลาอันยาวนานที่ได้ปรากฏตามประวัติศาสตร์ มิได้ทำให้ประเทศไทย
ได้รับผลตอบแทนแก่ประชาชนในด้านความเจริญก้าวหน้า อย่างได้สัดส่วน
กันกับเวลาที่ต้องสูญเสียไปไม่ ประชาชนผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมใน
ปัจจุบัน ที่อยู่บนพื้นฐานของการเกษตรอย่างจริงจังนั้น ยังคงประสบกับ
ปัญหาความยากจน และยังอยู่บนโครงสร้างที่มีได้มีการพัฒนาให้มีสภาพ
ที่สามารถเอื้ออำนวยให้มีฐานะของชีวิตที่ดีกว่าเดิมอย่างเชื่อมั่นได้เลย ดังนั้น
การกล่าวกันเสมอ ๆ ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ย่อมสะท้อน
ให้เห็นการยอมรับอยู่ในตัวเองว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในช่วง
เวลาที่ผ่านมามีได้ประสบผลเจริญก้าวหน้าไม่ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือมิได้ทำ
ให้ทรัพยากรมนุษย์ภายในประเทศมีระดับทางเศรษฐกิจที่ได้รับการยกระดับ
ชีวิตให้มีคุณค่าสูงขึ้น

เมื่อเกิดแรงกดดันจากความยากจนของเกษตรกรอันเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งมีพลังส่งผลกระทบต่อฐานะความมั่นคงของคนทุกอาชีพในระดับกลางทั่ว ๆ ไป ประกอบกันกับแรงกดดันจากปัญหาทางการเมืองทั้งระหว่างประเทศและภายในประเทศ ได้เป็นส่วนผลักดันอย่างสำคัญให้ประชาชนต้องดิ้นรน แสวงหาโครงสร้างและรูปแบบในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อความมั่นคงของตนเองและหมู่คณะในสถานะที่เป็นอยู่เดิม และได้มีส่วนผลักดันอย่างสำคัญ ให้เกิดแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อการศึกษาออกมาสู่มุมมองกว้างยิ่งขึ้น

ในวงการศึกษายุคปัจจุบันนี้ ได้แสดงแนวโน้มที่ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า การให้บริการการศึกษาที่เน้นหนักเพียงการให้ความรู้ทางวิชาการนั้น เปรียบเสมือนการให้เครื่องมือแก่ประชาชนเท่านั้น และยังได้เริ่มตระหนักต่อไปอีกว่า ทัศนคติที่มีต่อการศึกษาดังกล่าว มีส่วนอย่างสำคัญในการกำหนดรูปลักษณะความคิด และปลูกฝังความคิดในรูปลักษณะนั้น ให้เป็นผู้ที่มี “ลักษณะความคิดที่มองปัญหาเพียงทิศทางเดียว” ซึ่งเป็นทิศทางที่ถูกกำหนดให้มองออกจากตนเองไปสู่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่น ๆ เพราะถูกอบรมด้วยบรรยากาศที่รับจากตำราและรับจากครูอาจารย์ มองวิชาการออกจากตัวไปที่ตำราและไปที่ครูอาจารย์ทิศทางเดียว ชั่วโมงแล้วชั่วโมงเล่า วันแล้ววันเล่า เมื่อจำเป็นจะต้องหันมาพิจารณาตนเอง เป็นตัวของตัวเอง จึงขัดกันกับความเคยชินที่ได้ถูกหล่อหลอมไว้อย่างแน่นแฟ้น เมื่อติดเป็นนิสัยแล้วก็จะเกิดเป็นอคติ หากเกิดปัญหาขึ้นครั้งใดก็จะมองไปที่อื่นก่อน โทษผู้อื่นและสิ่งอื่นก่อน อันเป็นลักษณะของความเห็นแก่ตัว และเดินสวนทางกันกับความมีสติอย่าง “หน้ามือเป็นหลังมือ”

ค่านิยม : พลังสำคัญที่กำหนดทิศทางของการใช้ความรู้ทางวิชาการ

คนเราแต่ละคนที่เป็นสมาชิกในสังคมใด ต่างก็ต้องการการยอมรับนับถือและการยกย่องสรรเสริญจากสังคมนั้น ๆ สิ่งที่สังคมแต่ละแห่งยอมรับนับถือหรือให้การยกย่องสรรเสริญ อาจเป็นสิ่งที่สอดคล้องหรือไม่สอดคล้อง

คล้องต้องกันกับหลักสัจธรรมก็ได้ ทั้งนี้และทั้งนั้นสุดแล้วแต่สภาวะของสิ่งทั้งหลายที่มีพลังแวดล้อมอยู่ในสังคมนั้น ๆ จะเป็นตัวกำหนด หากบรรยากาศในสังคมนั้นเต็มไปด้วยคนประจบสอพลอ ใครประจบสอพลอเก่งกว่า ก็ย่อมจะได้รับการยอมรับจากกลุ่มที่มีพลังเหนือภายในสังคมนั้น ๆ แต่การได้รับการยอมรับในลักษณะนี้ก็คงมิใช่เป็นผลจากความดีที่แท้จริง หากสังคมนั้นเป็นเช่นดังกล่าว ความมั่นคงยั่งยืนของสังคมนั้นย่อมไม่มี เพราะไม่มีพื้นฐานที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมเป็นพลังสำคัญที่กำหนดทิศทางของการมุ่งดำเนินชีวิตของบุคคลดังกล่าว หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเป้าหมายหลักแห่งความต้องการของชีวิตคนทั้งหลายซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ที่จะมุ่งมันไปสู่ ถ้าหากค่านิยมในสังคมนั้น ๆ มิใช่เป็นหนทางตัน หรือมิใช่มีลักษณะเป็นมุมที่กลับกันกับหลักความจริงแล้ว สังคมนั้นย่อมเดินไปตามทางอันปลอดภัยได้ตลอดรอดฝั่ง แต่ถ้าหากค่านิยมมีลักษณะเป็นมุมกลับกันกับสภาพความเป็นจริง บรรยากาศในสังคมนั้นก็จะได้พบแต่ความขัดแย้งและปัญหานานาประการ

อนึ่ง นอกจากค่านิยมจะมีพลังในการกำหนดทิศทางในการนำวิชาการที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้ให้บังเกิดผลในลักษณะใดแล้ว ในมุมกลับการศึกษาก็มีพลังในการที่จะสืบทอดหรือเปลี่ยนแปลงค่านิยม จากรูปแบบและทิศทางที่เป็นมาแล้วในอดีตให้เป็นไปในทิศทางใดและรูปแบบใดก็ได้เช่นกัน ทั้งนี้และทั้งนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ค่านิยมที่มีต่อการศึกษา เพื่อพัฒนาการเกษตรในอดีตนั้น ได้มุ่งสู่การใช้วิชาการที่ได้รับจากการศึกษา เพื่อนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ในการผลิตทางการเกษตรให้บังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์ ก่อให้เกิดพลังในการที่มนุษย์มุ่งกอบโกยผลประโยชน์จากธรรมชาติ เป็นผลมุ่งสู่การเอาเปรียบและทำลายประโยชน์ ซึ่งธรรมชาติอำนวยตอบสนองให้แก่มนุษยชาติในระยะยาวอย่างร้ายแรง ค่านิยมในลักษณะนี้มีลักษณะที่คนคิดมุ่งสู่ศึกษาเพียงอย่างเดียว เช่นเดียวกันกับที่ได้กล่าวมาแล้ว แทนที่จะเป็น

ทัศนคติที่มีรูปแบบซึ่งหาจุดสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของมนุษย์กับผลประโยชน์ของธรรมชาติ อันเป็นสัจธรรมพื้นฐานของการอาศัยซึ่งกันและกันเพื่อความมั่นคงถาวรของทั้งสองฝ่าย

ค่านิยมในลักษณะและทิศทางเช่นนี้ เป็นค่านิยมพื้นฐานของการศึกษาในสังคมไทยทั่ว ๆ ไป ไม่แต่เพียงในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรเท่านั้น ผลที่ปรากฏมาแล้วจากการพัฒนาการศึกษาในสังคมไทย ได้ส่งผลกระทบต่อทัศนคติของคนไทยมุ่งไปยังวัสดุอันเป็นผลพลายเหตุ เมื่อมีการกล่าวถึงการพัฒนาการเกษตร ก็จะมองข้ามสัจธรรมของมนุษย์ซึ่งเป็นมูลฐานทั้งต้นเหตุ ผู้ประกอบพฤติกรรม และผู้ที่หวังผลจากพฤติกรรมนั้น มุ่งภาพพจน์ไปสู่พืชและสัตว์ และยังมุ่งไปสู่วิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวนี้ โดยคิดว่านั้นคือฐานซึ่งจะนำความเจริญมาสู่การเกษตรกรรม หากได้มองลึกลงไปด้วยว่าผู้ที่ต้องการผลจากความเจริญทางการเกษตรก็คือ “มนุษย์ชน” ที่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ผู้ที่ได้เปรียบในการเรียนรู้ทางวิชาการ จึงมีทัศนคติต่อเกษตรกรในลักษณะมองที่ตัวบุคคล มิได้มองที่สัจธรรมของสังคม ทั้งที่ในการพัฒนาการเกษตรนั้นทุกคนพากันกล่าวว่าเรามุ่งที่ความเจริญของสังคมส่วนรวม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า “ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มิใช่จุดเน้นว่าเป็นฐานของความเจริญของการเกษตรของส่วนรวม” ปรัชญาที่รองรับโครงสร้างการศึกษาน่าจะมีสัจธรรมของความเป็นมนุษย์ชน เป็นพื้นฐานรองรับวิชาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แทนที่จะมีลักษณะแบ่งแยกกันในรูปแบบที่เปรียบเทียบด้านตั้งหรือแบบที่นิยมเรียกกันว่า “รูปหอคอย” ฤๅแจดอกสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้นั้นคือ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผลประโยชน์อันเป็นกลุ่มพลังทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ทัศนคติในลักษณะนี้มีผลสืบเนื่องต่อไปสู่การแบ่งแยกชนชั้น ออกเป็นนักทฤษฎีมีปริญญา กับนักปฏิบัติ ซึ่งมีทัศนคติว่าด้อยกว่า ทำให้เกิดการเน้นค่านิยมที่มุ่งสู่ปริญญาสูง ๆ ซึ่งมีไม่ประเด็นที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่สูง

ตามด้วยเสมอไป ปัญหาการตะเกียกตะกายแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเพื่อให้ได้
 ปริญาจึงตามมา และสร้างความเสียหายให้แก่สังคมมากยิ่งขึ้น ทั้งคนคติ
 ในการปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรมยังคงมุ่งสู่การเรียนจากการฟัง การอ่าน
 และการเขียน แต่ภาชิตโบราณอันเป็นภาชิตพื้นฐานก็ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า การ
 เรียนแบบเข้าหูซ้ายออกหูขวา มิใช่วิธีการที่มีผลเข้าซึ่งถึงจิตใจอย่างจริงจัง
 การที่ได้มีโอกาสสัมผัสปัญหาจริงเผชิญปัญหาหนักด้วยตนเอง และสามารถ
 คุมสติฝ่าฟันปัญหานั้น ๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยตนเอง เป็นวิธีการที่สามารถ
 เข้าถึงจิตใจได้แจ่มแจ้งที่สุดและติดตรึงอยู่ได้ตลอดไป ถ้าหากสนใจหมั่นฝึก
 ฝนตนเองมิให้เลือนรางจางไปด้วยอิทธิพลของสิ่งล่อใจในชีวิตประจำวัน

ค่านิยม : ความถูกต้องหรือความเหมาะสม

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าอิทธิพลจากสภาวะแวดล้อม มีส่วนอย่างสำคัญ
 ต่อการผิดเพี้ยนกันของค่านิยมในแต่ละสังคม แต่สภาวะแวดล้อมทั้งภายใน
 สังคมแต่ละแห่งและภายนอกซึ่งมีอิทธิพลสัมพันธ์ถึงภายใน มีการเปลี่ยนแปลง
 ไปเรื่อย ๆ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมภายในสังคมแต่ละแห่ง จึงเป็นสิ่งที่
 มีความหมายและมีผลอย่างยิ่งต่อการสนับสนุนการพัฒนาให้เกิดผลด้วยกัน
 กัน ดังนั้นถ้าหากชุมชนใดเชื่อมั่นว่าค่านิยมภายในชุมชนนั้นคือความถูก
 ต้องแล้ว ย่อมส่งผลสะท้อนให้เกิดแรงยึดมั่นถือมั่น ไม่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลง
 ไปสู่ความเหมาะสมกับสภาวะของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ
 ในที่สุดก็จะได้พบกับความขัดแย้งระหว่างค่านิยมกับเหตุผลและสภาวะอัน
 แท้จริงของสังคมนั้น ๆ รุนแรงยิ่งขึ้น

“ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” และคำกล่าวอีกประโยคหนึ่งที่ว่า
 “ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม” เป็นค่านิยมที่ได้ถูกฝังลึกลงในความ
 เชื่ออย่างยึดมั่นของสังคมไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แทบจะควบคู่กัน
 กับประวัติศาสตร์ก็ว่าได้ อะไรเล่าที่เป็นแรงผลักดันให้มีการกล่าวเช่นนั้นมา
 จนกลายเป็นพลัง“ค่านิยมไป” ถ้าไม่ใช่ทัศนคติในอดีตที่มีลักษณะทิศทาง
 เดียว คือปลูกฝังความภูมิใจในทรัพยากรที่เรามีอยู่อย่างเหลือเฟือในอดีต

แต่ในมุมมองกลับเราขาดการมองเห็นว่ามันเป็นการปลูกฝังความประมาทขาดสติและความยั้งคิด

บางคนอาจคิดว่าในอดีตนั้นมันมีความเหมาะสม เพราะเรายังมีประชากรไม่มาก แต่ทรัพยากรนั้นยังมีมากมาย ถ้าหากจะมองในประเด็นนั้น จำเป็นต้องจำแนกการมองออกไปเป็นสองลักษณะ คือ มองในด้านรูปธรรม ลักษณะหนึ่ง ในด้านการปลูกฝังทัศนคติอีกด้านหนึ่ง ถ้าหากจะมองในด้านวัตถุในขณะนั้นก็เป็นการมองในลักษณะเฉพาะหน้า กล่าวได้ว่ามีความเหมาะสมในระยะนั้น แต่การมองในลักษณะวัตถุมืดมัวในระยະยาวอย่างร้ายแรง คือการปลูกฝังความรู้สึกที่ยึดมั่นถือมั่นขึ้นโดยไม่รู้ตัว ครั้นนาน ๆ มาทุกสิ่งทุกอย่างได้แปรเปลี่ยนไปตามธรรมชาติโดยอาศัยกาลเวลา การยึดมั่นถือมั่นไม่อาจเปลี่ยนได้ง่าย ๆ จึงกลายสภาพเป็นทัศนคติที่ขัดแย้งกันกับสิ่งที่เป็นจริง สิ่งเหล่านี้เป็นหลักสัจธรรมในชีวิตมนุษย์ทั้งสิ้น ดังนั้นจึงไม่ต้องสงสัยว่ายังมีค่านิยมอีกหลายสิ่งหลายอย่างในวัฒนธรรมไทย ที่ไม่อาจเข้าถึงแก่นแท้ด้วยการใช้การศึกษาที่ได้ถูกสร้างสรรค์มา และได้ถูกนำมา

ใช้แนวทางที่ส่งเสริมให้ยึดถือวัตถุเพื่อสร้างความภูมิใจ ซึ่งในปัจจุบันได้กลายเป็นสิ่งชี้นำทิศทางให้สังคมมุ่งสู่ทางลบ จนกลายเป็นปัญหาบานปลายในสังคมไทย

ค่านิยมที่ยึดมั่นถือมั่นว่าในเมืองไทยนั้นในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ได้กลายเป็นตัวกำหนดทิศทางให้วิชาการที่ได้รับมาจากการศึกษา มุ่งสู่ทิศทางทำลายทรัพยากรธรรมชาติไปแล้วเป็นจำนวนมากไม่น้อย และยังก้าวต่อไปในอนาคตในทิศทางนี้อีกอย่างไม่หยุดยั้ง เพราะทิศทางของค่านิยมและทัศนคติได้ถูกปลูกฝังมานานในประวัติศาสตร์จนไม่อาจเปลี่ยนแปลงทิศทางให้หันมายอมรับความจริงกันได้ จากความคิดที่แยกทิศทางประกอบกับการลืมนားอันแท้จริงของร่างกายหรือวัตถุที่แท้จริงในตนเอง ยังมีแนวโน้มเป็นการมุ่งสู่ความแตกแยกทางวัตถุ และอาจถึงขั้นอันตรายต่อส่วนรวมในอนาคตยิ่งขึ้น

ค่านิยมที่มีต่อวิชาการสมัยใหม่กระทบถึงการทำลายทรัพย์สินทาง ธรรมชาติ

ค่านิยมในสังคมไทยที่มีต่อวิชาการในรูปแบบและลักษณะที่เรียก
กันว่า“สมัยใหม่”นั้น หากจะพิจารณากันแต่เพียงผิวเผินแล้วจะเห็นได้ว่า เป็น
ผลจากการค้นคว้าสร้างความเจริญก้าวหน้าในด้านวิชาการ สามารถนำมา
กำหนดรูปลักษณะและประสิทธิภาพในการทำงานตามวัตถุประสงค์ของ
มนุษย์ได้สูงและสะดวกยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ แต่แทนที่จะกล่าวว่าเป็นวัตถุประสงค์
ของมนุษย์ ผู้เขียนขอใช้คำว่า เป็นอคติความต้องการของมนุษย์มากกว่า เพราะ
เมื่อเป็นอคติ ย่อมมุ่งสู่พลังในการฝืนหรือเอาเปรียบธรรมชาติได้มากยิ่งขึ้น ทำ
ให้ดุลการอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติต้องสูญเสียไป โดย
มนุษย์สามารถเอาเปรียบธรรมชาติได้หนักยิ่งขึ้นทุกที ยิ่งมนุษย์ได้รับการ
หล่อหลอมจากนโยบายและโครงสร้างการศึกษา ให้มีทัศนคติที่ มองปัญหา
ทางเดียวและมองด้วยทิศทางจากตนเองออกไป เพื่อกอบโกยผลประโยชน์
จากธรรมชาติให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ด้วยแล้ว การเสียดุลระหว่าง
ความมั่นคงในผลประโยชน์ของมนุษย์ในระยะยาว กับผลประโยชน์ของ
ธรรมชาติที่ควรจะได้รับอนุรักษ์และทำนุบำรุงจากมนุษย์อันควรจะมีอยู่
ภายในสาระสำคัญของโครงการทั้งหลาย ก็จะทำให้ความรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

ค่านิยมในสังคมไทยที่มีต่อ “วิชาการแผนใหม่ หรือ วิชาการสมัย
ใหม่” จึงหาได้เป็นความมีประสิทธิภาพของวิชาการที่บริสุทธิ์ไม่ แต่มีกลไก
ทางด้านนามธรรมที่ส่งผลในทางลบซ่อนเร้นอยู่ด้วย นั่นคือวิชาการผสมกับ
อคติของมนุษย์ผู้ที่ได้รับการศึกษาทางวิชาการมา“อย่างร้ายแรง” เนื่อง
จากอคติที่มุ่งสู่ทิศทางเดียวและเป็นทางหาผลประโยชน์เข้าตนเองของมนุษย์
นี้เอง ที่เกิดผลทำลายธรรมชาติอย่างรุนแรง และยิ่งมนุษย์มีประสบการณ์
มากเพียงใด ก็มีแต่มุ่งเพิ่มพูนความภูมิใจในการเอาเปรียบธรรมชาติได้มาก
เพียงนั้น ประกอบกับค่านิยมในสังคมไทยให้การสรรเสริญยกย่องผู้มีผลงาน
มุ่งสู่ทิศทางนี้กันเป็นการใหญ่ ยิ่งเป็นพลังยุยงส่งเสริมให้ผู้ที่ได้เรียนรู้ทางวิชา
การมามากมุ่งสร้างทางเดินสู่แนวทางนี้กันอย่างหนักหน่วงยิ่งขึ้น

ตราบใดที่เราเข้าถึงหลักสัจธรรม ไม่มีสิ่งใดในโลกไม่ว่าจะเป็นในด้านรูปธรรมหรือนามธรรมที่หยุดนิ่งหรือตายด้าน โดยไม่มีการแปรเปลี่ยนหรือหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามกาลเวลา “ความเหมาะสม” อันเป็นผลสะท้อนจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลายทั้งมวลที่อยู่ร่วมกัน และสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ โดยไม่หยุดนิ่งหรือตายด้านเช่นกัน เพื่อการรักษาดุลระหว่างสิ่งทั้งหลายทั้งมวลให้ทุกส่วนสามารถดำรงคงอยู่ร่วมกันได้และมีการเปลี่ยนแปลงร่วมกันได้ เพื่อส่งผลตอบสนองในทางที่อำนวยประโยชน์ให้แก่ทุก ๆ ส่วนของสังคม

การที่ค่านิยมของสังคมไทยยังคงอยู่ในสถานะที่สะท้อนออกมาให้เข้าใจความรู้สึกว่าเป็นความ “ถูกต้อง” ไม่ใช่เน้นที่ “ความเหมาะสม” อย่างเข้าใจลึกซึ้งได้นั้น เป็นผลกระทบมาจากนโยบายอันเกิดจากค่านิยมของผู้ที่กำหนดนโยบาย-โครงสร้างและรูปแบบ ตลอดจนผู้กำหนดวิธีการ “การศึกษา” ที่ยังขัดแย้งกับหลักสัจธรรม อันเป็นกฎแจดอกสำคัญในระดับพื้นฐาน และมีอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์อันเป็นกลุ่มควบคุมพลังทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเป็นพลังเบื้องบน

วิชาการเป็นเครื่องมือของมนุษย์: วินิจฉัยสองด้าน

แม้ว่าในระยะหลัง ๆ มานี้เราได้ยอมรับกันมากยิ่งขึ้นว่า วิชาการนั้นเปรียบเสมือนเครื่องมือของมนุษย์ในการนำไปปฏิบัติการในสิ่งต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของมนุษย์เองเท่านั้น แต่เจตนารมณ์และทิศทางที่จะใช้เครื่องมือเพื่อมุ่งสู่ผลตามเจตนารมณ์ให้ได้ผลนั้น ขึ้นอยู่กับค่านิยมทัศนคติและมนุษยธรรมเป็นสำคัญ หากขาดคุณสมบัติดังกล่าว ก็จะมีมุ่งสู่ผลกลับคือมุ่งสู่“โทษสมบัติ”อันเป็นทิศทางตรงข้ามกับคุณสมบัติ ยิ่งเรียนรู้มากก็เปรียบด้วยมีเครื่องมือที่ร้ายแรงยิ่งขึ้นในการทำลายล้างความสงบสุขของมวลมนุษยชาติ

การกล่าวอย่างยอมรับดังกล่าวอาจจะวินิจฉัยได้สองด้าน ในด้านดีก็คือเป็นการยอมรับด้วยความเข้าใจจริง และคงจะได้ร่วมมือกันหาจุดเริ่มเพื่อการกำหนดโครงสร้างที่เอื้ออำนวยให้เกิดความมีเหตุผลและความเป็นธรรมแก่ความคิด เพื่อจะได้มุ่งสู่ความเจริญและความสงบสุขอันแท้จริงเป็นเป้าหมาย หากจะคิดอีกแง่หนึ่ง การยอมรับอาจเป็นการยอมรับอย่างจำนนด้วยเหตุผล เพื่อการยืดเวลาให้ได้มีโอกาสทำงานเอาตัวรอดกันต่อไปก็ได้ ถ้าหากมิได้แสดงออกให้เห็นอย่างเด่นชัดจริงจังว่า มีการเพียรพยายามเปิดประตูออกไปสู่โครงสร้างใหม่ที่สอดคล้องต้องกันกับหลักสัจธรรมของการศึกษา สู่ความหวังที่ดีขึ้นในด้านคุณภาพของชีวิตคนส่วนใหญ่ในอนาคต

ตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นภาพของจริงว่า เรายังเน้นที่เครื่องมือร้ายแรงเป็นหลัก ได้แก่การที่มีการสอบคัดเลือก ไม่ว่าจะคัดบุคคลเข้าสู่สถาบันการศึกษาก็ดี สู่สถาบันเพื่อการประกอบอาชีพก็ดี เรายังคงยึดมั่นอยู่กับการสอบข้อเขียนเพื่อการวัดความรู้ทางวิชาการเป็นหลักเสมอ แม้ว่า จะมีทั้งการสอบข้อเขียนและการสอบสัมภาษณ์ก็ตาม แต่เรามักได้ยินการกล่าวเสมอ ๆ จากปากของบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาการศึกษาหลายคนว่า ขอให้ผ่านการสอบข้อเขียนให้ได้เถิด การสอบสัมภาษณ์ไม่ใช่เรื่องสำคัญอะไรนัก ขอให้ร่างกายสมบูรณ์ประกอบและความคิดเห็นปกติก็ใช้ได้ หลังจากบุคคลผ่านการสอบข้อเขียนได้แล้ว ถึงเวลานัดสอบสัมภาษณ์

ก็จะถูกส่งตัวไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสาขาทางวิชาการที่แต่ละคนสมัครไว้ นั่นคือสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้มาตรการในการกลั่นกรองด้วยการสัมภาษณ์ก็ยังมีที่สาขาวิชาการ คือย้ำที่“ความร้ายแรงในเครื่องมือ”ว่าใครจะมีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพร้ายแรงกว่ากัน เป็นการย้ำหัวตะปูดัวเดิมให้หนักยิ่งขึ้นไปอีก

ในความเห็นของผู้เขียน การสอบข้อเขียนกับการสอบสัมภาษณ์มีความสำคัญไม่เพียงเท่าเทียมกัน แต่ยังมีอีกสองประเด็นที่สำคัญ เกี่ยวกับความสมบูรณ์ในการกลั่นกรองคุณภาพของมนุษย์ ประเด็นแรกคือการสอบข้อเขียนกับการสอบสัมภาษณ์นั้นเน้นที่วัตถุประสงค์หลักคนละด้าน สำหรับการสอบข้อเขียน อาจเน้นทั้งด้านความรู้ทางวิชาการและในด้านการประเมินคุณสมบัติทางนามธรรม เช่น ทักษะคิด ค่านิยมและคุณธรรม แต่การสอบสัมภาษณ์นั้นน่าจะเน้นหนักในด้านปฏิภาณทางการประเมินทักษะคิด ค่านิยมและมนุษยธรรม ที่สอดคล้องต้องกันกับหลักสังขธรรมให้มากที่สุด ส่วนประเด็นที่สองคือการประเมินผลทางความคิด ที่มองปัญหาทั้งทางด้านนามธรรมและรูปธรรมในลักษณะของความสัมพันธ์หรือความเหมาะสม มีความคล่องตัวในการปรับและเปลี่ยนแปลงไปได้ ตามเหตุผลอันได้รับผลกระทบมาจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลายทั้งมวลซึ่งสัมพันธ์กันอยู่บนฐานของสังขธรรม

อนึ่งในการสอบสัมภาษณ์นั้น เพื่อการเน้นหนักที่การวัดผลเกี่ยวกับค่านิยม ทักษะคิด อันเป็นทิศทางของการนำวิชาการสู่แนวทางแห่งสังขธรรม การกำหนดตัวบุคคลเป็นกรรมการสอบสัมภาษณ์ ไม่น่าจะยึดสาขาวิชาเป็นหลัก แต่ควรจะล้างเอารอยแบ่งแยกสาขาวิชาออกไปให้สิ้นเชิง เปลี่ยนมาเป็นบุคคลผู้มีคุณสมบัติอันลึกซึ้งทางด้านปรัชญาชีวิตและธรรมชาติอย่างแท้จริง มิใช่มีคุณสมบัติเก่งแต่ในตำรามาปฏิบัติงานนี้ นอกจากนั้น ผู้ที่เข้าถึงหลักปรัชญาอย่างแท้จริง ย่อมไม่ยึดถือเอาตัวตนทางวัตถุมาเป็นสิ่งจริงจัง บุคคลผู้ที่มีคุณสมบัติลึกซึ้งดังกล่าว จะป้อนคำถามในมุมกลับหรือมุมสะท้อนมากกว่าในมุมตรง และการหาคำตอบจำเป็นต้องใช้ปัญญาอันเฉียบ

แหลมอย่างแท้จริงด้วย การสอบสัมภาษณ์จึงหาใช่มาตรการที่จะผ่อนปรนกันได้ง่าย ๆ และไม่สำคัญอะไรนัก อย่างที่นักการศึกษาหลายท่านได้เคยปรารถนาไว้

ถ้าหากแผนการศึกษาของชาติได้ถูกกำหนดไว้ด้วยความจริงใจต่อประชาชนส่วนรวมแล้ว การระบุไว้ว่าจะมุ่งสู่การปรับปรุงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ก็น่าจะได้ให้ความสำคัญแก่ประเด็นหลังนี้ ด้วยน้ำหนักที่มากกว่าข้อเขียนด้วยซ้ำ

นโยบายการเกษตรของประเทศเน้นหนักที่วัตถุและทิศทางซึ่งมองออกจากตนเอง

ขอยกตัวอย่างมาเป็นหุ่นจำลอง เพื่อการศึกษาและวิเคราะห์ในเรื่องนี้คือ กฎเกณฑ์ในการประกาศรับรองชนิดพืชว่าเป็นพืชเศรษฐกิจนั้นได้ยึดหลักว่า ต้องเป็นพืชที่มีมูลค่าการจำหน่ายสูงถึงระดับนั้นระดับนี้ ทัศนคติเช่นนี้ขัดต่อการกระจายผลประโยชน์สู่ประชาชนในมุมกว้าง ขัดต่อการ

ส่งเสริมให้มีการริเริ่มเพื่อการกระจายชนิด รูปแบบและคุณภาพในการผลิต ไม่เป็นผลดีต่อการสร้างพลังในการครอบคลุมสังคมในมุมกว้างเลย เป็นการมองที่เงินไม่ใช่มองที่คนอื่นเป็นทรัพยากรในการเพิ่มพูนความต้องการ และยังเป็นส่งเสริมให้มีการแก่งแย่งกันในหนทางที่ถูกบีบไว้ในมุมแคบ ผลประการหนึ่งที่ปรากฏเสมอ ๆ ก็คือการ“ผลิตอะไรผลิตตามกัน” เพราะได้ปลูกฝังนิสัยเช่นนี้ไว้ในสังคม อีกตัวอย่างหนึ่งคือการมองปัญหาความยากจนของคนโดยกำหนดเขตยากจน แทนการกำหนดโครงสร้างที่สามารถแก้ไขปัญหาคความยากจนไม่ว่าจะเขตรวยหรือเขตจน ก็มีรูปร่างลักษณะและโครงสร้างตลอดจนกลไกที่ก่อให้เกิดความยากจนแก่กลุ่มชนในรูปแบบเดียวกันทั้งสิ้น ดังนั้น ผลการพัฒนาที่เกิดจากทัศนคติเช่นนี้ จะปรากฏออกมาเหมือนการ “พายเรือในอ่างเล็ก” วันแล้ววันเล่าเช่นนี้เรื่อยไป

เมื่อประเทศไทยยังคงอยู่ในระยะพัฒนาที่ต้องอาศัยเกษตรกรรมเป็นฐานเศรษฐกิจ และเกษตรกรอันเป็นทรัพยากรมนุษย์ยังคงยากจนอยู่ทั่วไป การนำเอาภาวชิอากรมาทุ่มเทเพื่อการพัฒนาการเกษตรนั้นเป็นเพียงหลักการอย่างกว้าง ๆ หากดูการใช้เงินภาวชิอากรกับความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจไม่อยู่ในสภาวะที่เกิดผลได้มากกว่าผลเสีย ยิ่งกว่านั้นผลจากการเร่งพัฒนาระยะสั้นยังก่อให้เกิดผลสะท้อนในทางเสียหายในระยะยาวด้วย ผลรับสุทธิย่อมบังเกิดแนวโน้มในทางเสียหายยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก

กระบวนการเกษตรกรรมกับสังคมนิยม

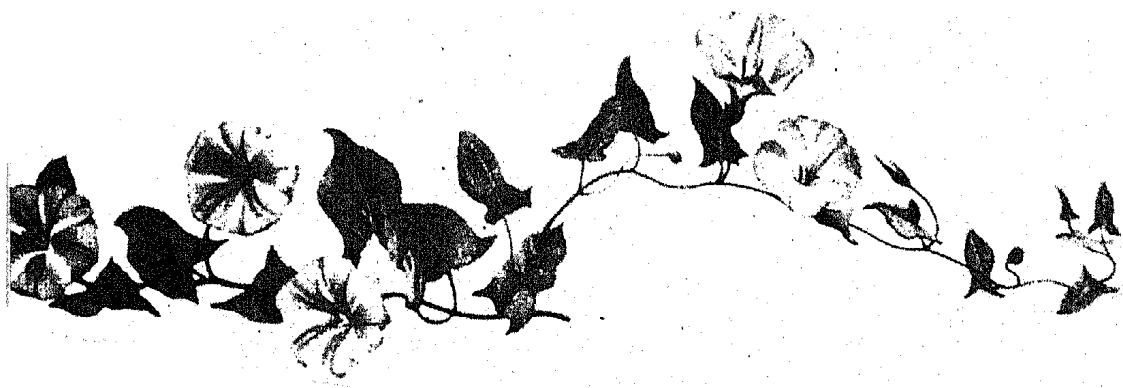
กระบวนการเกษตรกรรม หากใช้เป็นเพียงกระบวนการผลิตและจัดการตลอดจนถึงการบริโภคหรือจำหน่ายพืช สัตว์ และวัสดุการผลิตและการจำหน่ายทางการเกษตรเท่านั้นไม่ กระบวนการเกษตรกรรมจำเป็นต้องเริ่มพื้นฐานที่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานสังคมนิยมของชีวิตเป็นสิ่งรองรับ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติทั้งหลายทั้งมวล ทั้งในด้านรูปธรรมและในด้านนามธรรมรวมถึง

ดุลที่เหมาะสมระหว่างทั้งสองประเภทของกิจกรรมนี้ด้วย ส่วนกระบวนการผลิต การจัดการ ไปจนถึงกระบวนการบริโภคนั้น เปรียบได้ด้วยจักรกลอันเป็นองค์ประกอบที่สร้างความสมบูรณ์ของการหมุนเวียนและการเปลี่ยนแปลงภายในวงจรที่อยู่ในกระบวนการเกษตรกรรมเท่านั้นเอง

ในเมื่อเกษตรกรรมเป็นพื้นฐานหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจที่ได้ผลก็น่าจะอยู่ที่มนุษย์ในสังคมผู้ได้รับการศึกษาให้มีความคิดต่อการเศรษฐกิจในลักษณะทั้งทางรูปธรรมและนามธรรม การศึกษาที่จะสามารถส่งผลสร้างทัศนคติที่กว้างและลึกถึงหลักกิจกรรมได้นั้น จำเป็นต้องสร้างทัศนคติของมนุษย์ด้วยการให้โอกาสได้สัมผัสกับสภาวะแวดล้อมของจริงทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัมผัสกับแนวความคิดของทรัพยากรมนุษย์ทุกรูปแบบอย่างอิสระ ไม่นำเอาอคติไม่ว่าในรูปแบบใดเข้าไปถ่วงดุลธรรมชาติทางความคิด เพื่อให้มนุษย์ผู้มีหน้าที่ “ชีวิตต้องเรียนรู้” ได้เกิดปัญญา สามารถเห็นและเข้าใจกิจกรรมได้ลึกซึ่งลงไปมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ การมองปัญหาต่างๆ จะถูกกำหนดโดยทัศนคติที่กว้าง มีความรอบคอบและมีรูปแบบที่เห็นและเข้าใจไม่แต่เพียงปัญหาต่างๆ แต่สามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งของปัญหาต่างๆ ได้หลายตลบหรือหลายชั้นหลายชั้นอย่างแม่นยำและกระจ่างชัด มนุษย์ผู้ที่มีคุณสมบัติและคุณภาพเช่นนี้น่าจะเป็นกุญแจสำคัญ หากได้มีหน้าที่ในการจัดระบบ กำหนดโครงสร้างและกระทั่งกำหนดวิธีการ ก็จะสามารถใช้ศิลปะอันละเอียดอ่อนในการนำเอาบทบาททางความคิดของตนออกมาใช้ให้สอดคล้องต้องกันกับหลักธรรมชาติอันเป็นแก่นแท้ของวิชาการได้ตรงตามเป้าหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนา

บางคนสะท้อนภาพทัศนคติที่มองเทคโนโลยีอย่างยึดมั่นอยู่กับแผ่นกระดาษหรือตำรา บางคนก็ยึดติดอยู่ที่รูปแบบของเครื่องจักรเครื่องกลหรือระบบเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้อันเป็นส่วนวัตถุ และบางคนก็มองเทคโนโลยีด้วยการยึดมั่นอยู่กับส่วนที่เป็นรูปแบบเฉพาะหน้าต่างๆ กัน หากจะมองเทคโนโลยีในเชิงของการศึกษา การเริ่มต้นนำเอาเทคโนโลยีมาพิจารณามีสาเหตุมาจากมนุษย์ การหวังผลตอบแทนของความต้องการก็มาจากมนุษย์อีกเช่นกัน เทคโนโลยีที่ปราศจากการใช้มนุษย์เป็นพื้นฐาน ก็คงไม่มีทั้งเหตุอันเป็นที่มาของเทคโนโลยี และผลอันเกิดจากเทคโนโลยีเช่นกัน

มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรธรรมชาติในระดับพื้นฐาน บทบาทของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติและสังคมเป็นผลสืบเนื่องมาจากความคิดของมนุษย์นั่นเอง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความคิดมนุษย์เรื่องเทคโนโลยีเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาเทคโนโลยีทางวัตถุ และเป็นพื้นฐานสำคัญของการใช้เทคโนโลยีทางวัตถุเพื่อการพัฒนาสิ่งทั้งหลายทั้งมวล ให้มุ่งวิถีไปสู่ทิศทางที่สามารถสนองตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้

ในขณะที่ประชาชนคนไทยเกิดความรู้สึกมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ว่าสังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาต่างๆ หนักยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ ส่งผลผลักดัน

ให้มีการดิ้นรนชวนชวายเป็นการเร่งแก้ปัญหาโดยทั่ว ๆ ไป สิ่งหนึ่งซึ่งเชื่อกันว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะสามารถช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ และทำให้สังคมพัฒนาไปได้ด้วยดี ได้แก่การเร่งพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จากความรู้สึกดังกล่าว กระตุ้นให้มีการพิจารณาถึงเรื่องราวและบทบาทของเทคโนโลยีกันอย่างกว้างขวาง มีการเสนอแนวคิดที่สะท้อนภาพการมองเทคโนโลยีอย่างยึดอยู่กับรูปแบบ แทนการเน้นแนวคิดเป็นหลัก เช่น การจำแนกประเภทของเทคโนโลยีออกเป็นเทคโนโลยีทันสมัย กับเทคโนโลยีที่ล้าสมัย เป็นต้น การเน้นที่รูปแบบเป็นหลักสามารถพบเห็นได้ทั่ว ๆ ไป แม้ว่า จะได้มีความพยายามเพื่อให้เกิดรูปแบบที่เรียกกันว่า “เหมาะสม” ก็ต้อง ประสบอุปสรรคความยากลำบากนานัปการ เพราะความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอยู่บนพื้นฐานของแต่ละชุมชนเป็นหลักสำคัญ

บางครั้งก็มีการสะท้อนแนวคิดซึ่งมุ่งการมองสู่ผลของเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นการใช้ผลหรือการหวังผลก็ตาม เช่น การจำแนกเทคโนโลยี ออกเป็นเทคโนโลยีเพื่อชีวภาพ และเทคโนโลยีเพื่อกายภาพ เป็นต้น แต่เมื่อ ได้มองเจาะลึกลงไปสู่ปรัชญาพื้นฐานจริง ๆ แล้ว ก็ยังมีการพบกับภาพสะท้อน ซึ่งเน้นส่วนที่เป็นรูปแบบทางวัตถุจากเทคโนโลยีเพียงส่วนเดียว ส่วนที่เห็นว่าขาดไปและเป็นส่วนสำคัญก็คือ ส่วนที่มีพลังส่งเสริมเอกภาพและอิสรภาพ ในการคิด เพื่อการแสวงหารูปแบบซึ่งมีความเหมาะสมอย่างแท้จริง ที่มี ต่อสภาวะแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย ในบรรยากาศซึ่งเป็นฐาน ของสิ่งนั้น ๆ เอง หวังว่าเราแต่ละคนคงไม่ปล่อยให้แนวคิดของเรามุ่งยึดมั่น และมุ่งสู่แต่เพียงทิศทางเดียว คือส่วนที่เป็นเพียงรูปแบบทางวัตถุ เพราะ ความคิดเช่นนี้จำกัดตนเองให้ตกอยู่แต่เพียงภายในมุมซึ่งเป็นเครื่องมือที่ หวังผลจากเทคโนโลยีเท่านั้น หากได้เข้าถึงการรู้เทคโนโลยีอันแท้จริงเพื่อนำ มาใช้ประโยชน์ให้บังเกิดผล บรรลุถึงส่วนลึกอันเป็นส่วนพื้นฐานของ เป้าหมายอันแท้จริงได้

ขอยกประเด็นตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วขึ้นมาพิจารณาในมุมตรงกันข้ามดูบ้าง กล่าวคือ เมื่อเราเชื่อว่ามีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ก็ยอมละความ

รู้สึกอีกด้านหนึ่งไว้ในที่ที่เข้าใจว่า รูปแบบซึ่งคิดว่าไม่ทันสมัยก็คือรูปแบบที่ล้าสมัย เช่นเดียวกันกับเมื่อมีความคิดเชื่อมั่นว่ามีรูปแบบที่เหมาะสม ก็ย่อมมีรูปแบบซึ่งไม่เหมาะสมอยู่ในความคิดด้วยเช่นกัน สิ่งที่ได้กล่าวมานี้สะท้อนภาพของเทคโนโลยีทางความคิดของคน ซึ่งถ้าหากขาดการรู้จักจริงหรือรู้สึกซึ่งถึงส่วนแท้ โดยรู้อย่างติดยึดอยู่เพียงส่วนที่เป็นรูปแบบ ย่อมเกิดวิธีการ “ยึดยึดสิ่งๆ ที่ตนเองคิดว่าเหมาะสม” อันเป็นอุปสรรคของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเหมาะสมที่แท้จริง และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างสำคัญ การยึดมั่นถือมั่นอยู่กับรูปแบบเป็นการสวนทางกันกับหลักปรัชญาของการพัฒนา เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงสามารถรักษาความเหมาะสมของรูปแบบซึ่งเปลี่ยนแปลงไปโดยมีความเหมาะสมเป็นพื้นฐาน ความเหมาะสมอันแท้จริงย่อมมีพื้นฐานที่มีเอกภาพและอิสรภาพบนฐานของตัวเอง มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามวิถีการเปลี่ยนแปลงของสภาวะธรรมชาติที่รองรับไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น สภาวะการณ์และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนั้น ๆ รวมถึงทัศนคติและค่านิยมในชุมชนด้วย

การพิจารณาจำแนกประเภทของเทคโนโลยี ไม่ว่าจะถือเอาประเด็นใดเป็นฐานความคิดก็ตาม ถ้าหากสัมพันธ์กับการจำแนกโดยมิได้เข้าถึง “การรู้จักจริง เข้าใจจริง” ถึงแนวคิดพื้นฐานของการจำแนก รูปแบบทั้งหลายอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการจำแนกโดยมนุษย์ เมื่อถูกนำไปใช้เพื่อหวังผลในการพัฒนา อาจได้รับผลจากอีกคมหนึ่งอันเป็นคมตรงข้ามกับสิ่งที่พึงประสงค์ในเมื่อ “ของทุกสิ่งทุกอย่าง มีสองคม” การจะบังเกิดผลด้วยคมใด ย่อมขึ้นอยู่กับแนวความคิดของมนุษย์ ในการพิจารณาและเข้าใจคมทั้งสองด้านอย่างลึกซึ้งแท้จริงได้เพียงใด เทคโนโลยีส่วนที่เป็นแนวความคิดจึงน่าจะเป็นสิ่งที่มาก่อน และเป็นสิ่งซึ่งมีอิทธิพลสำคัญในการกำหนดเทคโนโลยีส่วนที่เป็นรูปแบบทางวัตถุ รวมไปถึงรูปแบบของการใช้ประโยชน์ด้วย เพื่อช่วยให้สิ่งที่เป็นรูปแบบสามารถทำหน้าที่อย่างถึงประโยชน์และถึงเป้าหมายโดยสมบูรณ์

วิทยาศาสตร์เป็นหลักสัจจะที่รองรับการมีชีวิตชีวาของธรรมชาติ ซึ่งพลังธรรมชาตินี้มีอิทธิพลเหนือการเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลายที่มีสภาวะเป็นรูปแบบ ส่วนเทคโนโลยีนั้นมืหลักวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งรองรับและเป็นตัวกำหนด เมื่อธรรมชาติเป็นสิ่งที่มืชีวิตชีวา รูปแบบทั้งหลายซึ่งเป็นผลจากเทคโนโลยีก็ย่อมจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทั้งในด้านที่เป็นผลจากธรรมชาติโดยธรรมชาติ และสิ่งที่เป็นผลจากมนุษย์โดยความคิดของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ผู้รู้ได้นำเอาทฤษฎีวิทยาศาสตร์มาแปรสภาวะให้เกิดพลังเพื่อการหวังผลตอบสนองความต้องการของมนุษย์เอง

แนวความคิดในการนำเอาทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์มาประดิษฐ์รูปแบบต่าง ๆ ทางวัตถุก็ดี การกำหนดรูปแบบของวิธีการปฏิบัติซึ่งปฏิบัติต่อส่วนที่เป็นวัตถุเพื่อหวังผลตอบสนองความต้องการของมนุษย์ก็ดี ถือได้ว่าเป็นอีกสภาวะการณ์หนึ่งทางเทคโนโลยีที่เป็นกุญแจดอกสำคัญ อยู่ลึกกว่าและมีอิทธิพลเหนือกว่าเทคโนโลยีในส่วนที่เป็นวัตถุ แต่ภายในกระบวนการ

การศึกษาเพื่อการพัฒนาภายในบรรยากาศของสังคมไทย ยังเน้นการมองเทคโนโลยีแต่เพียงในส่วนที่เป็นรูปแบบ หรือส่วนที่สัมพันธ์กับข้อกำหนดทางรูปแบบเท่านั้น ทำให้การประดิษฐ์คิดค้นทั้งหลายกีดกัน การพัฒนาเพื่อมุ่งไปสู่การใช้ประโยชน์อันแท้จริงก็ตี ต่ำเนินไปได้อย่างผิวเผิน

ทัศนคติของคนไทยจำนวนไม่น้อยได้สะท้อนภาพออกมาให้เข้าใจได้ว่า มองและเข้าใจเทคโนโลยีอยู่เพียงส่วนที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ทางวัตถุ และยังเน้นให้เห็นว่าสิ่งที่มีราคาสูงมีความสลับซับซ้อนของกลไกทางวัตถุอันเป็นผลสำเร็จรูปของสิ่งประดิษฐ์ เป็นผลจากความเจริญและการรู้จักซึ่งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยประดิษฐ์ออกมาเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมจากแหล่งผลิต ตามยุคตามสมัยของสังคมในแหล่งที่ไปนำเอามา ทำให้คนไทยผู้ได้สัมผัสได้ใช้ประโยชน์ เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอันสืบเนื่องมาจากอิทธิพลดังกล่าวเป็นสิ่งทันสมัย จึงไม่เพียงแต่ตกเป็นเหยื่อของอิทธิพลของรูปแบบเท่านั้น การติดรูปแบบซึ่งแฝงไว้ด้วยพลังปลุกฝังค่านิยมดังกล่าว ทำให้เกิดการละเลยในการเรียนรู้การเพียรพยายามเข้าถึงพื้นฐานอันแท้จริงของความเจริญทางเทคโนโลยี ซึ่งควรได้รับการสร้างหรือพัฒนาให้มีรูปแบบที่เหมาะสมกับพื้นฐานวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของเราเอง ยิ่งกว่านั้นเมื่อต้องตกอยู่ในสภาพ “ผู้นิยมรูปแบบ ติดรูปแบบ” ของวัตถุที่ผลิตจากแหล่งอื่น ต้องตกอยู่ในสภาพ “เป็นเพียงผู้ใช้” หรือกล่าวให้ชัดเจนก็คือตกเป็นเหยื่อทางเศรษฐกิจฝ่ายเดียว

ในมุมมอง การเพียรพยายามศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมภายนอกย่อมเป็นการแสวงหาข้อมูลเพื่อนำไปสู่การประดิษฐ์รูปแบบเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในสังคม โดยใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสร้างอิทธิพลทางเศรษฐกิจเข้าไปสู่แหล่งที่อยู่ภายนอก ไม่ว่าแหล่งนั้น ๆ จะมีรูปแบบทางวัฒนธรรมที่อยู่บนฐานตนเองหรือติดมาจากที่อื่นใด ดังนั้นหากนโยบายประเทศปิดหูปิดตาคนไทยมิให้ออกไปคลุกคลีกับวัฒนธรรมต่างประเทศหรือต่างท้องถิ่น ย่อมถือได้ว่าเป็นการปิดกั้นแนวคิดซึ่งจะนำ

ไปสู่การประดิษฐ์รูปแบบเพื่อการเพิ่มพลังการค้าระหว่างประเทศอย่างสำคัญ แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นคนทั่วไปภายในประเทศ จะต้องได้รับการปูพื้นฐานการ รู้วัฒนธรรมพื้นฐานของตนเองและที่ตนเองอย่างแน่นหนา เพื่อความพร้อม ในการออกไปเก็บรวบรวมสาระอันเป็นประโยชน์จากนอกประเทศ เข้ามา เป็นข้อมูลประกอบการประดิษฐ์คิดค้นทั้งหลายภายในประเทศ นักวิทยาศาสตร์ และผู้รู้ผู้ชำนาญการทางด้านเทคโนโลยีจำเป็นต้องได้รับการปูพื้นฐานด้วย วัฒนธรรม รู้ถึงส่วนลึกของวัฒนธรรมอันแท้จริงของสังคมที่เขาอยู่ ที่เขามี หน้าที่สร้างสรรค์ มิฉะนั้นแล้วเขาจะไม่อาจใช้ความรู้ความสามารถทางด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เขาได้อยู่ ให้บังเกิดประโยชน์บรรลุถึงเป้าหมาย อันแท้จริงของสังคมได้เลย

หากความคิดพื้นฐานในการมองเทคโนโลยีจากสังคมไทย ยังไม่ อาจเปลี่ยนแปลงไปสู่การเห็นภาพเทคโนโลยีที่มีความสมบูรณ์ทั้งกระบวนการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดเทคโนโลยีในส่วนที่เป็นแนวคิดที่มีข้อมูลพื้นฐานทาง สังคมเป็นสิ่งรองรับ และมีบทบาทสำคัญก่อนที่จะมาเป็นส่วนรูปแบบ หาก เรายิ่งเร่งพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีมากเท่าใด การสูญเสียเศรษฐกิจระดับ พื้นฐานของคนทั้งชาติก็ยิ่งเพิ่มอัตราและปริมาณสูงยิ่งขึ้นเป็นเงาตามตัว แม้ ดูเพียงผิวเผินจะเห็นว่าผลจากการพัฒนาทางวัตถุได้ทำให้มีทั้งอาคารสิ่ง ก่อสร้าง ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ซึ่งเรายึดถือและเชื่อกันว่า “ทันสมัย” เพิ่มขึ้น แต่สภาวะความยากจนเป็นหนี้เป็นสินของคนส่วนใหญ่ ก็จะต้องขยาย ขอบเขตมากขึ้นอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นได้ใน สังคมปัจจุบันก็คือ มีรายการจากสถานีวิทยุบางแห่งกล่าวอย่างชัดเจนและ หนักแน่นว่า “ทุกวันนี้ โลกได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว เราไม่อาจที่จะอยู่ ในบรรยากาศของเทคโนโลยีแบบเก่า ๆ ต่อไปได้อีกแล้ว จำเป็นต้องมีโทรทัศน์สี และเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เพื่อความสะดวกสบายยิ่งขึ้นในชีวิตประจำวัน”

ทุกวันนี้การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างมวลมนุษยชาติ ได้ทำให้มนุษย์ ทั่วโลกแม้จะมีความแตกต่างหลากหลายทั้งในด้านเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ถิ่นฐาน ที่อยู่ และรูปแบบของสังคมอันเป็นผลจากวัฒนธรรม มีการติดต่อส่งอิทธิพล

ระหว่างกลุ่มต่อกลุ่มถึงกันอย่างสะดวก อิทธิพลดังกล่าวมีพลังข่มซึ่งกันและกัน และมีผลนำไปสู่การได้เปรียบเสียเปรียบกันในด้านผลประโยชน์อย่างสำคัญ จากประเด็นของการติดต่อถึงกันดังกล่าว ทำให้เราถูกดึงไปสู่ความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัว ไม่เพียงเพื่อการก้าวไปให้ทันต่อโลกภายนอกเท่านั้น แต่ในเมื่อโลกมีความจำเป็นต้องแข่งขันกัน แต่ชาติแต่ละภาษาจึงต้องก้าวไปให้สามารถอยู่ในสภาวะผู้นำอีกด้วย การที่วิทญูได้พยายามประชาสัมพันธ์ว่า “เราไม่อาจที่จะอยู่ภายในบรรยากาศของเทคโนโลยีแบบเก่า ๆ ต่อไปได้อีกแล้ว” จึงเป็นการกล่าวที่ผิวเผินเกินไป เพราะยังสามารถตั้งคำถามลึกลงไปได้ดีกว่า “เราจะก้าวไปอย่างผู้นำ หรืออย่างผู้ตาม”

ถ้าหากการพัฒนาเทคโนโลยีของเรามีได้อยู่บนพื้นฐานของเราเอง ทั้งในด้านวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ การศึกษาและอื่น ๆ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสภาวะแวดล้อมแล้ว สิ่งที่เราเรียกว่าเทคโนโลยีทันสมัย ก็จะมีฐานพลังของความทันสมัยอยู่ในสังคมของท้องถิ่นอื่น และส่งผลผลักดันให้เราเองต้องตกเป็นทาสทางเศรษฐกิจของชนในถิ่นอื่นมากยิ่งขึ้น ยิ่งเราใช้นโยบายปิดรูปปิดตาทรัพยากรบุคคลของเราเอง โดยสร้างระบบกีดกันการออกไปสัมผัสกับวัฒนธรรมและสภาวะแวดล้อมในโลกภายนอก การพัฒนาเทคโนโลยีของเราก็จะไม่มีโอกาสแปรสภาวะจากการเป็นผู้ตาม มาเป็นผู้นำชาติอื่นภาษาอื่นได้เลย เพราะการได้ออกไปสัมผัสโลกภายนอก ถือได้ว่าเป็นการไปเรียนรู้วัฒนธรรม ความเชื่อและความนิยม ตลอดจนบทบาทของสิ่งดังกล่าว แต่การเปิดออกไปสู่นโยบายกว้างเพื่อการไปเรียนรู้จากสังคมอื่นนั้น คนของเราจำเป็นต้องได้รับการปูพื้นฐานด้วยวัฒนธรรมของเราเองให้แน่น หรือให้รู้ซึ่งถึงส่วนที่เป็นสัจจะแท้จริง ด้วยระบบการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อจะได้ไม่ถูกดึงให้ไปตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของภายนอก หรืออีกนัยหนึ่ง อาจกล่าวสรุปไว้เป็นหลักว่า “ก่อนการรู้เขาอื่น จำเป็นต้องเป็นผู้รู้ตนเองให้ถึงพื้นฐานเสียก่อน”

ประเทศใดที่สามารถใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พัฒนาความเจริญให้ก้าวหน้าไปได้อย่างมั่นคงนั้น จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาขึ้นมาจาก

ส่วนที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของตนเอง หากจะกล่าวว่าเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมหรือเป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัย ย่อมเป็นได้ทั้งสองกรณี เพราะไม่ว่าจะมองในทัศนะของความเหมาะสมหรือในทัศนะของความทันสมัยก็ตาม การอยู่บนฐานเดียวกันนี้เองจะทำให้ความเหมาะสมกับความทันสมัย มีความแตกต่างกันแต่เพียงว่า เป็นการมองสู่สิ่งอันเป็นเหตุหรือมองสู่สิ่งที่เป็นผลเท่านั้น การมองในทัศนะของความเหมาะสม เป็นการมองสู่สิ่งอันเป็นเหตุ เพราะมาจากพื้นฐานของแต่ละชุมชน ส่วนการมองในทัศนะของความทันสมัย เป็นการมองสู่สิ่งที่เป็นผล อันมาจากการผลิตให้เหมาะสมกับแหล่งที่ผลิตเป็นสำคัญ รูปแบบทางวัตถุอันแปลกใหม่ เป็นสิ่งที่คนไทยบางส่วนเชื่อว่าเป็นสิ่งทันสมัย ผู้มองจึงจำเป็นต้องรู้พื้นฐานของการมองอย่างลึกซึ้ง จึงจะไม่ก่อให้เกิดพฤติกรรมใด ๆ ที่สร้างผลเสียหายให้แก่สังคมโดยที่ตนเองรู้ไม่ได้ถึงแก่นแท้

เทคโนโลยีส่วนที่เป็นแนวความคิดซึ่งอยู่บนฐานของการรู้ตนเองไม่ว่าจะเป็นการรู้ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ตลอดจนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ตนเองอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก นับได้ว่าเป็นฐานสำคัญของการกำหนดแนวคิดเพื่อการพัฒนาเทคโนโลยี และถ้าหากจะก้าวต่อไปสู่ความเป็นผู้นำทางเทคโนโลยีในท้องถิ่นอื่นของประเทศและสู่ระดับโลก ก็จะต้องเสริมด้วยการรู้วัฒนธรรมและสิ่งต่าง ๆ จากท้องถิ่นเหล่านั้นเพิ่มขึ้น

เทคโนโลยีในรูปแบบของสิ่งประดิษฐ์ที่ถูกนำเข้ามาจากท้องถิ่นอื่นหรือประเทศอื่น มีความแตกต่างกันกับท้องถิ่นที่นำเข้ามาในระดับพื้นฐานและย่อมส่งผลกระทบต่อทำลายเทคโนโลยีทางความคิดของคนในสังคม ซึ่งควรจะอยู่บนฐานจริงของท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยอย่างสำคัญ หากฐานความคิดของคนทั้งหลายมิได้ถูกบู่ไว้อย่างแน่นหนา ถ้าหากฐานความคิดคนในท้องถิ่นที่นำเข้ามีความมั่นคงแข็งแรงบนฐานตัวเอง ก็จะมีพลังถ่วงดุลที่เหนือกว่าทำให้สามารถถ่วงถ่วงเอาส่วนดีมาใช้ประโยชน์ได้

ในอดีตที่ผ่านมาแล้วจนถึงปัจจุบันนี้ การตกเป็นทาสของรูปแบบ

ทางเทคโนโลยี มักเป็นผลซึ่งเกิดจากผู้มีการศึกษา และมีโอกาสสัมผัสกับ
สิ่งประดิษฐ์ทางวัตถุที่เป็นผลจากการประดิษฐ์ในต่างแดน (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
วัตถุที่มีความสลับซับซ้อนสูง ๆ) มากกว่าเกิดจากคนในระดับชาวบ้าน เพราะ
สังคมไทยยังคงมีช่องว่างระหว่างชาวบ้านกับคนที่ได้ชื่อว่ามีการศึกษาสูง ๆ
อยู่มาก และจะเกิดขึ้นแก่ประเทศทั้งหลายที่ได้ชื่อว่าประเทศกำลังพัฒนา
หรือด้อยพัฒนา อันมีช่องว่างทางสังคม เศรษฐกิจและการศึกษามากกว่าด้วย

ขอยกตัวอย่างเพื่อเสริมความเข้าใจสองกรณีด้วยกัน กรณีแรกได้แก่
การที่ประเทศมหาอำนาจและบางประเทศซึ่งมีฐานแน่นอยู่ที่ส่วนธุรกิจด้วย
สถานะพื้นฐานซึ่งจำกัดอยู่บางประการ เตรียมการบังคับให้นักเรียนในระดับ
มัธยมชั้นสูงต้องเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์ เนื่องจากประเทศได้ขยายขอบเขต
การพัฒนาจากการผลิตไปสู่การอุตสาหกรรมแล้วอย่างกว้างขวาง หรือฐาน
เศรษฐกิจของเขาอยู่ที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบการทางอุตสาหกรรมและ
ธุรกิจ วงการศึกษาของไทยหลายกระแสก็ได้หยิบยกเอารูปแบบของประเด็น

ดังกล่าวมาอ้างในเชิงที่ว่า เป็นรูปแบบที่ควรให้เร่งรีบกระทำตาม เพียงด้วยเหตุผลที่ว่าเราจะพัฒนาไม่ทันเขาหรือน้อยหน้าเขาในอนาคต

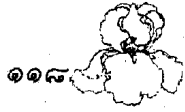
ในสภาวะการณ์ปัจจุบันคอมพิวเตอร์มีส่วนช่วยการพัฒนาส่วนหนึ่ง แต่การมีและการใช้คอมพิวเตอร์จำเป็นต้องมีรูปแบบและมีสภาวะการณ์ที่อยู่บนพื้นฐานของเราเอง ประเด็นที่ได้หยิบยกมากล่าวเป็นตัวอย่างเป็น จำเป็นต้องได้รับการศึกษาวิจัยอย่างลึกซึ้ง มิฉะนั้นแล้วคนไทยทั้งชาติจะถูกแปรสภาพไปเป็นผู้มีหนี้สินจากการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ทางวัตถุ บนเทคโนโลยีทางความคิดอันอยู่บนฐานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศอื่น แทนการเข้าถึงเทคโนโลยีที่แท้จริง และสามารถสัมฤทธิ์ผลในการประดิษฐ์ซึ่งมีรูปแบบอันเกิดขึ้นบนพื้นฐานของเราเอง หรือแม้จำเป็นต้องใช้ผลิตภัณฑ์จากแหล่งอื่นก็สามารถใช้อย่างรู้จริง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้วยพื้นฐานของเราเองได้ในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่อสนองแผนงโหนดของการพัฒนาก็ตาม

ตัวอย่างกรณีที่สองได้แก่ การที่สถาบันการศึกษาหลายแห่งขอจัดตั้งหน่วยงานซึ่งมีชื่อในเชิงเน้น “เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา” โดยหยิบยกเหตุผลมาเป็นตัวอย่างประกอบการพิจารณา คือเน้นความสำคัญที่ส่วนรูปแบบทางวัตถุ มีรูปแบบจำเพาะ และมีวิธีใช้ประโยชน์จำกัดอยู่ด้วยรูปแบบอันเป็นธรรมชาติของวัตถุสิ่งประดิษฐ์นั้น ๆ โดยเน้นเครื่องมือโสตกศนูปรกรณ์ อาทิเช่น เครื่องฉายภาพนิ่ง เครื่องฉายภาพยนตร์ แถบแม่เหล็กบันทึกเสียงบันทึกภาพ เครื่องคำนวณ รวมทั้งการมีการใช้เพื่อช่วยเป็นสื่อทางวัตถุในการศึกษา และยิ่งเน้นต่อไปอีกว่าควรจะได้พัฒนาสิ่งเหล่านี้เพื่อมุ่งสู่เทคโนโลยีสูงขึ้น ขอกล่าวย้าว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะสามารถได้รับการพัฒนาให้ก้าวต่อไปภายหน้าอย่างมั่นคง และถึงประโยชน์อันแท้จริงได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความพื้นฐานอันสมบูรณ์เป็นสิ่งรองรับ สิ่งที่ได้สะท้อนออกมาให้ปรากฏในประเด็นของเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ขาดการมองเห็นความสำคัญของการพัฒนาเทคโนโลยีทางความคิดอันเป็นฐานรองรับการพัฒนามนุษย์ที่แท้จริง เพื่อการก้าวหน้าต่อไปสู่การพัฒนาทางวัตถุ และเป็นการขาดทิศทางที่มุ่งมองสู่พื้นฐานอันแท้จริงอย่างสำคัญ

เราไม่ได้พบกับภาพสะท้อนที่กล่าวถึงการเน้นปรัชญาทางความคิด และจิตวิทยา ที่สามารถส่งผลให้คนได้นำเอาส่วนรูปแบบที่ออกแบบอย่างง่าย ๆ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งพบเห็นและคุ้นเคยเสมอ ๆ ในชีวิตประจำวัน มาเพื่อการสัมผัสจริง และมีอิทธิพลที่สามารถแปรสภาวะจากรูปแบบไปสู่ความคิดแนวใหม่ ๆ ซึ่งสามารถเจาะลึกลงไปสู่ฐานของวัตถุนั้นอันถือว่าก่อให้เกิดความแตกฉานทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับเด็กเล็กอันเป็นชีวิตในระดับพื้นฐานสำคัญ ก่อนการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีเทคโนโลยีทางความคิดซึ่งมีพลังความสามารถ ผู้เขียนเห็นว่าเทคโนโลยีที่สามารถปลูกฝังความคิดในระดับเด็กเล็กนี้เป็นสิ่งทำได้ยาก เพราะต้องการความมีคุณภาพสูงโดยเน้นสู่ปรัชญา และการแสวงหาบุคคลผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม ที่จะเป็นผู้ปลูกฝังความคิดก็ทำได้ยากยิ่ง ก่อนที่จะมุ่งไปสู่ความยากในด้านกลไกทางวัตถุของเครื่องมือต่าง ๆ เรากลับมองอย่างยึดมั่นอยู่กับวัตถุ และเห็นว่าเทคโนโลยีที่ใช้ในการพัฒนาเด็กเล็กนั้นเป็นสิ่งที่ยาก และมองข้ามความสำคัญไปให้ความสำคัญแก่ส่วนบนและเน้นส่วนที่เป็นวัตถุสำเร็จรูป จึงหาได้ส่งผลแปรสภาพคนให้เป็นมนุษย์ตามอุดมการณ์ของการศึกษาอันแท้จริงไม่ผลที่สามารถเห็นได้ชัดเจนก็คือ ครูสอนเด็กเล็กถูกดูถูกว่าต่ำต้อยด้อยความรู้ แม้ว่าจะมิได้มีการกล่าวออกมาด้วยการพูดหรือการเขียน แต่การปฏิบัติภายในกระบวนการ เป็นสิ่งที่ส่งผลสะท้อนให้เห็นภาพจริงได้ดีกว่าคำพูดหรือตัวหนังสือ และอาจมิได้ส่งผลมาจากความเป็นจริงได้เสมอ

ผู้ที่กำหนดวิธีสอนหรือฝึกให้คนรู้จักใช้เครื่องมือราคาแพง ๆ รวมทั้งเทคนิคในการผลิตการสร้างอุปกรณ์การสอนโดยใช้เครื่องมือสำเร็จรูปเป็นส่วนช่วย ยังคงถูกมองเห็นว่าเป็นครูผู้รู้เทคโนโลยีสูง แทนการมองเน้นส่วนพื้นฐานของทุกเรื่องว่า ผู้ที่สามารถมองเห็นพื้นฐานและสามารถคิดพัฒนาพื้นฐานทางความคิดและจิตใจของเด็กเล็ก จากการเรียนรู้ด้วยการสัมผัสวัตถุอย่างง่าย ๆ ได้โดยไม่ยึดเอารูปแบบวัตถุเป็นสิ่งฝังตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองให้สามารถคิดประดิษฐ์สิ่งทั้งหลายเพื่อช่วยให้เด็กเรียนและรู้จักคิดได้ด้วยตนเอง เห็นคุณค่าของสิ่งทั้งหลายที่อยู่รอบ ๆ ตัวในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งยากและใช้

เทคโนโลยีทางความคิดที่สูงกว่าการทำงานในส่วนบน ๆ ของชีวิตนักเรียน เราได้ปล่อยสภาพการณ์ในด้านเทคโนโลยีทางความคิดไว้ จนแปรเปลี่ยนกลับทิศทางกันกับหลักปรัชญาชีวิตเราเอง เพราะแรงถ่วงดุลจากรูปแบบทางวัตถุที่ได้ถูกสะสมมาแล้วในอดีต ทำให้คนซึ่งเติบโตขึ้นมามองเทคโนโลยีทางความคิดอย่างไม่เข้าใจ จนทำให้มองข้ามไปเสียเกือบสิ้นเชิง ไปผูกตนเองไว้ด้วยอิทธิพลจากวัตถุอันเป็นสิ่งสำเร็จรูป เพื่อการหาผลประโยชน์ใส่ตนเองภายใต้ข้อจำกัด ไม่ว่าจะสิ่งนั้น ๆ จะถูกประดิษฐ์ขึ้นบนฐานของท้องถิ่นอื่นใดในโลก สังคมไทยจึงตกเป็นเวทีของการทดลอง และเป็นเหยื่อเศรษฐกิจของท้องถิ่นอื่น ๆ โดยไม่มีโอกาสเงยหน้าอ้าปากได้

ในมุมมองกลับ ฐานอันเป็นที่ยืนของเราเองได้ถูกมองข้ามไป จนชนรุ่นหลัง ๆ ได้ถูกแปรสภาพทางความคิด ไปมองเห็นส่วนลึกของสังคมว่าเป็นส่วนที่มีมืดทึบ ไม่เห็นถึงวัฒนธรรมพื้นฐานอันเป็นถิ่นของการเติบโตในอดีตของเราเอง ทำให้เราต้องสูญเสียทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีความฉลาดเฉลียวแหลมและมากด้วยบารมีพื้นฐาน และพลังที่ประสานสังคมไทยให้เป็นตัวของเราอย่างมีเอกลักษณ์อันแท้จริงและเป็นเอกภาพไป

สิ่งที่กล่าวมานี้ น่าจะได้รับการวิจัยกันอย่างจริงจัง ผลการวิจัยจะมีความเที่ยงธรรมเป็นที่เชื่อถือได้จริงเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของนักวิจัยเองว่าตั้งมั่นอยู่บนฐานของการรู้เทคโนโลยีทางความคิดอย่างแท้จริงเพียงใด ผู้เขียนเชื่อว่าคุณสมบัตินี้มิได้จำกัดอยู่แต่เพียงส่วนของนักวิจัยผู้ถูกรองรับไว้ด้วยเสื่อครุยและแผ่นกระดานเท่านั้น เพราะส่วนหนึ่งของคุณสมบัตินี้พื้นฐานของนักวิจัยที่พึงประสงค์นี้ เป็นผลกระทบอันเกิดจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของชีวิตเป็นสำคัญ ส่วนบุคคลผู้ที่มีแนวคิดติดอยู่เพียงเสื่อครุยและแผ่นกระดานปริญญาบัตรนั้น เป็นบุคคลผู้มีแนวคิดซึ่งถูกครอบงำไว้ด้วยอิทธิพลของเทคโนโลยีทางวัตถุอย่างเห็นได้ชัดเจน

ในระยะหลัง ๆ นี้ ได้มีการกล่าวกันอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาว่า ควรจะพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ที่รู้จักคิดเป็น คิดจากส่วนพื้นฐานของจิตสำนึก และสามารถพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ได้ลึกถึงส่วนที่เป็นพื้นฐาน ใน

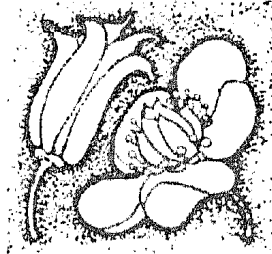
มุมกลับ ก่อนการพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้มีคุณสมบัติทางความคิดดังกล่าวได้ จำเป็นจะต้องทำนุบำรุงและพัฒนาความคิดอย่างเข้าถึงส่วนลึกของจิตสำนึก ก่อน ซึ่งก็เป็นที่ยอมรับกันทั่ว ๆ ไปว่าวิธีพัฒนาเพื่อหวังผลดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องให้โอกาสในการลงมือปฏิบัติจริงกับของจริงโดยแท้ ผู้เขียนรู้สึกว่ายังไม่น่าจะสรุปและจบลงเพียงการให้โอกาสแก่มนุษย์ในการลงมือทำจริงเท่านั้น แต่ต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่สมัครใจเองที่จะทำจริง การพัฒนามนุษย์ตั้งแต่ระดับพื้นฐานของชีวิต เน้นการให้เป็นผู้รู้จักคิดเองโดยอิสระและมีเอกภาพบนฐานของตนเอง จะสามารถช่วยให้เขาแต่ละคนเป็นผู้มีความสามารถในการกำหนดได้เองว่า เขาควรทำอะไร และมีวิธีทำอย่างไร จึงจะสามารถพัฒนาความคิดตนเองให้เป็นผู้มีเทคโนโลยีทางความคิดที่เหมาะสมในการอยู่ในสังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนอยู่และร่วมมือกันพัฒนาสังคม รวมทั้งสามารถคิดประดิษฐ์ส่วนของเทคโนโลยีซึ่งเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ได้โดยไม่ถูกจำกัดอยู่ด้วยรูปแบบ แต่มีความคิดที่สามารถปรับตัวรูปแบบให้เหมาะสมกับสภาวะพื้นฐานของชีวิตและความต้องการของสังคมที่เขาอยู่เอง ทำให้ผลงานของเขาตั้งอยู่บนพื้นฐานซึ่งเขามีส่วนร่วมได้อย่างมั่นคงเหมาะสม และยังสามารถก้าวต่อไปสู่ความเป็นผู้นำในด้านความเจริญทางรูปแบบสิ่งประดิษฐ์ทั้งหลายในสังคมอื่น ๆ ได้ด้วย

คุณสมบัติของคนเพื่อการพัฒนา

คนผู้คิดและผู้ปฏิบัติงานโดยปราศจากการสร้างระบบการคิดการปฏิบัติ แม้ว่าจะเป็นผู้มีความรู้ในด้านวิชาการสูงสักเพียงใดก็ตาม หากเปรียบเช่นเครื่องยนต์เครื่องจักรก็เสมือนเครื่องยนต์เครื่องจักรนั้นมีชิ้นส่วนต่างๆ ที่สูงด้วยคุณภาพ แต่ตกอยู่ในสภาพซึ่งกองรวมๆ กันอยู่อย่างปราศจากการนำมาประกอบกัน ให้เป็นเครื่องยนต์เครื่องจักรที่สมบูรณ์ด้วยหน้าที่และการใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์

ไม่ว่างานนั้นจะเป็นงานเล็กหรืองานใหญ่ และไม่ว่างานนั้นจะเป็นงานที่มีกลไกอย่างง่าย ๆ หรือสลับซับซ้อนละเอียดอ่อน ทุกลักษณะงาน จำเป็นต้องมีระบบที่รัดกุม สอดคล้องต้องกันกับธรรมชาติและลักษณะของงานนั้น ระบบงานที่ดีไม่เพียงแต่ส่งเสริมให้งานนั้นมีประสิทธิภาพสูงอย่างเดียว แต่ยังถือเป็นการช่วยประหยัดการรั่วไหลไปสู่ความสูญเสียโดยไม่จำเป็นอีกด้วย

การคิดและการปฏิบัติงานที่อยู่บนฐานการยึดเอาตัวบุคคลเป็นสำคัญ แทนการถือระบบเป็นฐานเพื่อแสวงหาบุคคลผู้เหมาะสมมาบรรจุในระบบ โดยหลักการจึงมีแต่มุ่งวิถีลงไปสู่ความเสียหายในอนาคต อย่างไม่จำเป็นต้องรอดูด้วยความสงสัยใดๆ ทั้งสิ้น

คนเราแต่ละคนต่างก็มีทั้งความคิดและร่างกาย การคิดเป็นพลังกำหนดแนวนโยบาย โครงสร้างและรูปแบบวิธีปฏิบัติที่ร่างกายกระทำ ไม่ว่า

ในเรื่องใด ๆ ก็ตาม ดังนั้น แนวคิดจึงเป็นพลังอำนาจในการปฏิบัติ เพื่อให้ปรากฏผลออกมาเป็นรูปแบบต่าง ๆ เราจึงกล่าวได้ว่า หากบุคคลใดสามารถวิเคราะห์แนวคิดของอีกบุคคลหนึ่งได้อย่างถึงส่วนแท้ เขาย่อมสามารถทำนายได้อย่างมั่นใจว่า ผลการปฏิบัติโดยผู้นั้นจะปรากฏออกมาอย่างไร เพราะสิ่งดังกล่าวมาแล้วเป็นสัจธรรมพื้นฐานของชีวิตมนุษย์

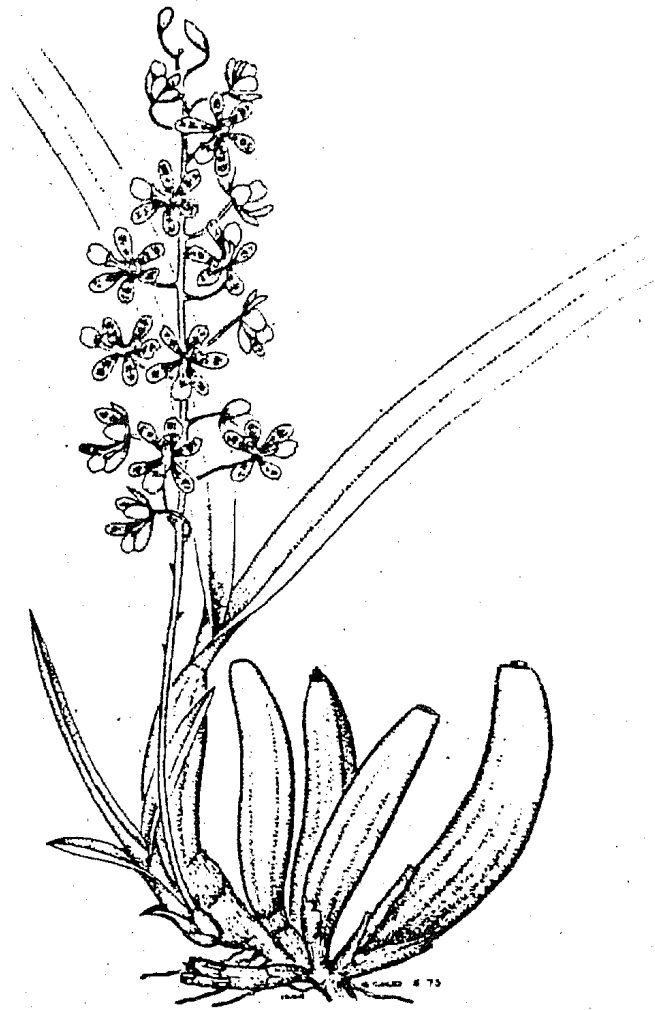
ก่อนการปฏิบัติการในการสร้างและพัฒนาระบบได้ และก่อนการหวังได้ว่าระบบนั้นจะสามารถส่งผลตอบแทนในทางที่ดีได้ตามปรารถนา หากใช้ว่าสักแต่มีการคิดการทำให้เป็นระบบเท่านั้นไม่ แต่ทุกส่วนขององค์ประกอบภายในระบบจำเป็นต้องได้รับการคิด วิเคราะห์ และกำหนดตำแหน่งแห่งที่ไว้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตามสภาพความเป็นจริงของหน้าที่ในตนเอง บนฐานตนเองของแต่ละส่วน และให้อีกส่วนแต่ละส่วนได้เคลื่อนไหวบนหน้าที่นั้น ๆ อย่างเป็นตัวของตัวเองโดยเสรี

หากเปรียบเทียบเครื่องจักรกลด้วยระบบการอยู่ร่วมกันทำงานร่วมกันของคน นอกจากตัวระบบจะต้องมีความชอบธรรมภายในตัวเองแล้ว พลังคนผู้คิดและผู้ดำเนินการเพื่อให้ระบบสามารถดำเนินไปได้ และพัฒนาตนเองไปได้ตามสภาพการก้าวหน้าของงานไปตามวิถีทางที่เจริญ จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติในการคิดและวิเคราะห์โดยถือหลักธรรมเป็นฐาน

การคิดและการปฏิบัติงานแบบที่เรียกกันว่า “แสดงความเด่นแต่ผู้เดียว” เป็นการสะท้อนภาพการสร้างพลังยึดตัวบุคคลอย่างสำคัญ จึงถือได้ว่าเป็นศัตรูทำลายความเจริญของสังคมส่วนรวมอย่างร้ายกาจที่สุด

ผู้ที่สะท้อนผลงานแบบได้ดีได้เด่นที่ตัวบุคคล และกล่าวว่า “ฉันเสียสละทำงานเพราะเห็นแก่ส่วนรวม” นั้น เขาหาได้รู้สึกตัวไม่ว่าสิ่งที่เขาเชื่อและปฏิบัติอยู่นั้น แท้จริงแล้วมันกำลังมุ่งวิถีสู่การทำลายสังคมในอนาคต เพราะปราศจากการรู้ได้ลึกซึ้งถึงหลักการอันแท้จริงของสังคมหรือไม่ก็อาจมีสิ่งที่ยึดแย้งกันกับรูปแบบซึ่งแสดงออกมาสู่ภายนอก แต่คิดว่าสามารถปกปิดไว้โดยผู้อื่นไม่มีปัญญาเพียงพอที่จะรู้ได้เท่าทันเขาเอง

ภาคผนวก

รู้จักกับ
“อาจารย์ระพี”

ชีวิตส่วนตัว

เกิดวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๔๖๕ ที่วรจักร อ.ป้อมปราบ กรุงเทพฯ
เป็นบุตรของคุณพระมหาเทพกษัตรสมุห (เนื่อง สาคริก) และนาง
สนิท ภมรสุด

แต่งงานกับ นางสาว กัลยา มนตรีวัตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐
มีบุตรชาย ๓ คน บุตรสาว ๑ คน

ชีวิตการศึกษา

เริ่มการศึกษาที่โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย อ.ดุสิต เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๙

- พ.ศ. ๒๔๗๒ เรียนที่โรงเรียนเซนต์คาเบรียล
พ.ศ. ๒๔๗๔ เรียนที่โรงเรียนเยาวกุมาร ในพระบรมราชูปถัมภ์
(โรงเรียนจิตรลดาในปัจจุบัน)
พ.ศ. ๒๔๗๕ ย้ายมาเรียนที่โรงเรียนเนติศึกษา ราชวัตร เพราะ
โรงเรียนเยาวกุมารเลิกกันไป
พ.ศ. ๒๔๗๘-๗๙ เรียนที่โรงเรียนศิลปากร แผนกนาฏดุริยางค์

พ.ศ. ๒๔๙๐

ย้ายมาเรียนที่โรงเรียนราชบุรีวิทยา ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนรพีพัฒนวิทยาลัย และมาจบชั้นมัธยมศึกษาบริบูรณ์ที่โรงเรียนนันทศึกษา โดยสอบเพื่อเทียบวิทยฐานะของโรงเรียน ที่โรงเรียนเบญจมบพิตร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒

ระดับอุดมศึกษา

ตอนแรกไปสมัครสอบเป็นทหารอากาศ แต่ผู้ปกครองไม่เห็นด้วย จึงตัดสินใจเข้าเรียนที่โรงเรียนเกษตร แม่โจ้ จ.เชียงใหม่ ตามคำชักชวนของ ม.จ.ลักษณากร หัวหน้ากรมการเกษตร เป็นเวลา ๒ ปี จึงมาศึกษาต่อที่วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ซึ่งต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. ๒๔๙๐

จบปริญญาตรี สาขาปฐพีวิทยา ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการวิเคราะห์ดินภาคกลางของประเทศไทยทางเคมีและทางฟิสิกส์ รวม 5 วิธี

ชีวิตการทำงาน

พ.ศ. ๒๔๙๐

เลือกทำงานด้านการวิจัยเกษตร ที่โรงเรียนเกษตรแม่โจ้ ในฐานะลูกจ้างชั่วคราว ลักษณะงานเป็นการวางแผนและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัย เพื่อปรับปรุงสวนผัก พันธุ์ไม้ โดยนำวิชาการวิจัยและวิชาการสถิติเข้าไปใช้ในสถานทดลอง และได้เริ่มต้นเลี้ยงกล้วยไม้เป็นงานอดิเรก ผลงานวิจัยที่ทำได้แก่พันธุ์ผักเมืองหนาว ยาสูบ ถั่วต่างๆ แดงโมพันธุ์ต่างๆ ที่กระทรวงเกษตรได้นำเข้ามาจากต่างประเทศ

- พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้บรรจุเป็นข้าราชการประจำตำแหน่งนักเกษตรตรี กรมเกษตรและประมง ประจำที่สถานีทดลองแม่โจ้ตามเดิม
- พ.ศ. ๒๕๔๓ ย้ายกลับเข้ากรุงเทพฯ เป็นผู้ช่วย ดร.พิศ บัณยาลักษณ์ ทำโครงการศึกษา รวบรวม และปรับปรุงพันธุ์ข้าวทั่วประเทศ ซึ่งเป็นทุนวิจัยจากองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ และเป็นอาจารย์ผู้ช่วยคุมวิชาภาคปฏิบัติในวิชาพฤกษศาสตร์ ต่อมาได้เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาการข้าว และสอนวิชาสถิติและการวางแผนวิจัยการเกษตร
- พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้รับทุน เอ.ไอ.ดี. ของสหรัฐอเมริกา ไปศึกษาและดูงานการผลิตและวิจัยข้าวในมลรัฐทางใต้ของสหรัฐฯ เป็นเวลา ๔ เดือน
- กลับมาสังกัดกรมการข้าว ตำแหน่งหัวหน้าสถานีทดลองข้าว รังสิต และตำแหน่งหัวหน้าแผนกการโรงสีกองวิศวกรรมในลำดับต่อมา
- พ.ศ. ๒๕๔๗ สอบแข่งขันไปรับการฝึกอบรมวิชาการวางแผนการวิจัยการเกษตร ที่ศูนย์ฝึกอบรมขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ที่ประเทศอินเดีย เป็นเวลา ๓ เดือน และต่อมาได้เข้ารับการฝึกอบรมการคัดตรวจคุณภาพข้าว ซึ่งองค์การอาหารและเกษตรร่วมกับกระทรวงเศรษฐกิจจัดขึ้น
- ต่อมาย้ายมาสังกัดกับภาควิชาพืชสวน คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นอาจารย์ที่สอนเรื่องกล้วยไม้ และจับงานด้านวิจัยและส่งเสริมกล้วยไม้

- พ.ศ. ๒๕๑๐ เริ่มเข้าไปรับผิดชอบงานบริหารของมหาวิทยาลัย และถูกขอร้องให้ทำเรื่อยมา จนได้รับตำแหน่งรองอธิการบดีและอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ตามลำดับ เป็นอธิการบดีถึง ๒ สมัย
- พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา ซึ่งเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดทางวิชาการ
- พ.ศ. ๒๕๒๒ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์
- พ.ศ. ๒๕๒๔ กลับมาเป็นอาจารย์ในภาควิชาพืชสวนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๒๕ ลาออกจากราชการก่อนเกษียณ

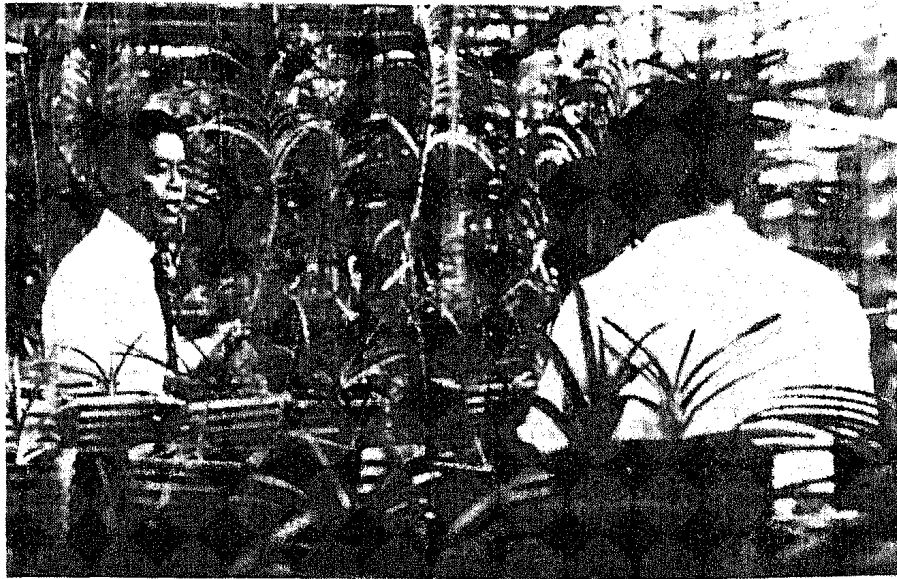

ชีวิตด้านงานกล้วยไม้

- พ.ศ. ๒๔๗๔-๗๖ สนใจเล่นกล้วยไม้ ตั้งแต่วัยเด็ก แต่ไม่จริงจังนัก เพราะมีสิ่งที่รักและสนใจขณะนั้นหลายอย่าง
- พ.ศ. ๒๔๗๗ ขณะศึกษาวิชาכיγυวิทยา ได้เห็นตัวอย่างคัทลียาและหวายที่เป็นโรคเน่าดำทั้งลำ ความสนใจกล้วยไม้อันเป็นพื้นฐานเดิมเริ่มก่อตัวทวีความอยากรู้มากขึ้น
- พ.ศ. ๒๔๗๙ รู้จักกับคุณกัลยาและคุณพ่อของคุณกัลยา ผู้เลี้ยงกล้วยไม้พันธุ์หวายป้อมปาตัวร์ ทำให้รู้จักพันธุ์ไม้ชนิดนี้เพิ่มขึ้น
- พ.ศ. ๒๔๙๐-๙๒ เริ่มสนใจกล้วยไม้อย่างจริงจัง เริ่มมีเรือนกล้วยไม้เล็ก ๆ ที่ข้างบ้านพัก ณ สถานีทดลองที่แม่โจ้ พยายามเสาะหาพันธุ์กล้วยไม้พื้นเมือง เช่น พ้ามุ่ย แต่ได้ข้อมูลไม่แจ่มชัด ได้เจียดเงินสั่งซื้อหนังสือกล้วยไม้จากต่างประเทศ ชื่อ การเลี้ยงกล้วยไม้ของอเมริกัน ของ ศ.สวไว้ท์แห่งมหาวิทยาลัยคอแนลมาศึกษา และพยายามหาโอกาสไปเยี่ยมบ้านผู้เฒ่าผู้แก่ที่เลี้ยงกล้วยไม้ที่เชียงใหม่ด้วยความสนใจ

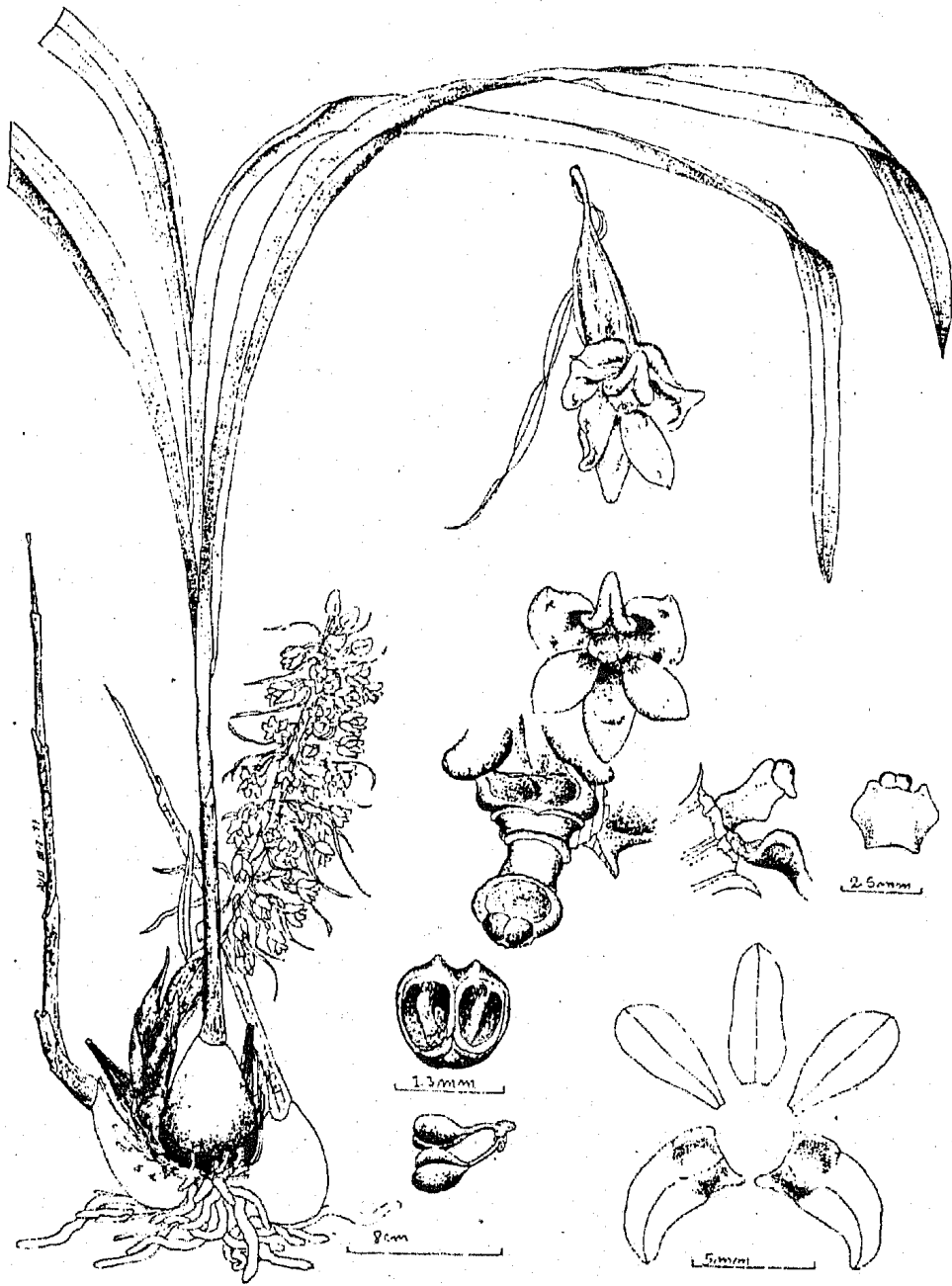

- พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อย้ายมาปฏิบัติราชการที่กรุงเทพฯ ได้ย้ายกล้วยไม้มาด้วย และสร้างเรือนกล้วยไม้ที่บ้านพักใหม่ โดยดัดแปลงจากเล้าไก่เดิม ความรักกล้วยไม้อย่างฝังจิตฝังใจ ทำให้พยายามหาโอกาสพูดคุยกับคนเลี้ยงและผสมพันธุ์ลูกกล้วยไม้ของเนิสเซอร์ที่กองพิชพรรณ ในบริเวณมหาวิทยาลัยเกษตร บางเขน กระทั่งปีนฝาแอบดูเขาทำการผสมพันธุ์กล้วยไม้
- พ.ศ. ๒๔๙๖ สามารถเพาะกล้วยไม้จากเมล็ดได้สำเร็จ และได้เพาะผลิตเป็นการค้าเหมือนคนอื่น ๆ สมัยนั้น
- พ.ศ. ๒๔๙๗-๒๕๐๐ เริ่มเปิดอบรมเรื่องกล้วยไม้ในวันเสาร์-อาทิตย์เป็นครั้งแรกมีผู้เข้าอบรม ๔๕ คน เพราะการปิดบังหวงแหนวิชาความรู้หรือการซื้อขายกล้วยไม้ด้วยราคาแพง ทำให้ต้องขบคิดถึงความถูกต้องสมควรอย่างหนัก ทัศนคติเริ่มเปลี่ยน
- การเปิดอบรมกล้วยไม้ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มจัดซื้อหาพันธุ์ไม้และอุปกรณ์ต่าง ๆ ขึ้น มีการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ด้านกล้วยไม้เป็นระยะ ๆ และกิจกรรมอื่น ๆ ติดตามมา
  - ได้ออกรายการเผยแพร่ความรู้เรื่องกล้วยไม้ทางโทรทัศน์ทุกวันเสาร์หลังข่าวภาคค่ำ และทางวิทยุกระจายเสียงที่สถานีวิทยุของบัญชาการกองพลที่ ๑ และที่สถานีวิทยุของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ต่อมา ซึ่งส่งผลให้มีผู้สนใจเลี้ยงกล้วยไม้อย่างกว้างขวาง และอาชีพที่เกี่ยวกับกล้วยไม้ต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นตามมา
  - ได้รับเชิญไปบรรยายในต่างจังหวัดหลายครั้ง

- พ.ศ. ๒๔๙๘ เขียนตำรากล้วยไม้เล่มแรก ชื่อ *หลักการใช้ปุ๋ยสำหรับกล้วยไม้*
- พ.ศ. ๒๕๐๐ จัดตั้งสมาคมกล้วยไม้บางเขน
- พ.ศ. ๒๕๐๓ เปิดอบรมกล้วยไม้ภาคค่ำแก่ประชาชนสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง เป็นเวลา ๗ เดือนในรอบหนึ่งปี โดยมอบรายได้ให้แก่สมาคมกล้วยไม้บางเขน
- พ.ศ. ๒๕๐๔ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ตั้งแผนกพืชสวน และขอให้ เป็นอาจารย์เริ่มสอนวิชากल้วยไม้ในมหาวิทยาลัย
- ได้ริเริ่มศึกษากล้วยไม้ป่าของไทย นำมาใช้ประโยชน์ ในการผสม โดยไม่ต้องสั่งมาจากต่างประเทศ
  - การเรียนการสอนและการวิจัยเกี่ยวกับกल้วยไม้ ได้ เติบโตขยายไปถึงระดับปริญญาโท และการสอน วิชากल้วยไม้ได้แยกวิชาออกไปถึง ๕ วิชา ตั้งแต่การ จำแนกกล้วยไม้ การเพาะเลี้ยง การปลูกเป็นการค้า หลักการผสมพันธุ์กल้วยไม้

ခမာ

- พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ร่วมทำงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครโมโซมของกล้วยไม้สกุลรองเท้านารีของไทย และศึกษาจากศาสตราจารย์ เอช. คามีโมโต้ ผู้เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงด้านกล้วยไม้ระดับโลก
- พ.ศ. ๒๕๐๖ -ได้ร่วมงานชุมนุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๘ ที่สิงคโปร์ โดยการแนะนำและสนับสนุนของ ศ.คามีโมโต้ จนได้เข้าเป็นสมาชิกในคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎเกณฑ์การตั้งชื่อกล้วยไม้ลูกผสมของสากลนับตั้งแต่นั้น และเป็นองค์ปาฐกในที่ประชุมทางวิชาการ
- ได้รับเชิญไปร่วมงานชุมนุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๕ ณ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา โดยมีคุณกัลยาเดินทางและช่วยเหลือการงาน คุณกัลยาได้รับเชิญเป็นกรรมการตัดสินในงานแสดงกล้วยไม้ด้วย หลังจากเสร็จงานกล้วยไม้โลกแล้ว ได้รับเชิญจากสมาคมกล้วยไม้ต่างๆ ในสหรัฐฯ ๓๕ สมาคม ใน ๑๕ มลรัฐ ให้เดินทางไปเยี่ยมเยียนและแสดงปาฐกถาเผยแพร่กล้วยไม้ไทยให้เป็นที่รู้จัก และได้รับมอบประกาศนียบัตรประชาชนกิตติมศักดิ์ของสหรัฐฯ ที่เมืองดัลลัส มลรัฐเท็กซัส และได้รับแต่งตั้งเป็นอุปนายกกิตติมศักดิ์ของ American Orchid Society Inc. ซึ่งเป็นสมาคมกล้วยไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ทำให้วงการกล้วยไม้ไทยมีชื่อเสียงโด่งดังมาก
- หลังจากกลับมาได้เผยแพร่ประสบการณ์จากการร่วมกิจกรรมระดับสากล ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ มีการพบปะและแลกเปลี่ยนความรู้ด้านกล้วยไม้เป็นประจำทุกเดือน มีการตัดสินมาตรฐานกล้วยไม้

และการบรรยายทางวิชาการ ทำให้ผู้สนใจกล้วยไม้
เพิ่มจำนวนขึ้น

- การฝึกอบรมภาคค่ำเรื่องการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ยัง
ดำเนินต่อมา แต่ได้ย้ายมาใช้สถานที่ที่มหาวิทยาลัย
มหิดล ผลจากการอบรมทำให้เกิดกลุ่ม ชมรม และ
สมาคมกล้วยไม้หลายแห่ง ทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัด
ต่าง ๆ

พ.ศ. ๒๕๑๒

ได้รับเชิญไปแสดงปาฐกถาและเป็นกรรมการตัดสินใน
งานชุมนุมกล้วยไม้โลกครั้งที่ ๖ ที่นครซิดนีย์ ประเทศ
ออสเตรเลีย โดยคุณกัลยาได้เป็นกรรมการตัดสิน
กล้วยไม้โลกท่านหนึ่งด้วย และ ศ.ระพี สาคริก เป็น
คนเดียวที่ได้รับเลือกให้ออกโทรทัศน์ โดยเป็นการ
สัมภาษณ์การเลี้ยงกล้วยไม้ในเมืองไทย ในงานครั้งนี้
ได้รับประกาศนียบัตรยกย่องเกียรติคุณสูงสุด Award
of Honour ด้วย

พ.ศ. ๒๕๑๓

เริ่มให้มีการสัมมนากล้วยไม้แห่งชาติครั้งแรกในประเทศไทย
เพื่อฝึกกำลังคน และนำนักวิชาการกล้วยไม้ทั่ว
ประเทศมาพบปะกันเพื่อขยายงานกล้วยไม้ออกไปสู่
สายงานอื่น ๆ

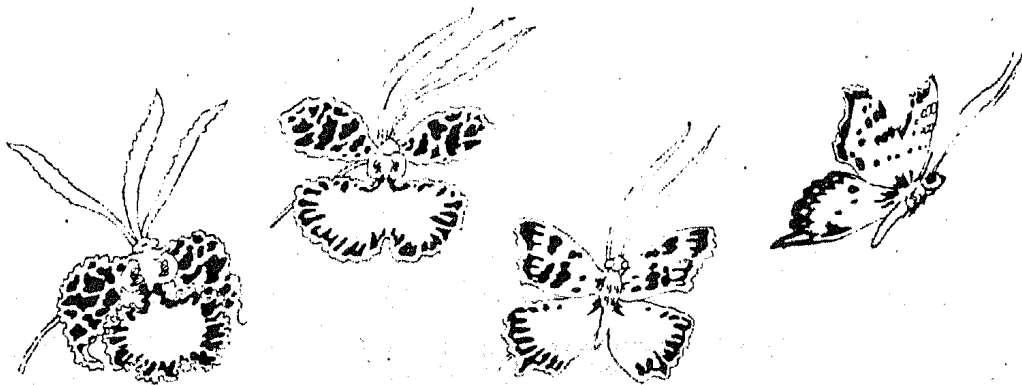
พ.ศ. ๒๕๑๓

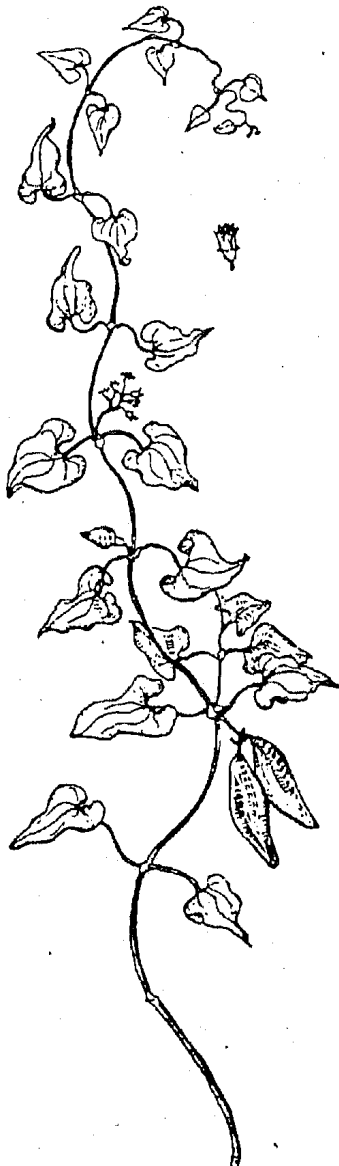
จัดตั้งบริษัทบางกอกฟลาวเวอร์เซ็นเตอร์ จำกัด ซึ่ง
อาศัยวัตถุประสงค์และโครงสร้างแบบสหกรณ์เป็นพื้น
ฐานในการดำเนินงาน บริหารงานและดำเนินกิจการโดย
ชาวสวนทั้งหมด บริษัทเป็นเสมือนหน่วยผลิตสมบูรณ์
แบบ คือมีกิจกรรมครบวงจรตั้งแต่การวิจัย การส่งเสริม
และเผยแพร่ การจัดการ และการตลาดทั้งในและต่าง
ประเทศ

๑๓๕

- พ.ศ. ๒๕๑๔ American Orchid Society Inc. ได้พิมพ์ประวัติ ส่วนตัวใน Bulletin เกือบทั้งเล่มและเผยแพร่ไปทั่วโลก
- ตลาดกล้วยไม้ไทยได้ขยายตัวไปสู่ตลาดต่างประเทศ อย่างกว้างขวาง ผู้เลี้ยงกล้วยไม้มีรายได้ดีขึ้น และ กล้วยไม้ไทยมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ
  - ได้รับเชิญจากนายคิมูระ ให้ไปเยี่ยมชมประเทศ ญี่ปุ่นและสวนพฤกษชาติของนายคิมูระเอง ซึ่งเป็นการ จัดตั้งเพื่อให้นักศึกษาแก่ประชาชน
- พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้รับเชิญพร้อมกับคุณกัลยาให้ร่วมงานชุมนุมกล้วยไม้ โลกครั้งที่ ๗ ที่ประเทศโคลัมเบีย อเมริกาใต้
- พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๐ เขียนและเรียบเรียงตำรากล้วยไม้ทั้งภาษาไทยและ ภาษาอังกฤษ หนาเกือบ ๑.๐๐๐ หน้า และเป็นตำรา กล้วยไม้เล่มที่ ๓ นับตั้งแต่เริ่มพัฒนาวงการกล้วยไม้มา
- พ.ศ. ๒๕๒๑ ขออนุมัติจากคณะปฏิวัติ(ขณะนั้น) จัดชุมนุมกล้วยไม้ โลกครั้งที่ ๙ ที่กรุงเทพฯ โดยได้รับเสียงสนับสนุน จากทั่วโลกอย่างท่วมท้น

ตำแหน่งอื่น ๆ ในปัจจุบัน

- ประธานมูลนิธิเพื่อส่งเสริมโครงการยุวเกษตรกร
แห่งชาติ ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดตั้งขึ้น
- กรรมการของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ
- กรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาชีววิทยาและ
เกษตรศาสตร์
- กรรมการศูนย์วิจัยและพัฒนาพืชผลแห่งเอเชีย (สำนัก
งานตั้งอยู่ที่ไต้หวัน)
- กรรมการสถาบันพัฒนาชนบทแห่งเอเชีย (ตั้งอยู่ที่
อินเดีย)
- กรรมการสภามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขล
านครินทร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช
- ประธานโครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ
- กรรมการกลุ่มสาธารณสุข จังหวัดนครราชสีมา

ฯลฯ

17 12 1991

โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์ 947 ถนนอรุณอมรินทร์ ตรงข้ามตี๊กผู้ป่วยนอก
โรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพฯ โทรศัพท 411-1522